

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2006. szeptember 27.*

A T-43/02. sz. ügyben,

a **Jungbunzlauer AG** (székhelye: Bázél [Svájc], képviselik: R. Bechtold, U. Soltész és M. Karl ügyvédek)

felperesnek,

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselet: P. Oliver, meghatalmazotti minőségben, segítője: H. Freund ügyvéd)

alperes ellen,

* Az eljárás nyelve: német.

támogatja:

az **Európai Unió Tanácsa** (képviselik: E. Karlsson és S. Marquardt, meghatalmazotti minőségben)

beavatkozó,

elsődlegesen az EK-szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.604 „citromsav”-ügy) 2001. december 5-én hozott 2002/742/EK bizottsági határozat (HL 2002. L 239., 18. o.) megsemmisítése, illetve másodlagosan az e határozat által a felperesre kiszabott bírság csökkentése iránti kérelme tárgyában,

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK
ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA (harmadik tanács),

tagjai: J. Azizi elnök, M. Jaeger és F. Dehousse bírák,
hivatalvezető: D. Christensen tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2004. május 24-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

Az eljárás alapjául szolgáló tényállás

- 1 A felperes, a Jungbunzlauer AG (a továbbiakban: Jungbunzlauer vagy felperes), 1993-ban alakult a Jungbunzlauer Holding AG 100%-os tulajdonában álló leányvállalataként, amely utóbbi a Montana AG holdingtársaság tulajdonában álló vezető holding (a továbbiakban: Jungbunzlauer-csoport). Az Amerikai Egyesült Államokban a csoport a Jungbunzlauer International AG közvetítésével van jelen, amely vállalkozás a Jungbunzlauer-csoport leányvállalata. A csoport székhelye a Jungbunzlauer telephelyén, Bázelen (Svájc) található. A csoportot 1993 előtt a Jungbunzlauer GmbH irányította, amelynek a székhelye Bécsben (Ausztria) volt.
- 2 A Jungbunzlauer-csoport olyan összetevőket állít elő és értékesít, amelyeket az élelmiszeripari termékek és az italok, a gyógyszeripari és kozmetikai termékek ágazatában, valamint különféle ipari alkalmazásokhoz használnak. A csoport egyebek mellett a világ egyik vezető citromsavgyártója.
- 3 A citromsav a világon legtöbbet használt savképző és tartósító anyag. Különböző fajtái léteznek, amelyeket különféle alkalmazásokhoz használnak, többek között az élelmiszeripari termékekben és az italokban, a háztartási mosó- és tisztítószerekben, a gyógyszeripari és kozmetikai termékekben, valamint különböző ipari eljárásokban.

- 4 1995-ben a citromsav összesített világméretű eladása nagyjából 894,72 millió EUR volt, amelyből az Európai Gazdasági Térség (EGT) területén megvalósított eladások nagyjából 323,69 millió EUR-t tettek ki. 1996-ban a citromsav világszerte nagyjából 60%-a a jelen kereset alapjául szolgáló határozat öt címzettje, azaz a Jungbunzlauer, a F. Hoffmann-La Roche AG (a továbbiakban: HLR), az Archer Daniels Midland Co. (a továbbiakban: ADM), a Haarmann & Reimer Corporation (a továbbiakban: H & R), – amely a Bayer AG (a továbbiakban: Bayer) csoporthoz tartozó vállalkozás –, és a Cerestar Bioproducts BV (a továbbiakban: Cerestar), együttesen az „érintett felek” kezében összpontosult.
- 5 1995 augusztusában az amerikai igazságügyi minisztérium arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy a citromsav piacán nyomozást folytat. 1996 októbere és 1998 júniusa között az érintett felek, beleértve a Jungbunzlauer International AG-t, elismerték, hogy kartellben vettek részt. Az amerikai igazságügyi minisztériummal kötött megállapodásukat követően az amerikai hatóságok e vállalkozásokra bírságot szabtak ki. Ezenkívül egyes vádlottakra magánszemélyként szabtak ki bírságot. Nyomozást folytattak egyébként Kanadában is, ahol bírságot szabtak ki ugyanezen vállalkozások némelyikére, köztük a Jungbunzlauer International AG-re.
- 6 1997. augusztus 6-án a Bizottság – a Szerződés [81]. és [82]. cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) tanácsi rendelet (HL 1962. L 13., 204. o.; magyar nyelvű kiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 11. cikkének értelmében – információkéréssel fordult a Közösség négy legfőbb citromsavgyártójához, köztük a Jungbunzlauer GmbH-hoz. Továbbá 1998 januárjában a Bizottság információkéréssel fordult a Közösség főbb citromsavvasárlóihoz, majd 1998 júniusában és júliusában ismét információkéréssel fordult a Közösség főbb citromsavgyártóihoz.
- 7 A Cerestar az 1998 júliusában hozzá intézett információkérést követően felvette a kapcsolatot a Bizottsággal, és az 1998. október 29-én tartott ülés folyamán

kijelentette, hogy a kartellügyek esetében a bíróságok alóli mentességről és a bíróságok csökkentéséről szóló 1996. július 18-i bizottsági közlemény (HL 1996. C 207., 4. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alapján együtt kíván működni a Bizottsággal. Ugyanezen alkalommal a Cerestar szóban jellemezte a kartell tevékenységeit, amelyekben részt vett. 1999. március 25-én írásbeli nyilatkozatot küldött a Bizottságnak, amelyben megerősítette az ülésen elmondottakat.

- 8 1998. július 28-i levelében a Bizottság újabb információkéréssel fordult a Jungbunzlauer GmbH-hoz, amelyre ez utóbbi az 1998. szeptember 28-i levelében válaszolt.
- 9 Az 1998. december 11-i ülésen az ADM bejelentette, hogy együtt kíván működni a Bizottsággal, és szóban ismertette a versenyellenes tevékenységeket, amelyekben részt vett. 1999. január 15-i levelében az ADM megerősítette szóbeli nyilatkozatát.
- 10 1999. március 3-án a Bizottság kiegészítő információkéréssel fordult a HLR-hez, a Jungbunzlauerhez és a Cerestarhoz.
- 11 1999. április 28-án, május 21-én és július 28-án a Bayer – a H & R nevében –, a felperes, valamint a HLR nyilatkozatot tettek az engedékenységi közlemény értelmében.
- 12 2000. március 28-án a Bizottság a részére nyújtott információk alapján az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének

megsértése miatt kifogásközlést küldött a felperesnek, valamint a többi érintett félnek. A felperes és a többi érintett fél a Bizottság által felhozott kifogásokra vonatkozó írásbeli észrevételeit megküldte a Bizottságnak. Egyik fél sem kérte meghallgatását, és érdemben nem is vitatta a kifogásközlésben leírt tényeket.

- 13 2001. április 11-i levelében a Jungbunzlauer GmbH a Bizottság tudomására hozta a folyamatban lévő eljárással kapcsolatos megjegyzéseit.
- 14 2001. július 27-én a Bizottság kiegészítő információkéréssel fordult a felpereshez és a többi érintett félhez. A felperes a Jungbunzlauer GmbH és a saját nevében 2001. augusztus 3-i levelében válaszolt.
- 15 A Bizottság 2001. december 5-én az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.604 „citromsav”-ügy) meghozta a 2002/742/CE határozatot (a továbbiakban: Határozat). A Bizottság 2001. december 18-án kézbesítette a Határozatot a felperesnek.
- 16 A Határozat többek között a következő rendelkezéseket tartalmazza:

„1. cikk

[Az ADM], [a Cerestar], [a H & R], [a HLR] és [a felperes] megsértették az EK 81. cikk (1) bekezdését, valamint az EGT-megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azzal, hogy a citromsav piacán megállapodásban és/vagy összehangolt magatartásban vettek folyamatosan részt.

A jogsértés időtartama a következő volt:

- [az ADM], [a H & R], [a HLR] és [a felperes] esetében az 1991 márciusától 1995 májusáig terjedő időszak;

- [a Cerestar] esetében az 1992 májusától 1995 májusáig terjedő időszak.

[...]

3. cikk

Az 1. cikkben megállapított jogsértés miatt az említett cikkben meghatározott vállalkozásokra kiszabott bírságok a következők:

- a) [ADM]: 39,69 millió EUR összegű bírság,

- b) [Cerestar]: 170 000 EUR összegű bírság,

- c) [HLR]: 63,5 millió EUR összegű bírság,

- d) [H & R]: 14,22 millió EUR összegű bírság,

- e) [a felperes]: 17,64 millió EUR összegű bírság”.

- 17 A Bizottság a Határozat (80)–(84) preambulumbekzdésében kifejtette, hogy a kartell a tagoknak meghatározott értékesítési kvóta rögzítésére, e kvóták tiszteletben tartására, a célárak és/vagy alapárak rögzítésére, az árengedmények megszüntetésére és bizonyos, a vevőkre vonatkozó információk cseréjére vonatkozott.
- 18 A Bizottság a Határozat (185)–(188) preambulumbekzdésében úgy találta, hogy a Jungbunzlauer-csoportot illetően a jogsértés a Jungbunzlauernek róható fel.
- 19 A bírságok összegének kiszámításához a Bizottság a Határozatban a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatásban (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: iránymutatás) meghatározott módszert, valamint az engedékenységi közleményt alkalmazta.
- 20 A Bizottság elsősorban a bírságnak a jogsértés súlyának és időtartamának függvényében kiszámított alapösszegét határozta meg.
- 21 Ennek keretében a Bizottság a jogsértés súlyával kapcsolatban először is azt vette figyelembe, hogy az érintett vállalkozások a jogsértés jellegére, az EGT citromsav piacára gyakorolt közvetlen hatására és az érintett földrajzi piac kiterjedésére tekintettel különösen súlyos jogsértést követtek el (a Határozat (230) preambulumbekzdése).
- 22 Ezután a Bizottság úgy értékelte, hogy figyelembe kell venni, hogy az érintett vállalkozások milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy a versenyben kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell

megállapítani, amely megfelelő elrettentő hatást biztosít. Következésképpen az érintett vállalkozások által 1995-ben, azaz a jogsértés időszakának utolsó évében a citromsaveladásokkal megvalósított teljes forgalom alapján a Bizottság az érintett vállalkozásokat három csoportba osztotta: az első csoportba a H & R-t, amelynek a világgpiaci részesedése 22%, a második csoportba az ADM-et és a Jungbunzlauert, amelyek világgpiaci részesedése [*bizalmas*]¹, valamint a HLR-t, amelynek világgpiaci részesedése 9% és a harmadik csoportba a Cerestart, amelynek világgpiaci részesedése 2,5%. Ennek alapján a Bizottság a kiindulási összeget az első csoportba tartozó vállalkozás esetében 35 millió EUR-ban, a második csoportba tartozó vállalkozások esetében 21 millió EUR-ban és a harmadik csoportba tartozó vállalkozás esetében pedig 3,5 millió EUR-ban állapította meg (a Határozat (239) preambulumbekzdése).

23 Ezen túlmenően a Bizottság e kiindulási összeget kiigazította, hogy biztosítsa a bíróság megfelelő elrettentő hatását. Következésképpen a Bizottság az érintett vállalkozások teljes forgalmának teljes összege által kifejezett méretének és összesített forrásainak figyelembevételével, az ADM és a HLR vonatkozásában meghatározott kiindulási összeg esetében kétszeres, a H & R esetében pedig 2,5-szeres szorzót alkalmazott (a Határozat (50) és (246) preambulumbekzdése).

24 Az egyes vállalkozások által elkövetett jogsértések időtartamára tekintettel az így meghatározott kiindulási összeget a Bizottság évente 10%-kal, azaz az ADM, a H & R, a HLR és a Jungbunzlauer vonatkozásában 40%-kal, a Cerestar vonatkozásában pedig 30%-kal (a Határozat (249)–(250) preambulumbekzdése) növelte.

25 A Bizottság így a bíróságok alapösszegét a Jungbunzlauer esetében 29,4 millió EUR-ban rögzítette. Az ADM, a Cerestar, a HLR és a H & R tekintetében az alapösszeget egyenként 58,8 millió, 4,55 millió, 58,8 millió és 122,5 millió EUR-ban állapította meg (a Határozat (254) preambulumbekzdése).

1 – Bizalmas adatok elrejtve.

- 26 Másodsorban súlyosító körülmények címén az ADM és a HLR esetében kiszabott bírság alapösszegét 35%-kal növelte azon indokkal, hogy e vállalkozások a kartellben irányító szerepet töltöttek be (a Határozat (273) preambulumbekzdése).
- 27 Harmadsorban a Bizottság megvizsgálta és elutasította bizonyos vállalkozások érveit, amelyek szerint e vállalkozásokra nézve enyhítő körülményeket kell megállapítani (a Határozat (274)–(291) preambulumbekzdése).
- 28 Negyedsorban a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének alkalmazásában a Bizottság az így meghatározott összegeket a Cerestar és a H & R esetében úgy módosította, hogy azok ne haladják meg az érintett vállalkozások teljes forgalmának 10%-át (a Határozat (293) preambulumbekzdése).
- 29 Ötödsorban az együttműködési közlemény B. szakaszának alkalmazásában a Bizottság a Cerestar részére „különösen jelentős mértékű csökkentést” (vagyis 90%-osat) engedélyezett a bírság azon összegéhez képest, amelyet az együttműködés hiányában róttak volna ki rá. A közlemény D. szakaszának alkalmazásában a Bizottság „nagy mértékű csökkentést” engedélyezett az ADM (vagyis 50%), a Jungbunzlauer (40%), a H & R (30%) és a HLR (20%) részére ((326) preambulumbekzdés).

Az eljárás és a felek kérelmei

- 30 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2002. február 25-én benyújtott keresetlevelével a Jungbunzlauer a jelen keresetet terjesztette elő.

31 2002. június 18-i végzésével az Elsőfokú Bíróság elnöke engedélyezte a Tanács számára a beavatkozást a Bizottság kérelmének támogatása céljából.

32 Az Elsőfokú Bíróság (harmadik tanács) az előadó bíró jelentésére tekintettel úgy döntött, hogy megnyitja a szóbeli szakaszt, és az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzatának 64. cikkében előírt pervezető intézkedések keretében írásbeli kérdéseket tett fel a feleknek, akik e kérdésekre az erre meghatározott határidőn belül választ adtak.

33 Az Elsőfokú Bíróság a 2004. május 24-i tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előterjesztéseit és az Elsőfokú Bíróság kérdéseire adott válaszaikat.

34 A Jungbunzlauer azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- semmisítse meg a Határozatot;
- másodlagosan csökkentse a rá kiszabott bírság összegét;
- kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére.

35 A Bizottság és beavatkozóként a Tanács, azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- utasítsa el a keresetet;
- a Jungbunzlauert kötelezze a költségek viselésére.

Indokolás

- ³⁶ A felperes először is jogellenességi kifogásra hivatkozik, azt állítva, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése sérti a jogszerűség elvét, amennyiben e rendelkezés nem határozza meg megfelelő módon a Bizottság határozathozatali gyakorlatát (a továbbiakban: a jogszerűség elve). A felperes továbbá úgy érvel, hogy a Határozat hibákat tartalmaz a Határozat címzettje, a jogsértés súlyának értékelése, az enyhítő körülmények elismerése, a más államokban kiszabott bírságok figyelembevételének hiánya, a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott bírságküszöb tiszteletben tartása, valamint az iratbetekintési jog tekintetében. Végül a felperes arra hivatkozik, hogy a közigazgatási eljárás időtartamának hatással kellene lennie a bírság összegére.

I – A jogszerűség elvének megsértéséről

A – A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésével szemben emelt jogellenességi kifogásról

1. A felek érvei

- ³⁷ A Jungbunzlauer jogellenességi kifogást emel az EK 241. cikk értelmében, és úgy érvel, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése, amely bírságkiszabásra jogosítja fel a Bizottságot a közösségi versenyjog megsértése esetén, sérti a jogszerűség elvét, amely együtt jár a közösségi jog egyik alapelvét képező jogbiztonság elvével, amennyiben ez a rendelkezés nem határozza meg megfelelő módon a Bizottság határozathozatali gyakorlatát.

38 Először is a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a jogszerűség elvét elfogadta az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt európai egyezmény (a továbbiakban: az emberi jogok európai egyezménye) 7. cikkének (1) bekezdése, amely a következőképpen rendelkezik:

„Senkit sem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény. Ugyancsak nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni.”

39 A Jungbunzlauer hivatkozik az EU 6. cikk (2) bekezdésére, amely szerint „[a]z Unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat, ahogyan azokat [az emberi jogok európai egyezménye] biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból erednek”.

40 A Jungbunzlauer továbbá kiemeli, hogy a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint minden szankciót előíró közösségi rendelkezésnek, akár büntetőjogi jellegű, akár nem (a Bíróság 117/83. sz. Könecke-ügyben 1984. szeptember 25-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 3291. o.] 11. pontja, valamint a 137/85. sz. Maizena-ügyben 1987. november 18-án hozott ítélet [EBHT 1987., 4587. o.] 15. pontja) tiszteletben kell tartania a jogszerűség elvét, mint a jogbiztonság elvével együtt járó elvet (a Bíróság 29/69. sz. Stauder-ügyben 1969. november 12-én hozott ítéletének [EBHT 1969., 419. o.] 7. pontja, a C-143/93. sz., Van Es Douane Agenten ügyben 1996. február 13-án hozott ítélet [EBHT 1996., I-431. o.] 27. pontja, a C-74/95. és C-129/95. sz., „X elleni büntetőeljárás” egyesített ügyekben 1996. december 12-én hozott ítélet [EBHT 1996., I-6609. o.] 25. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-112/98. sz., Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben 2001. február 2-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-729. o.] 59. és azt követő pontjai).

41 Végül a Jungbunzlauer kifejti, hogy az Európai Unió 2000. december 7-én Nizzában közzétett Alapjogi Chartájának (HL 2000. C 364., 1. o.; a továbbiakban: Alapjogi

Charta) 41. és 49. cikke is elismeri a jogszerűség elvét, amely a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak szerves része.

- 42 A Jungbunzlauer ügy érvel, hogy a jogszerűség elve – mint a jogbiztonsággal együtt járó elv – értelmében a közösségi jognak világosnak és kiszámíthatónak kell lennie a jogalanyok számára (a Bíróság 212/80–217/80. sz., Salumi és társai egyesített ügyekben 1981. november 12-én hozott ítéletének [EBHT 1981., I-2735. o.] 10. pontja; 70/83. sz. Kloppenburg-ügyben 1984. február 22-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 1075. o.] 11. pontja; a fenti 40. pontban hivatkozott Könecke-ügyben hozott ítéletének 11. pontja, valamint a fenti 40. pontban hivatkozott Maizena-ügyben hozott ítéletének 15. pontja), és hogy e közösségi szabályozás egyértelmű és előre kiszámítható mivolta kötelező jellegű, amit különösen szigorúan be kell tartani az olyan rendelkezés esetén, amelynek pénzügyi kihatása is lehet (a Bíróság C-30/89. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben 1990. március 13-án hozott ítéletének [EBHT 1990., I-691. o.] 23. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Ez annál is inkább így van olyan tanácsi rendelkezés esetén, amely a Bizottságot intézkedésre hatalmazza fel, és amely csak akkor lehet érvényes, ha kellőképp pontos, azaz ha a Tanács világosan meghatározza a Bizottságra ruházott hatáskör határait (a Bíróság 291/86. sz., Central-import Münster ügyben 1988. július 5-én hozott ítéletének [EBHT 1988., 3679. o.] 13. pontja).
- 43 A Jungbunzlauer ügy érvel, hogy a jogszerűség elve különös jelentőséggel bír a szankciókat előíró rendelkezések (a Bíróság 32/79. sz., Bizottság kontra Egyesült Királyság ügyben 1980. július 10-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 2403. o.] 46. pontja; a fenti 42. pontban hivatkozott Kloppenburg-ügyben hozott ítélet 11. pontja; a fenti 40. pontban hivatkozott Maizena-ügyben hozott ítélet 15. pontja, valamint a C-352/92. sz., Milchwerke Köln ügyben 1994. július 14-én hozott ítélet [EBHT 1994., I-3385. o.] 22. és 23. pontja). A Jungbunzlauer kiemeli, hogy e rendelkezéseknek előre látható módon kell meghatározniuk nemcsak a szankcionált magatartást, hanem a jogalanyt érintő jogkövetkezményeket is (a fenti 40. pontban hivatkozott „X elleni büntetőeljárás” egyesített ügyekben hozott ítélet 25. pontja).
- 44 A Jungbunzlauer ügy véli, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése büntetőjogi vagy kvázi-büntetőjogi szankció kiszabásának lehetőségéről rendelkezik.

- 45 E tekintetben a Jungbunzlauer először is Mario Montinak – aki akkor a Bizottság versenypolitikáért felelős tagja volt – a nyilatkozataira, a bizottsági iránymutatás megfogalmazására, valamint a Bizottság ellenkérelmében használt kifejezésekre hivatkozik. Az EK 81. és 82. cikk megsértése esetén alkalmazandó „szankciókról” és „büntetésekről” van szó, amelyek kellően jelentősnek kell lenniük ahhoz, hogy „elrettentő erejük” érvényesüljön.
- 46 Továbbá a Jungbunzlauer emlékeztet arra, hogy a Bíróság korábban már kimondta, hogy a 17. rendelet 15. cikkében előírt bírságok nem kényszerítő jellegűek, viszont az a céljuk, hogy a tiltott magatartásokat megtorolják, illetve azok megismétlését megelőzzék (a Bíróság 41/69. sz., Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 661. o.] 172. és 173. pontja), ami a Jungbunzlauer szerint megfelel annak a széles értelmezésnek, amelyet a büntetőjogi gyanúsítás fogalmának az Emberi Jogok Európai Bírósága tulajdonít. A Jungbunzlauer arra is hivatkozik, hogy a T-15/99. sz., Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletben [EBHT 2002., II-1613. o.] 109. és 122. pontja), az Elsőfokú Bíróság a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében, az emberi jogok európai egyezménye 7. cikkének fényében vizsgálta a kiszabott bírság érvényességét.
- 47 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (4) bekezdésében használt kifejezés, amely szerint a bírságokat kiszabó határozatok „nem büntetőjogi jellegűek”, nem változtat ezen értékelésen, mivel – az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatának megfelelően – a jogszabálynak nem a megjelölése a döntő, hanem a valós tartalma.
- 48 Következésképpen a Jungbunzlauer szerint a bírság kiszabásához vezető eljárásnak a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében meg kell felelnie minden minimumkövetelménynek az alapvető jogok szemszögéből, amely jogok az Emberi Jogok Európai Bírósága értelmezésében nem csupán az emberi jogok európai egyezményéből, hanem az alapjogi chartából is következnek, amely megerősíti az ezen ítélkezési gyakorlatból eredő jogokat.

- 49 Ennek keretében a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából következik, hogy mind a bűncselekmény, mind a jogsértés esetén kiszabható büntetésnek „törvényben előírt”-nak kell lennie, ami azzal jár, hogy a jogalanyoknak képeseknek kell lenniük előre látni – az eset körülményeitől függő ésszerű mértékben – az adott cselekmény következményeit. Az Emberi Jogok Európai Bírósága hozzáfűzte, hogy a mérlegelési jogkörrel felruházó jogszabály önmagában nem ütközik e követelménybe, amennyiben e jogkör terjedelmét és a gyakorlására irányadó szabályokat kellően világosan határozza meg, tekintetbe véve a követett legitim célt, azaz az egyén megfelelő védelmét az önkénnyel szemben.
- 50 E körülményekre tekintettel a Jungbunzlauer úgy véli, hogy a jogszerűség elvét sérti, ha a bíróság kiszabására vonatkozó rendelkezés nem korlátozza kellőképpen a tárggyal kapcsolatban hozott határozat lehetséges jogkövetkezményeit, hanem a szóban forgó szöveg pontatlan megfogalmazásából adódóan a hatáskörrel rendelkező hatóságnak tág teret hagy az adott esetre való alkalmazás tekintetében. Ebben az esetben, ellentétben azzal, amit a jogszerűség elve követel, a jogi következményeket nem határozza meg előre a jogalkotó, hanem a közigazgatás rendeli el. A Jungbunzlauer elismeri, hogy a mérlegelési lehetőség megléte a közigazgatásban önmagában nem jogellenes a jogszerűség elvének értelmében, azonban ez a mérlegelési lehetőség nem lehet korlátlan.
- 51 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése nem felel meg a fent említett minimumkövetelményeknek.
- 52 A Jungbunzlauer emlékeztet arra, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése a Szerződés versenyjogi szabályainak megsértése esetén bíróság kiszabására hatalmazza fel a Bizottságot, amely legkisebb összege 1000 EUR, legmagasabb összege pedig az egyes vállalkozások üzleti forgalma alapján egyedileg állapítandó meg. Hozzáfűzi,

hogy a bíróság konkrét összegét illetően a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének második albekezdése csupán annyit mond, hogy „[a] bíróság összegének megállapításakor a jogsértés súlyosságát és időtartamát is figyelembe kell venni”.

- 53 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy e rendelkezésből adódóan a Bizottság a bíróság összegének megállapítása tekintetében lényegében korlátlan mérlegelési lehetőséggel bír.
- 54 Először is a Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy mivel mostanra, ellentétben a 17. rendelet elfogadásakor fennálló helyzettel, a világviszonylatban vezető csoportok üzleti forgalma több százmilliárd EUR-ra emelkedhet, a bíróság felső határa könnyen elérheti a több tízmilliárd EUR-t. Példaképpen megemlíti, hogy ha az ExxonMobil kőolajipari csoport – amelynek forgalma 248 milliárd EUR – kartellben venne részt, a Bizottság 1000 EUR és 24,8 milliárd EUR közötti bírságot szabhatna ki rá, amely utóbbi összeg megfelel Luxemburg bruttó nemzeti termékének. A Jungbunzlauer úgy véli, hogy amennyiben a jogszabály lehetővé teszi, hogy adott jogsértésre a hatóság 1000 EUR és 24,8 milliárd EUR közötti bírságot szabjon ki – vagy az engedékenységi közlemény értelmében a teljes mentességről határozzon –, abban az esetben már nem a jogszabály határozza meg előre a bírságot, hanem kizárólag a hatóság. Végeredményben az ilyen rendelkezés lehetőséget nyújtana a bíróság összegének önkényes kiszabására.
- 55 Másodszor a Jungbunzlauer úgy véli, hogy az iránymutatás nem minősül „törvénynek” az emberi jogok európai egyezménye értelmében. Kiemeli, hogy az ilyen iránymutatás csak magát a Bizottságot köti, nem a bíróságokat (az Elsőfokú Bíróság T-81/97. sz., Regione Toscana kontra Bizottság ügyben 1998. július 16-án hozott ítéletének [EBHT 1998., II-2889. o.] 49. pontja, Alber főtanácsnoknak a C-17/99. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának 23. pontja [2001. március 22-én hozott ítélet, EBHT 2001., I-2481., I-2484. o.]), amelyek korlátlan felülvizsgálati jogkört gyakorolhatnak a Bizottság határozatai tekintetében. Márpedig a felperes szerint, mivel ezen említett bíróságok hatásköre a bíróságok összegének végleges kiszabása, és e bíróságokat nem köti az iránymutatás, ezen iránymutatásnak

nincs kihatása egy büntetőjogi norma jogszerűségének az értékelésekor az emberi jogok európai egyezménye 7. cikkének értelmében. Továbbá kifejtette, hogy az Elsőfokú Bíróság nemrégiben kimondta, hogy a bíróságokra alkalmazandó szabályozást egyedül a 17. rendelet határozza meg (a fenti 46. pontban hivatkozott Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 123. pontja).

- 56 Harmadszor a Jungbunzlauer vitatja a Bizottság érvelésének megalapozottságát, amely szerint a bíróságok kiszámításának megbízhatóbb, illetve jobban előre látható mivolta összeegyeztethetetlen lenne azzal az elvvel, amely szerint a bíróságnak egyrészt figyelembe kell vennie az eset sajátosságait, másrészt kellő elrettentő hatással kell bírnia a versenyjogi szabályok vállalkozások általi betartásának biztosítása végett. A Jungbunzlauer szerint éppen ellenkezőleg, a bűncselekmény lehetséges következményeinek az ismerete, vagy ezen ismeretek megszerzésének lehetősége biztosítja eredményesebben a Bizottság által célzott elrettentő hatást. A tagállamok büntetőjogi törvényei éppen ezen okból állnak különféle törvénysértési elemek sorából, amelyek mindegyike eltérő szankciót von maga után. E szabályok és a nemzeti ítélkezési gyakorlat általi értelmezésük alapján a jogalanyok képesek kellően pontosan előre látni tetteik büntetőjogi következményeit. A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti szankció majdnem határtalan kerete nem bír ilyen elrettentő hatással, mivel nem határozza meg azon jogsértés konkrét tartalmát, amely adott esetben e keret teljes kimerítését vonhatja maga után.

- 57 A Jungbunzlauer hozzáfűzi, hogy azon körülményt, miszerint az iránymutatás nem határolja körül kellőképpen a bíróságok kiszabását alátámasztja az a tény is, hogy a „nagyon súlyosnak” mondott jogsértések esetében a Bizottság bármely 20 millió EUR feletti alapösszeget „választhat”. Az iránymutatás tehát egyáltalán nem teszi lehetővé annak ismeretét, hogy mely körülmények alapján szab ki a Bizottság 20, 50, illetve 100 millió EUR-s, vagy akár annál is magasabb alapösszeget.

- 58 Negyedszer a Jungbunzlauer úgy véli, hogy nem lehet elfogadni a Tanács azon érvét sem, amely arra alapul, hogy a Bizottság által meghatározott bírságok adott esetben közösségi bírói felülvizsgálat tárgyát képezhetik, amely bírák korlátlan felülvizsgálati jogkört gyakorolhatnak. A Jungbunzlauer szerint a Tanács ugyanis nem veszi figyelembe azt, hogy a jogszabályi rendelkezések kellő egyértelműsége követelményének pontosan az a célja, hogy lehetővé tegye a közösségi bíróság számára az e rendelkezések alapján hozott határozatok jogszerűségének felülvizsgálatát. A Tanács érvelése a közösségi jogalkotó szerepének a közösségi bíróságokra való átruházásához vezetne.
- 59 Ötödször a Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy nemzeti szinten nincs ehhez hasonló jogkörrel felruházott hatóság, amely jogkör lehetővé tenné bírságok majdhogynem korlátlan módon történő kiszabását. A svéd joggal való hasonlóságot illetően, amelyre a Tanács hivatkozik, a Jungbunzlauer úgy véli, hogy e tagállamban a közösségi jog modellje alapján alkották meg e szabályozást, így ezt az érvet sem lehet elfogadni. A német jogot illetően, amelyre szintén hivatkozik a Tanács, a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a versenyjogi jogsértések esetén kiszabható bírságokról szóló rendelkezések eltérő rendszert alkotnak, amely nem hasonlítható a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott teljes körű felhatalmazáshoz. E rendelkezések ugyanis meghatároznak egy felső korlátot, amely 500 000 EUR-ig, és ezen felül a jogsértés tényéből adódó nyereség háromszorosáig terjedhet, ami a gyakorlatban a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséből következő bírságoknál alacsonyabb szintűekhez vezetne. A Jungbunzlauer továbbá kifejti, hogy e bírságok összegét a jogsértés elkövetésének módja is befolyásolja. Csak szándékosan elkövetett jogsértés esetén szabható a bírság teljes kerete, míg gondatlanságból elkövetett jogsértés esetén csupán a kilátásba helyezett maximális bírság fele szabható ki. E keretek között a bírság kiszabása szigorúan meghatározott feltételek alapján történik, figyelembe véve például a jogsértés jelentőségét, a sérelem súlyosságát, a jogsértés elkövetője személyének és gazdasági körülményeinek sajátosságait. A Jungbunzlauer elismeri, hogy ez a szabályozás sem teszi a bírságok összegét teljes pontossággal előre kiszámíthatóvá. Ugyanakkor e pontosság jóval meghaladja a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében megfogalmazott körülhatárolás szintjét. A Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy részben éppen az a tény, hogy a kizárólag az üzleti forgalomra alapuló megközelítés nem veszi kellőképpen figyelembe a jogsértés nagyságát és jelentőségét, vezette 1999-ben a jogalkotót a jogi keret megváltoztatására e tekintetben.

- 60 Hatodszor a Jungbunzlauer úgy véli, hogy érvelésének megalapozottságát alátámasztja a Bizottság bírságokra vonatkozó határozathozatali gyakorlata. A Bizottság határozathozatali gyakorlatát nemcsak a bírságösszegek abszolút értékének óriási különbsége jellemzi, hanem különösen a bírságok összegének drasztikus emelkedése 2001 óta. A Jungbunzlauer elsősorban arra hivatkozik, hogy a vállalkozásokra 1994 és 2000 között kiszabott bírságok átlagának az aránya a 2001. év során az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.512 „vitaminok”-ügy) 2001. november 21-én hozott 2003/2/EK bizottsági határozat (HL 2003. L 6., 1. o.) keretében kiszabott rekordszintű 462 millió EUR-s bírsághoz viszonyítva majdnem egy a tizenöthöz. Még a 2001-ben egy vállalkozásra kiszabott második legmagasabb bírság, azaz az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.212 „önindigós papír”-ügy) 2001. december 20-án hozott 2004/337/EK bizottsági határozat (HL 2004. L 115., 1. o.) keretében kiszabott 184,27 millió EUR-s bírság is majdnem a hatszorosa ezen átlagértéknek. A Jungbunzlauer úgy véli, hogy az a tény, hogy mindezen a határozatok – amint a Bizottság korábbi teljesen eltérő határozathozatali gyakorlata is – a bírságokra vonatkozó egyetlen jogi kereten, azaz a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésén alapulnak, azt bizonyítja, hogy e rendelkezésnek valójában egyáltalán nincs meghatározó hatása a Bizottság gyakorlatára. Ez a változás voltaképpen nem a bírságok szintjének emelkedését jelenti, hanem azok megsokszorozódását.
- 61 Hetedszer a Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy az 1993-ban megjelent cikkében a Bizottság egyik tisztviselője elismerte, hogy az eljárás, amely a 17. rendelet értelmében bírság kiszabásához vezethet, „távolról sem az, ami rendszerint tisztességes eljárásnak (due process) minősíthető”.
- 62 Másodlagosan a Jungbunzlauer úgy véli, hogy még abban az esetben is, ha a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése összhangban lenne a jogszerűség elvével, a Bizottságnak mindenképpen megszorítóan kellene értelmeznie e rendelkezést és annak nem kellően előrelátható mivoltát a bírságok egységes és átlátható rendszerével kiegyenlítenie, amely rendszer biztosítaná az érintett vállalkozások számára a jogbiztonság feltétlenül szükséges szintjét. A Jungbunzlauer szerint az ilyen értelmezés abban nyilvánulna meg, hogy a Bizottságnak biztosítania kellene a

minimális átláthatóságot és előre láthatóságot a bíróságok kiszabását illetően. A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése által nyújtott széles körű felhatalmazásnak szerinte legalább minimálisan konkretizálódnia kellene a Bizottság határozathozatali gyakorlatában, kizárva így a meglepetésszerű határozatokat, ahogyan az jelen esetben is történt.

- 63 A Bizottságnak és a Tanácsnak az a véleménye, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése nem sérti a jogszerűség elvét.
- 64 A Bizottság kifejezetten hangsúlyozza, hogy a bíróságok terén hozott határozatai a közösségi bíróságok teljes körű felülvizsgálatának tárgyát képezhetik. Hangsúlyozza továbbá, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében előírt feltételeket egyrészt az ítélkezési gyakorlat, másrészt az iránymutatás pontosította. A Bizottság szerint ha a feltételek pontosabban lennének meghatározva, nem tudná egyrészt az egyes esetek sajátosságait figyelembe venni, másrészt a bíróságok elrettentő hatását biztosítani.
- 65 A Bizottság ugyancsak hangsúlyozza, hogy összhangban a 17. rendelet 15. cikkének (4) bekezdésével, a versenyszabályok nem bírnak büntetőjogi jelleggel. Véleménye szerint a felperes tévesen hivatkozik az emberi jogok európai egyezménye 7. cikke (1) bekezdésének, valamint az alapjogi charta 41. és 49. cikkének a megsértésére.
- 66 A Bizottság továbbá emlékeztet arra, hogy jogában áll a bíróságok szintjének emelése, valamint hogy az iránymutatás nem érinti a bíróságok kiszabására alkalmazandó szabályozást.

- 67 Végül a német joggal való összehasonlítást illetően a Bizottság egy büntetőjogi norma példáját hozza fel annak bemutatására, hogy ezen ország joga is igen széles mérlegelési mozgásteret állapít meg az egyedi és konkrét szankció kiszabására.
- 68 A Tanács úgy találja, hogy az emberi jogok európai egyezménye, valamint az alapjogi charta hivatkozott rendelkezései nem alkalmazandók a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésére. Szerinte egyébként a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése teljesen világos és egyértelmű rendelkezés.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 69 Az utoljára a 1216/1999/EK rendelettel (HL L 148., 1999.06.15., 5. o.) módosított 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A Bizottság határozattal [1000 EUR-tól] [1 millió EUR-ig] terjedő vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból:

- a) megsértik a Szerződés [81]. cikkének (1) bekezdését vagy [82]. cikkét; vagy
- b) megszegik a 8. cikk (1) bekezdése szerint fennálló valamely kötelezettséget.

A bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni.”

70 Meg kell vizsgálni, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése sérti-e a jogszerűség elvét, ahogyan a felperes állítja, azzal, hogy nem határozza meg megfelelően a Bizottság határozathozatali gyakorlatát.

71 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatból következően a jogszerűség elve a jobbiztonság elvével együtt járó elv, amely utóbbi a közösségi jog egyik alapelvét képezi, és megköveteli, hogy minden közösségi szabályozás, különösen amelyik szankciókat szab ki, vagy azok kiszabását lehetővé teszi, világos és egyértelmű legyen, avégett, hogy a jogalanyok félreérthetőség veszélye nélkül megismerhessék jogaikat és kötelezettségeiket és ezeknek megfelelően járhassanak el (lásd e tekintetben a Bíróság 169/80. sz. Gondrand-ügyben 1981. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 1981., 1931. o.] 17. pontját, a fenti 40. pontban hivatkozott Maizena-ügyben hozott ítélet 15. pontját, a fenti 40. pontban hivatkozott Van Es Douane Agenten ügyben hozott ítélet 27. pontját, valamint a fenti 40. pontban hivatkozott „X elleni büntetőeljárás” egyesített ügyekben hozott ítélet 25. pontját).

72 Szintén az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy ez az elv egyaránt vonatkozik a büntetőjogi jellegű normákra, valamint a közigazgatási szankciót kiszabó, illetve annak kiszabását lehetővé tevő külön közigazgatási eszközökre is (lásd a fenti 40. pontban hivatkozott Maizena-ügyben hozott ítélet 14. és 15. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), illetve hogy nemcsak a jogsértés tényállás-elemeit megállapító rendelkezésekre, hanem az e jogsértések következményeit meghatározó rendelkezésekre is alkalmazandó (lásd e tekintetben a fenti 40. pontban hivatkozott „X elleni büntetőeljárás” egyesített ügyekben hozott ítélet 22. és 25. pontját).

73 Továbbá emlékeztetni kell arra, hogy a jogszerűség elve a közösségi jog általános jogelvei közé tartozik, és a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak alapját

képezi, amelyet több nemzetközi szerződés elismert, többek között az emberi jogok európai egyezményének 7. cikke, különösen a jogsértéseket és büntetőjogi szankciókat illetően (lásd e tekintetben a fenti 40. pontban hivatkozott „X elleni büntetőeljárás” egyesített ügyekben hozott ítélet 25. pontját).

- 74 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az alapjogok azon általános jogelvek szerves részét képezik, amelyek tiszteletben tartását a közösségi bíróságok biztosítják (a Bíróság 2/94. sz., 1996. március 28-i véleményének [EBHT 1996., I-1759. o.] 33. pontja, valamint a C-299/95. sz. Kremzow-ügyben 1997. május 29-én hozott ítéletének [EBHT 1997., I-2629. o.] 14. pontja). E célból a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból, valamint az emberi jogok védelmére vonatkozó azon nemzetközi szerződések nyújtotta iránymutatásból merít, amelyek kidolgozásában a tagállamok együttműködtek, vagy amelyekhez csatlakoztak. Az emberi jogok európai egyezménye e tekintetben különös jelentőséggel bír (a Bíróság 222/84. sz. Johnston-ügyben 1986. május 15-én hozott ítéletének [EBHT 1986., 1651. o.] 18. pontja és a fent említett Kremzow-ügyben hozott ítélet 14. pontja). Egyébiránt az EU 6. cikk (2) bekezdése értelmében „[a]z Unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat, ahogyan azokat az [emberi jogok európai egyezménye] biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból erednek” (a Bíróság C-94/00. sz. Roquette Frères-ügyben 2002. október 22-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-9011. o.] 23. és 24. pontja, valamint a fenti 40. pontban hivatkozott Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja).
- 75 E tekintetben emlékeztetni kell az emberi jogok európai egyezménye 7. cikke (1) bekezdésének megfogalmazására:

„Senkit sem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény. Ugyancsak nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni.”

- 76 Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) szerint e rendelkezésből következik, hogy a törvénynek világosan meg kell határoznia a jogsértéseket és a hozzájuk kapcsolódó büntetéseket. E feltétel akkor teljesül, ha a jogalany a releváns

rendelkezés megfogalmazásából, szükség esetén a bíróságok által nyújtott értelmezés segítségével, megtudhatja, hogy mely cselekmények és mulasztások vonják maguk után a büntetőjogi felelősségét (lásd az EJEB, 2000. június 22-i Coëme kontra Belgium ítéletet, Ítéletek és Határozatok Tára, 2000-VII., 1. o., 145. pont).

- 77 Hivatkozva a 17. rendelet 15. cikkének (4) bekezdésére, amely kimondja, hogy a Bizottságnak – többek között – az e rendelkezés (2) bekezdése alapján hozott határozatai nem büntetőjogi jellegűek, a Bizottság és a Tanács fenntartását fejezte ki annak kapcsán, hogy az Elsőfokú Bíróság meríthet-e az emberi jogok európai egyezménye 7. cikkének (1) bekezdéséből, illetve az EJEB e cikkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatából a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdése jogszerűségének vizsgálatakor.
- 78 Ezzel kapcsolatban az Elsőfokú Bíróság először is hangsúlyozza, hogy nincs hatásköre a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdése jogszerűségének az emberi jogok európai egyezménye 7. cikkének (1) bekezdésére tekintettel történő értékelésére, amennyiben az emberi jogok európai egyezményének rendelkezései nem képezik a közösségi jog részét (lásd e tekintetben a fenti 40. pontban hivatkozott Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. és 60. pontját). Ugyanakkor, ahogyan a fenti 74. pontban is kifejtettük, az alapjogok azon általános jogelvek szerves részét képezik, amelyeknek tiszteletben tartását a közösségi bíróságok biztosítják, tekintetbe véve többek között az emberi jogok európai egyezményét, mint iránymutatót.
- 79 Továbbá, anélkül hogy szükséges lenne az Elsőfokú Bíróságnak határoznia arról, hogy a Bizottság által a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján kiszabott bírságok súlyosságából és természetéből adódóan irányadó-e az emberi jogok európai egyezménye 7. cikkének (1) bekezdése az ilyen közigazgatási szankciókra, és ennél fogva szolgálhat-e iránymutatóként az Elsőfokú Bíróság számára (lásd e tekintetben a Bíróság C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P. – C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 2005., I-5425. o.] 215–223. pontját), elegendő megállapítani, hogy az emberi jogok európai egyezménye 7. cikkének (1) bekezdése nem követeli meg a szankciók kiszabása alapjául szolgáló rendelkezések megfogalmazásának olyan mértékű pontosságát, hogy az e rendelkezések megsértésének esetleges következményei teljes bizonyossággal előre láthatóak legyenek.

- 80 Az EJEB ítélkezési gyakorlata szerint ugyanis a rendelkezés megfogalmazásának pontatlansága nem feltétlenül vonja maga után az emberi jogok európai egyezménye 7. cikkének megsértését. Az EJEB ekképp elismerte, hogy az emberi jogok európai egyezményének 7. cikkében használt jog fogalma megfelel az emberi jogok európai egyezményének többi cikkében használt törvény fogalmának (lásd az EJEB, 1999. július 8-i Baskaya és Okçuoglu kontra Törökország ítélet, Ítéletek és Határozatok Tára, 1999-IV., 308. o., 36. pont, valamint a fenti 79. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 216. pontját). Továbbá az EJEB elismerte, hogy számos törvény nem nyújt teljes pontosságot, és közöttük számos a túlzott merevség elkerülése, illetve a változó helyzetekhez való alkalmazkodás érdekében többé-kevésbé homályos kifejezéseket használnak, amelyek értelmezése és alkalmazása a gyakorlat függvénye (lásd az EJEB, 1993. május 25-i Kokkinakis kontra Görögország ítéletet, A. sorozat, 260-A. szám, 40. és 52. pont). Ugyanakkor az EJEB többek között azt is megállapította, hogy minden törvény feltételez bizonyos minőségi feltételeket, többek között a hozzáférhetőséget és az előreláthatóságot (a fent hivatkozott Baskaya és Okçuoglu kontra Törökország ítélet, 36. pont). Önmagában az, hogy a törvény mérlegelési jogkörrel ruház fel, nem ütközik az előreláthatóság követelményébe, amennyiben e jogkör kiterjedése és a gyakorlására vonatkozó szabályozás kellően világosan van meghatározva, tekintettel a jogszerű célra, azaz a jogalany számára megfelelő védelem biztosítására az önkénnyel szemben (lásd az EJEB, 1992. február 25-i Margareta és Roger Andersson kontra Svédország ítéletet, A. sorozat, 226-A. szám, 75. §). Végül az EJEB kifejtette, hogy a használt fogalmak meghatározottságának értékelésekor a törvény szövegén kívül figyelembe veszi az állandó és megjelent ítélkezési gyakorlatot (lásd az EJEB, 1995. szeptember 27-i G. kontra Franciaország ítéletet, A. sorozat, 325-B. szám, 25. §, valamint a 2002. február 7-i E.K. kontra Törökország ítéletet, 51. pont).
- 81 A tagállamok közös alkotmányos hagyományait illetően, egyetlen adat sem tette lehetővé, hogy az Elsőfokú Bíróság a fentiekből következő értelmezéstől eltérő értelmezését adja a közösségi jog egyik alapelvét képező jogszerűség elvének. Először is, azt illetően, hogy a felperes a német jogi rendelkezés szóhasználatára hivatkozik, amely értelmében a hatáskörrel rendelkező német hatóságok a versenyjogi szabályok megsértése esetén bírságokat szabnak ki, meg kell jegyezni, hogy a tagállamok közös alkotmányos hagyományai nem vezethetők le egyetlen tagállam jogi helyzetéből. Továbbá, amint azt a felperes a tárgyaláson elismerte, a nemzeti versenyjogi szabályok megsértése esetén kiróható közigazgatási szankciók kiszabása tekinteté-

ben számos tagállam vonatkozó joga a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséhez hasonlóan van meghatározva, az e rendelkezésben előírtakhoz hasonló vagy azokkal azonos feltételekkel.

82 A fent kifejtett elvi megállapításokra tekintettel kell tehát megvizsgálni, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése tiszteletben tartja-e a jogszerűség elvét.

83 E tekintetben arra kell emlékeztetni, hogy az EK 81. és 82. cikk megsértése esetére a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében előírt szankciók a Bizottság kulcsfontosságú eszközei olyan rendszer megteremtésére a Közösségen belül, „amely megakadályozza a belső piaci verseny torzulását” (az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontja). E rendszer teszi lehetővé, hogy a Közösség ellássa feladatát, hogy közös piac létrehozásával a Közösség egész területén előmozdítsa a gazdasági tevékenységek harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődését, valamint a gazdasági teljesítmények nagyfokú versenyképességét (az EK 2. cikk). E rendszer szükséges továbbá a Közösség belül olyan gazdaságpolitika bevezetéséhez, amelyet a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban valósítanak meg (az EK 4. cikk (1) és (2) bekezdése). Így a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése lehetővé teszi olyan rendszer megteremtését, amely megfelel a Közösség alapvető feladatainak.

84 Továbbá meg kell állapítani, hogy a jogszabály túlzott merevségének elkerülése, valamint a jogszabály adott helyzetre alkalmazhatóvá tétele érdekében meg kell engedni bizonyos fokú előre nem láthatóságot az adott jogsértésre kiszabható szankciók tekintetében. Az olyan bírság, amelynek adott jogsértés esetén kiróható minimum, illetve maximum összege között megfelelően meghatározott eltérések lehetségesek, hozzájárulhat e szankció hatékonyságához, mind az alkalmazás, mind az elrettentő erő szempontjából.

- 85 A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése az EK 81. cikk (1) bekezdését vagy 82. cikkét megsértő vállalkozás esetében szankcióként olyan bírság kiszabását írja elő, amelynek összege 1000 EUR-tól az érintett vállalkozás megelőző éves üzleti forgalmának a 10%-áig terjedhet. Meg kell tehát állapítani, hogy – a felperes állításával ellentétben – a Bizottság nem rendelkezik korlátlan mérlegelési mozgástérrel a versenyjogi szabályok megsértése esetén kiszabható bírságok tekintetében.
- 86 Egyébként az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy a versenyjogi szabályok megsértése esetén kiszabható bírság összegének 1000 EUR és az érintett vállalkozás megelőző éves üzleti forgalmának 10%-a közötti rögzítésével a Tanács nem hagyott a Bizottságnak túlságosan nagy mozgásteret. Az Elsőfokú Bíróság különösen úgy véli, hogy az érintett vállalkozás megelőző éves üzleti forgalmának a 10%-a ésszerű felső határ, tekintettel az ilyen jogsértések esetében a Bizottság által képviselt érdekekre. Fontos továbbá megjegyezni, hogy – a felperes állításaival ellentétben – a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján kiróható pénzbüntetések ésszerűségének a megítélésének nem abszolút módon kell történnie, hanem a jogsértő üzleti forgalmának fényében, relatív módon.
- 87 Továbbá az Elsőfokú Bíróság kiemeli, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében a bírságok összegének meghatározásakor a Bizottságnak figyelembe kell vennie az általános jogelveket, különösen az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét, ahogyan azokat a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlata is elismeri. A Bíróság és az Elsőfokú Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata pontosította azokat a feltételeket és számítási módot is, amelyeket a Bizottságnak alkalmaznia kell a bírságok összegének megállapításakor (lásd többek között a lenti 213. és azt követő pontokat). Kérélmé és érvei alátámasztására egyébként maga a felperes is hivatkozik ezen ítélkezési gyakorlatra (lásd többek között a lenti 199. pontot).
- 88 Egyébiránt a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott feltételek alapján, amelyeket a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság pontosított az ítélkezési gyakorlatában, a Bizottság maga is olyan határozathozatali gyakorlatot vezetett be,

amely a nyilvánosság előtt ismert és hozzáférhető. Míg a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata önmagában valóban nem köti a Bizottságot a bíróság összegének meghatározásakor (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 234. pontját, valamint a T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 254. pontját), az egyenlő bánásmód elvének értelmében, amely elv a Bizottság által tiszteletben tartandó jogi alapelv, a Bizottság nem kezelhet összehasonlítható helyzeteket eltérően, vagy eltérő helyzeteket azonos módon, kivéve ha e bánásmód objektíve igazolt (a Bíróság 106/83. sz. Sermidé-ügyben 1984. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 1984., 4209. o.] 28. pontja, valamint az Elsőfokú Bíróság T-311/94. sz., BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1129. o.] 309. pontja).

- 89 Mindezen felül azt is tekintetbe kell venni, hogy az átláthatóság, valamint az érintett vállalkozások jogbiztonságának növelése érdekében a Bizottság iránymutatást adott ki, amelyben kifejti azokat a számítási módszereket, amelyeket magára nézve minden egyedi esetben kötelezőnek tekint.
- 90 Mindezen adatok alapján, a felperes állításaival ellentétben a körültekintő vállalkozó, szükség esetén jogtanácsos segítségével, jogilag megfelelően előre láthatja az adott magatartásért kiróható bírság mértékét és kiszabásának módját. Az a tény, amelyet sem a Bizottság, sem a Tanács nem vitat, hogy a vállalkozások nem tudják előre meghatározni a bírság pontos mértékét, amelyet a Bizottság az egyedi esetben kiszab, nem bizonyíthatja azt, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése sérti a jogszerűség elvét.
- 91 Bár az igaz, hogy a vállalkozások nem ismerhetik előre a Bizottság által az egyedi esetben kiszabott bírság pontos mértékét, a Bizottság bírságot kiszabó határozatának – összhangban az EK 253. cikkkel – indokolást kell tartalmaznia, többek között a kiszabott bírság összegét, valamint a választott módszert illetően. Ezen indokolásból világosan és egyértelműen ki kell tűnnie a Bizottság gondolatmenetének, úgy, hogy

az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedést alátámasztó körülményeket, annak érdekében, hogy eldönthessék, kívánnak-e közösségi bírósághoz fordulni, és hogy adott esetben e bíróság gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét.

- 92 A fentiekre tekintettel a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésével szemben emelt jogellenességi kifogást el kell utasítani.

B – A 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének jogszerű értelmezéséről

- 93 A felperes úgy érvel, hogy még ha a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése összeegyeztethető is lenne a jogbiztonság elvével együtt járó jogszerűség elvével, e rendelkezést a Bizottságnak akkor is megszorítóan kellene értelmeznie, és e rendelkezés nem megfelelő előreláthatóságát a bíróságok egységes és átlátható rendszerével kellene korrigálnia, amely biztosítaná az érintett vállalkozások számára a jogbiztonság nélkülözhetetlen szintjét.
- 94 A Bizottság emlékeztet arra, hogy pontosan a megfelelő átláthatóság biztosítása céljából fogadta el az iránymutatást, és hogy az elfogadása óta korlátozottak a lehetőségei a bíróságok összegének megválasztása terén.
- 95 Az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy e jogalap második, másodlagosan felhozott részében a felperes nem emel semmilyen konkrét kifogást a Határozattal szemben, hanem általános követelményeket fogalmaz meg, abban az értelemben, hogy a Bizottságnak általánosságban meg kellene változtatnia a bíróságokra vonatkozó politikáját, csökkentve ezek összegét, vagy pontosítva az iránymutatás megfogalmazását.

96 Ennélfogva a jogalapnak ezt a részét – mint elfogadhatatlant – el kell utasítani.

II – *A határozat címzettjeiről*

97 A felperes először is az indokolási kötelezettség megsértésére, másodsor a Határozat címzettjeit illető hibára alapított jogalapokat hoz fel.

A – Az indokolási kötelezettség megsértéséről

98 A Jungbunzlauer ügy véli, hogy a Határozat nem tartalmaz indokolást arra nézve, hogy a Jungbunzlauer GmbH az 1993 előtti időszakban megvalósított versenyellenes magatartásának felelőssége milyen okból terheli őt.

99 A Bizottság nem hozott fel ezzel kapcsolatban külön érvet.

100 Az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 253. cikk által megkövetelt indokolásnak világosan és félreérthetetlenül be kell mutatnia a kifogásolt jogi aktust elfogadó közösségi hatóság érvelését, úgy, hogy az érdekelték megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, és a hatáskörrel rendelkező bíróság gyakorolhassa felülvizsgálatát. Az indokolási kötelezettséget az adott esetben fennálló körülmények alapján kell értékelni, többek között a jogi aktus tartalma, a felhozott indokok jellege, valamint a címzetteknek vagy egyéb, a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett személyeknek a magyarázatokhoz

fűződő érdekei alapján. Az indokolásnak nem kell megjelölnie az összes vonatkozó ténybeli és jogi elemet, mivel azt, hogy a jogi aktus indokolása megfelel-e az EK 253. cikkben felsorolt követelményeknek, nemcsak a szövege, hanem a háttere, valamint az érintett témára vonatkozó jogszabályok összessége alapján kell megítélni (a Bíróság C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontja és a C-301/96. sz., Németország kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-9919. o.] 87. pontja).

- ¹⁰¹ A Bizottság a következő okokra hivatkozott azon határozata alátámasztására, miszerint a Jungbunzlauernek tudja be nemcsak az 1993 augusztusa utáni időszakban, hanem a jogsértés kezdetétől, 1991 márciusától 1993 júliusáig terjedő időszakban elkövetett jogsértést is.
- ¹⁰² A Határozat (30) és (33) preambulumbekkezdésében a Bizottság kifejti, hogy a felperes, a Jungbunzlauer társaság volt a csoport 1993-ban történt szerkezetátalakítása óta a kezelő társaság, amely a Jungbunzlauer csoport tevékenységeit irányította, amely csoport élén egy holding társaság, a Jungbunzlauer Holding AG állt. A Bizottság megemlítette, hogy 1993 óta a felperes, a Jungbunzlauer irányította a csoport citromsav piacon folytatott tevékenységét is, amelyet a csoporton belül a Jungbunzlauer GmbH állított elő, amely 100%-ban a Jungbunzlauer Holding AG leányvállalata. A Bizottság hozzáfűzte, hogy a csoport 1993-ban történt szerkezetátalakítása előtt a Jungbunzlauer GmbH vezette a csoportot. A citromsav forgalmazását 1993-ig a Jungbunzlauer GmbH végezte, majd ezt követően a Jungbunzlauer Holding AG egy másik leányvállalata, a Jungbunzlauer International AG.
- ¹⁰³ A Határozat (70) preambulumbekkezdésében a Bizottság megjegyezte, hogy a kartelltalálkozókon a Jungbunzlauer csoportot a csoport elnök-főigazgatója és a Jungbunzlauer GmbH igazgatója képviselték.

104 A Határozat (186) preambulumbekzdésében a Bizottság kifejtette, hogy a kifogásközlésre adott válaszában a Jungbunzlauer és a Jungbunzlauer GmbH együtt úgy nyilatkoztak, hogy a Jungbunzlauer GmbH-t kell a Határozat címzettjének tekinteni. Ezzel kapcsolatban a Bizottság a következőképpen érvelt:

„(187) [...] Először is 1993 második félévéig a Jungbunzlauer [GmbH] nem csupán a citromsav előállításáért és forgalmazásáért felelős leányvállalat volt, hanem a Jungbunzlauer csoport egészének az igazgatásával megbízott jogalany is. 1993-ban a csoport vezetésének felelősségét a Jungbunzlauer AG-re ruházták át, amely a Jungbunzlauer [GmbH] jogutódjának tekinthető a Jungbunzlauer csoport vezetése tekintetében. Ettől az időponttól kezdve a Jungbunzlauer [GmbH] 100%-ban a csoport leányvállalata, amely nem önálló módon határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében a Jungbunzlauer AG, a csoport ügyintézésével megbízott társaság által megszabott utasításokat követi.

(188) A jelen határozatban vizsgált időszak egy részében a Jungbunzlauer AG közvetlenül részt vett a kartelltalálkozókön, az [elnök-főigazgatója] személyében. Meg kell tehát állapítani, hogy a jelen határozatban figyelembe vett időszak egészében a Jungbunzlauer csoport ügyintézésével megbízott jogalany aktívan és közvetlenül részt vett a kartellben. Mivel a szóban forgó jogalany jelenleg a Jungbunzlauer AG, e társaság a jelen határozatnak is a címzettje.”

105 E megállapítások, bár tömörek, azonosítják a lényegi elemeket, amelyeket a Bizottság elfogadott annak alátámasztására, hogy az 1993 előtti időszakban elkövetett jogsértésért a Jungbunzlauer felelőssége állapítható meg. A Bizottság ugyanis jelezte, hogy a csoport – többek között a citromsav piacán folytatott – tevékenységeinek igazgatásában bekövetkező jogutódlás, azaz a feladatoknak a Jungbunzlauer GmbH-ről a Jungbunzlauerre történő átszállása okán tekintette ez utóbbit felelősnek a csoport 1993-ban történt szerkezetátalakítás előtti időszak jogsértéseiért.

- 106 Következésképpen az indokolási kötelezettség megsértésére hivatkozó jogalapot el kell utasítani.

B – A Határozat címzettjével kapcsolatos hibára alapított jogalapról

1. A felek érvei

- 107 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy alaptalanul ő a Határozat címzettje. Keresetében úgy érvel, hogy a Határozatot a Jungbunzlauer GmbH-nak kellett volna címezni. Kifejti, hogy a csoporton belül ez a vállalkozás állított elő és forgalmazott citromsavat, és ezenfelül 1993-ig ez a vállalkozás volt megbízva a csoport egészének vezetésével. A saját, 1993-ban történt kezelő társaságkénti alapítását megelőző időszakot illetően a válaszában kiemeli, hogy még ezen időpont után is a csoport „tényleges irányításának” feladatát a Jungbunzlauer Holding AG látta el.
- 108 Egyrészt a Jungbunzlauer arra emlékeztet elsősorban az 1993 utáni időszakot illetően, hogy az 1993-tól fogva mind a Jungbunzlauer GmbH, mind ő maga 100%-ban a Jungbunzlauer Holding AG leányvállalatai voltak, így ő maga a Jungbunzlauer GmbH-nak nem anyavállalata, hanem csupán testvérvállalata volt.
- 109 Következésképpen a Jungbunzlauer szerint a Bizottság nem hivatkozhat helytállóan a Bíróságnak a 107/82. sz., AEG kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítéletére (EBHT 1983., 3151. o., 50. pont; a továbbiakban: AEG-ítélet), illetve a C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletére (EBHT 2000., I-9925. o., 28. pont; a továbbiakban:

Stora-ítélet), amelyek az anyavállalatnak a leányvállalat magatartásáért való felelősségével kapcsolatosak. Az anyavállalat és leányvállalata közötti kapcsolat minőségileg különbözik a Jungbunzlauer és a Jungbunzlauer GmbH közötti kapcsolattól, mivel a Jungbunzlauer Holding AG-nek, mint közös anyavállalatnak jogában állt bármikor megvonni a leányvállalatától a testvérvállalatai feletti felügyelet jogát.

- 110 A Jungbunzlauer hozzáfűzi, hogy a csoport többi vállalkozása részére csupán ügyintézési és tanácsadási szolgáltatást nyújtott a vállalkozáspolitikával, a szervezéssel, illetve a pénzügyi befektetéssel kapcsolatban. A Jungbunzlauer a Jungbunzlauer Holding AG kérésére végezte a tevékenységét, amely társaság a csoport felügyeletét látta el, és az egyetlen volt, akinek jogában állt utasításokat adni a csoport vállalkozásainak. A Jungbunzlauer maga nem rendelkezett ilyen joggal a csoport különböző vállalkozásai tekintetében, és e jogot nem ruházták rá mint a Jungbunzlauer Holding AG megbízottjára („Treuhand”). Saját tevékenysége épp ellenkezőleg az általa foglalkoztatott személyek szolgáltatásainak a csoport többi társasága rendelkezésére bocsátására korlátozódott. Amennyiben adott esetben ezek a személyek a csoport többi társasága (például a Jungbunzlauer GmbH) részére utasításokat továbbítottak, azt nem az ő nevében tették, hanem mint a Jungbunzlauer Holding AG képviselői.
- 111 A Jungbunzlauer ebből arra következtet, hogy a Jungbunzlauer Holding AG ügyeinek, valamint a csoport egészének „tényleges irányítását” ez utóbbi végezte. Ezt támasztja alá a Jungbunzlauer GmbH-ra vonatkozó osztrák társasági jog is. A GmbH formában működő társaságot a szervei irányítanak, azaz az igazgatóbizottság és a felügyelő bizottság, míg az üzletpolitikáját végül is a közgyűlés határozza meg, amelyben a jelen esetben a Jungbunzlauer Holding AG rendelkezik az összes szavazati joggal, mint egyetlen tag.
- 112 Másodsorban a Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy még az 1993-ban történt alapítását követően is a tárgyalások főbb résztvevői, a Jungbunzlauer vezetőjének kivételével, aki 1993 nyarán lépett hivatalba, vezető pozíciókat láttak el a Jungbunzlauer GmbH-n belül. Egyébként a Jungbunzlauer 1993-as alapítását

követően ezek a személyek továbbra is a Jungbunzlauer GmbH-nál töltötték be hivatalukat. A tevékenységek túlnyomó része tehát a Jungbunzlauer GmbH-től függött. A Bizottság állítása, miszerint bizonyos érintett személyek a csoporton belül töltötték be hivatalát, a jelen összefüggésben nem bír jelentőséggel. A Jungbunzlauer szerint a Bizottságnak legalább meg kellett volna jelölnie a csoport azon különböző társaságait, amelyek e személyeket alkalmazták, és amelyek jegyzéke a kifogásközlésre adott válaszában található. A Jungbunzlauer példaként felhossa, hogy téves az az állítás, miszerint H. és R. urakat akár ő, akár a Jungbunzlauer Holding AG alkalmazta volna.

- 113 Harmadsorban a közigazgatási eljárásra tekintettel a Jungbunzlauer úgy véli, hogy nem helytálló őt tekinteni felelősnek a kartellért. Előadja, hogy a Bizottság 1997. augusztus 6-án, 1998. július 28-án és 1999. március 3-án fordult információkéréssel a Jungbunzlauer GmbH-hoz, valamint hogy az engedékenységi közlemény keretében létrejött együttműködés is ez utóbbinak tudható be.
- 114 Másrészt az 1993-at megelőző időszakot illetően a Jungbunzlauer először is arra hivatkozik, hogy 1993-ig a Jungbunzlauer GmbH irányította a csoportot, és ezen időpont előtt a Jungbunzlauer még meg sem kezdte tevékenységét. Így aztán szerinte az 1993-at megelőző időszakot illetően semmi esetre sem lehet neki betudni a versenyellenes magatartást.
- 115 Másodszor a Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Bizottság által hivatkozott ítéletek nem relevánsak a Jungbunzlauer GmbH által elkövetett jogsértés felelősségének ráruházására vonatkozó érvelés alátámasztása szempontjából. Kiemeli, hogy a Bíróság 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz., Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítéletének (EBHT 1975., 1663. o., 84–87. pont) alapját képező ügy jogutódlással kapcsolatos, az Elsőfokú Bíróságnak a T-134/94. sz., NMH Stahlwerke és társai kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítélete (EBHT 1999., II-239. o., 35–38. pont) alapjául szolgáló ügy pedig egy felszámolás alatt álló társaság visszavételével kapcsolatos.

- 116 Harmadszor a Jungbunzlauer úgy találja, hogy nem tekinthető a Jungbunzlauer GmbH „gazdasági utódjának”, és hogy ez utóbbi 1993 előtti magatartása sem tudható be neki. A körülmények igazolják, hogy a Jungbunzlauer csoporton belüli szerepe a csoporthoz tartozó többi társaság számára történő szolgáltatásnyújtásra korlátozódott. Továbbá arra hivatkozik, hogy a Jungbunzlauer GmbH még 1993 után is folytatta a citromsav előállításával és forgalmazásával kapcsolatos tevékenységeit. A Jungbunzlauer GmbH ugyan e tekintetben néha igénybe vette a csoporthoz tartozó többi társaság, mint például a Jungbunzlauer segítségét, ez utóbbiak csak meghatalmazotti minőségben jártak el. A mennyiségre és az árakra vonatkozó politikát mindig a Jungbunzlauer GmbH határozta meg.
- 117 Negyedszer pontatlan az az állítás, miszerint B. és H. urak irányították a Jungbunzlauer, illetve jártak el nevében. Mindenesetre a Jungbunzlauer kifejti, hogy H. urat nem ő alkalmazta, hanem a csoporthoz tartozó más társaságok.
- 118 Ötödször a Jungbunzlauer hangsúlyozza, hogy csak korlátozott anyagi eszközök álltak rendelkezésére.
- 119 A Bizottság hangsúlyozza, hogy a közigazgatási eljárás során a Jungbunzlauer GmbH és maga a Jungbunzlauer által nyújtott adatokra támaszkodott.
- 120 Az 1993 utáni időszakot illetően a Bizottság úgy véli, hogy ezen adatokból az következik, hogy 1993-ig a Jungbunzlauer GmbH volt a csoport ügyintézésével megbízva, és 1993-ban a Jungbunzlauer vette át e feladatot, úgy, hogy a kartellel kapcsolatos tevékenységek tekintetében ez utóbbi lett a Jungbunzlauer GmbH gazdasági utóda. Az a tény, hogy a felperes csupán Jungbunzlauer GmbH testvérvállalata nem cáfolja e következtetést. A Bizottság kiemeli, hogy a Bíróság rendszerint arra következtet a tőkerészesedésből, hogy az anyavállalatnak lehetőségében áll meghatározó módon befolyásolni a leányvállalata üzletpolitikáját, amenny-

nyiben ezt nem vitatják. Következésképpen nem a tőkerészesedés maga a döntő, hanem a lehetőség, amit az anyavállalatnak biztosít arra, hogy a leányvállalata kereskedelmi politikáját meghatározó módon befolyásolja. A Bizottság szerint az anyavállalat átruházhatja a csoporthoz tartozó vállalkozások egyikére a lehetőséget, hogy a leányvállalatai magatartását befolyásolja. Ez a jelen esetben is így történt.

- ¹²¹ Az 1993 előtti időszakot illetően a Bizottság úgy véli, hogy a fent említett – a Jungbunzlauer-csoport citromsavpiaci tevékenységeihez kapcsolódó ügyintézésrel járó feladatokat illető – gazdasági utódlásból adódóan a Jungbunzlauer GmbH által az 1993-ban történt szerkezetelakítást megelőzően elkövetett jogsértés a Jungbunzlauernek tudható be. Az a tény, hogy ez utóbbi társaság nem létezett 1993 előtt, illetve hogy a Jungbunzlauer GmbH ez után az időpont után tovább működött nem releváns, ahogyan az a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság ítélezési gyakorlatából következik.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- ¹²² Az ítélezési gyakorlatból következik, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének – amikor megtilt a vállalkozásoknak minden olyan megállapodást vagy összehangolt magatartást, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása – olyan gazdasági társaságok a címzettjei, amelyek olyan anyagi és személyi tényezők összességéből állnak, amelyek e rendelkezésben említett jogsértés elkövetésében részt vehetnek (az Elsőfokú Bíróság T-6/89. sz., Enichem Anic kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1623. o.] 235. pontja).
- ¹²³ A jelen ügyben a felperes nem vitatja az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértését. Azonban fenntartja, hogy a Bizottság nem tulajdoníthatja neki a felelősséget e jogsértésért.

- 124 Ennek kapcsán emlékeztetni kell először is arra, hogy 1993-ig a Jungbunzlauer-csoportot a Jungbunzlauer GmbH irányította, amely egyébként citromsavat is gyártott, de a csoport 1993-as szerkezetátalakítása óta a Jungbunzlauer mint kezelő társaság irányította a csoport minden tevékenységét, beleértve a citromsavpiacra vonatkozó tevékenységeket is, és hogy e csoport élén egy holding társaság állt, a Jungbunzlauer Holding AG (lásd a fenti 102. pontot).
- 125 A Jungbunzlauer-csoport 1993-as szerkezetátalakítása utáni időszakot illetően meg kell állapítani, hogy a Jungbunzlauer, amely 100%-ban a Jungbunzlauer Holding AG leányvállalata, a Jungbunzlauer GmbH testvérvállalata és nem ez utóbbi anyavállalata. Ebben az összefüggésben a felperes helyesen hivatkozik arra, jelen ügy eltér a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlatának alapjául szolgáló esettől (lásd különösen az Elsőfokú Bíróság T-354/94. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-2111. o.] 80. pontját, amelyet a Bíróság megerősített az ellene előterjesztett fellebbezés keretében a fenti 109. pontban hivatkozott Stora-ítélet 27–29. pontjában, lásd még a fenti 109. pontban hivatkozott AEG-ítélet 50. pontját, valamint az Elsőfokú Bíróság T-65/89. sz., BPB Industries és British Gypsum kontra Bizottság ügyben 1993. április 1-jén hozott ítéletének [EBHT 1993., II-389. o.] 149. pontját), amely ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság jogosan vélelmezheti, hogy az anyavállalat 100%-os tulajdonában lévő leányvállalat lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat szab meg a számára, anélkül hogy meg kellene vizsgálnia, hogy az anyavállalat ténylegesen gyakorol-e ilyen befolyást.
- 126 A Határozat preambulumbekendéseiből következik, hogy a felperes állításaival ellentétben a Bizottság nem ilyen feltételezésre támaszkodott, hanem megvizsgálta a Jungbunzlauer és a Jungbunzlauer GmbH által a közigazgatási eljárás során nyújtott válaszok alapján, hogy a Jungbunzlauer-csoport fent vizsgált felépítése ellenére a jogsértés a Jungbunzlauernek tudható-e be.
- 127 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a Bizottság által 1999. március 3-án a Jungbunzlauer GmbH-hoz intézett információkérést követően ez utóbbi az 1999.

május 21-i levelében a Bizottsággal való együttműködése keretében leírta a Jungbunzlauer-csoport felépítését, és kifejtette, hogy „a csoportot a Jungbunzlauer AG vezet[te] [...], amely mint kezelő társaság a Jungbunzlauer Holding AG tulajdonában álló vállalkozásokat irányít[otta]”.

- 128 Ezen kívül a Bizottság 2000. március 29-én kifogásközléssel fordult a Jungbunzlauerhez. E kifogásközlésre „a Jungbunzlauer GmbH nevében” adott 2000. június 22-i válaszában a Jungbunzlauer úgy találta, hogy nem lehet az ezen eljáráshoz kapcsolódó semmilyen bírósági intézkedésnek a címzettje. Ennek kapcsán leírta a Jungbunzlauer-csoport szervezeti felépítését, csatolva többek között egy sémát. A felperes jelezte, hogy a Jungbunzlauer csupán a kezelő társaság volt, amely irányította a csoport tulajdonában álló társaságokat, amely csoport élén a Jungbunzlauer Holding AG állt. Ugyanakkor a Jungbunzlauer kifejtette, hogy a Jungbunzlauer GmbH „működött” a citromsav piacán, e termék forgalmazásától eltekintve, amely feladatot 1993-tól a Jungbunzlauer GmbH nevében a Jungbunzlauer Holding AG másik leányvállalata, a Jungbunzlauer International AG látta el. Egyébként a Jungbunzlauer kifejtette, hogy „1993 második felévéig a vezetés egésze a Jungbunzlauer [GmbH-ra] volt bízva”, valamint hogy „1993 óta a Jungbunzlauer AG [...] mint kezelő társaság működik”.

- 129 A Jungbunzlauernek és a Jungbunzlauer GmbH-nak a Határozat (187) preambulumbekzdésében említett közös nyilatkozatai alapján a Bizottság helyesen feltételezhette, hogy a Jungbunzlauer-csoport 1993-ban történt szerkezetátalakítása óta a Jungbunzlauer GmbH tevékenységei a citromsav előállítására korlátozódtak, míg a csoport tevékenységének – beleértve e terméket is – az irányításával a Jungbunzlauer volt megbízva, oly módon, hogy a Jungbunzlauer GmbH nem önálló módon határozta meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében a Jungbunzlauer által megszabott utasításokat követte. A Bizottság helyesen következtethetett ebből arra, hogy a Jungbunzlauer GmbH és a Jungbunzlauer közös anyavállalata ez utóbbit bízta meg a csoport tevékenységeinek irányításával, ebbe következképpen a kartell tárgyát képező citromsavpiachoz kapcsolódó tevékenységeket is beleértve.

- 130 Ennélfogva a Bizottság nem vétett hibát azzal, hogy megállapította a Jungbunzlauer-csoport 1993-ban történt szerkezetátalakítását követő időszakot illetően, hogy a jogsértés a Jungbunzlauernek tudható be.
- 131 A Jungbunzlauer-csoport 1993-ban történt szerkezetátalakítását megelőző időszakot illetően meg kell állapítani – amint azt a Bizottság is megállapította a Határozat (187) preambulumbekzdésében –, hogy 1993-ig a Jungbunzlauer GmbH nem csupán a csoport citromsavpiaci tevékenységeiért volt felelős, hanem a csoport tevékenységei összességének irányításáért is. Ez utóbbi feladattal, amely a csoport tevékenységeinek – beleértve a citromsavpiacra vonatkozó tevékenységeket is – vezetéséből állt, 1993-tól a Jungbunzlauer volt megbízva, amely így a Jungbunzlauer GmbH gazdasági utódjává vált a csoport tevékenységeivel kapcsolatos ügyintézés tekintetében.
- 132 A tény, hogy a társaság továbbra is létezik mint jogalany, nem zárja ki azt, hogy a közösségi versenyjog tekintetében e társaság bizonyos tevékenységeinek átadása következhesse be, és az utód váljon felelőssé az előd által elkövetett cselekményekért (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 356–359. pontját).
- 133 Ennélfogva a Bizottság nem vétett hibát azzal sem, hogy megállapította a Jungbunzlauer-csoport 1993-ban történt szerkezetátalakítását megelőző időszakot illetően, hogy a jogsértés a Jungbunzlauernek tudható be.
- 134 Következésképpen a Határozat címzettjével kapcsolatos hibára alapított jogalapot el kell utasítani.

III – *A jogsértés súlyáról*

- 135 A felperes egyrészt úgy véli, hogy a Bizottság nem értékelte helyesen a kartell konkrét hatását a citromsav piacára, és következtetéseit nem indokolta kellőképpen. Másrészt a felperes úgy véli, hogy a Bizottság nem vette kellőképpen figyelembe a felperes többi érintett vállalkozáshoz viszonyítva korlátozott gazdasági erejét.

A – *A kartell piacra gyakorolt konkrét hatását illetően*

1. Bevezetés

- 136 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértések súlyát számos tényező függvényében kell értékelni, mint például az ügy sajátos körülményei és összefüggései, anélkül azonban, hogy létezne kötelezően figyelembe veendő szempontok kötelező vagy kimerítő listája (a Bíróság C-137/95. P. sz., SPO és társai kontra Bizottság ügyben 1996. március 25-én hozott végzésének [EBHT 1996., I-1611. o.] 54. pontja, a C-219/95. P. sz., Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben 1997. július 17-én hozott ítélet [EBHT 1997., I-4411. o.] 33. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 443. pontja). Ebben az összefüggésben a kartellnek az érintett piacra gyakorolt konkrét hatása figyelembe vehető, mint a vonatkozó feltételek egyike.
- 137 A Bizottság kifejtette az iránymutatásában (1.A. pont, első bekezdés), hogy a jogsértés súlyának megállapításánál figyelembe veszi a jogsértés jellegén és az érintett földrajzi piac méretén kívül „[a jogsértés] piacra gyakorolt tényleges hatását, amennyiben ez a hatás mérhető”.

138 A jelen ügyben a Határozat (210)–(230) preambulumbekkezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság a jogsértés súlya alapján meghatározott bírság összegét valóban e három feltétel figyelembevételével állapította meg. Ebben az összefüggésben különösen figyelembe vette azt, hogy a kartellnek „tényleges hatása” volt a citromsav piacára (a Határozat (230) preambulumbekkezdése).

139 A Jungbunzlauer szerint ebben az összefüggésben a Bizottság nem értékelte helyesen a kartell konkrét hatását a citromsav piacára, és következtetéseit nem indokolta kellőképpen.

2. A mérlegelési hibák fennállásáról

140 A Jungbunzlauer szerint a Bizottság több mérlegelési hibát is vétett, amelyek érintik a bírság összegének kiszámítását.

a) A Bizottságnak a kartell piacra gyakorolt konkrét hatására vonatkozó hibás megközelítését illetően

A felek érvei

141 A Jungbunzlauer kifogásolja, hogy a Bizottság elmulasztotta a kartellnek a piacra gyakorolt konkrét hatását bizonyítani, valamint hogy az érintett vállalkozásokra hárította a bizonyítási terhet. Noha ennek bizonyítása 0a Bizottság feladata, amennyiben a bírság összegének meghatározásakor figyelembe kívánja ezt venni (az

Elsőfokú Bíróság T-308/94. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-925. o.] 180. és azt követő pontjai, valamint a T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 4863. pontja).

- 142 A bizonyításra vonatkozó követelmények ebben az összefüggésben nem lehetnek kevésbé szigorúak, mint más anyagi jogi megállapítások esetében: a kétely az érintett vállalkozásoknak kedvez („*in dubio pro reo*”). Következésképpen a Jungbunzlauer ügy véli, hogy amennyiben a Bizottság által megállapított körülményeknek lehet más meggyőző magyarázata, mint amelyet elfogadott a Bizottság, a bizonyításfelvételre vonatkozó követelmények, amelyek a Bizottságra hárulnak, nem teljesülnek (a fenti 115. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet, a Bíróság 27/76. sz., United Brands kontra Bizottság ügyben 1978. február 14-én hozott ítéletének [EBHT 1978., 207. o.] 267. pontja, valamint a 29/83. és 30/83. sz., CRAM kontra Bizottság egyesített ügyekben 1984. március 28-án hozott ítéletének [EBHT 1984., 1679. o.] 20. pontja).
- 143 A Jungbunzlauer ügy érvel, hogy a Határozat (211), (213), (216), (218) és (226) preambulumebekezdéséből kitűnik, hogy a kartell piacra gyakorolt hatásának bizonyítása helyett a Bizottság a kartell fennállásából következtetett a piacra gyakorolt hatásának valós mivoltára. Ugyanakkor ez az érvelés körben forgó bizonyításhoz vezet, hiszen ha igaz lenne, minden kartell szükségszerűen hatással lenne a piacra, és a Bizottság vizsgálata felesleges lenne. A Bizottság gyakorlatából is következik, hogy léteznek olyan kartellek, amelyek nem gyakorolnak semmilyen hatást a piacra, ahogyan ezt az iránymutatás (3. pont) és az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlata is megerősítette (a fenti 141. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 4863. és azt követő pontjai).
- 144 A Bizottság nem vitatja, hogy a kartell létrehozására és e kartellnek az adott piacra gyakorolt konkrét hatására vonatkozó ismérvek nem tévesztendő össze, valamint hogy ezzel kapcsolatban rá hárul a bizonyítási teher. Ugyanakkor szerinte a jelen ügyben nem fordította meg a bizonyítási terhet, hanem jogilag megfelelő bizonyítékot nyújtott.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

145 A Jungbunzlauer által megfogalmazott azon kifogást illetően, amely a Bizottságnak a kartell citromsavpiacra gyakorolt konkrét hatására vonatkozó megközelítésére vonatkozik, a Jungbunzlauer által felhozott érvek megalapozottságával kapcsolatos állásfoglalás előtt össze kell foglalni a Bizottság elemzését, ahogyan az a Határozat (210)–(228) preambulumbekkezdéséből következik.

– A bizottsági elemzés összefoglalása

146 Először is a Bizottság megállapította, hogy a „jogsértést olyan vállalkozások követték el, amelyek részesedése a vizsgált időszakban a citromsavpiacon világszinten több mint 60%, európai szinten pedig 70% volt” (a Határozat (210) preambulumbekkezdése).

147 Majd a Bizottság megállapította, hogy „mivel ezeket a megállapodásokat hatékonyan végrehajtották, tényleges hatást gyakoroltak a piacra” (a Határozat (210) preambulumbekkezdése). A Határozat (212) preambulumbekkezdésében a Határozat ténymegállapításokra vonatkozó részére utalva, a Bizottság megismétli az érvet, miszerint a kartellmegállapodásokat „gondosan végrehajtották”, és hozzáfűzte, hogy a „résztevők egyike úgy nyilatkozott, hogy „meglepte a résztvevők által e megállapodás létrejöttéhez elért alakszerűség és szervezettség mértéke”. A Határozat (216) preambulumbekkezdésében pedig megjegyezte, hogy „tekintettel a fenti megállapításokra, valamint a valamennyi résztvevő által a kartell összetett megszervezése irányában tett erőfeszítésekre, a végrehajtásának hatékonysága nem vonható kétségbe”.

148 Ezenkívül a Bizottság úgy találta, hogy nem szükséges „pontosan számszerűsíteni a különbséget ezen árak és a megállapodások hiányában alkalmazható árak között” (a

Határozat (211) preambulumbekzdése). Ugyanis a Bizottság kifejtette, hogy „ez a különbség nem mindig mérhető megbízhatóan: számos külső tényező lehet egyidejűleg hatással a termék árának alakulására, ami rendkívül esetlegessé tesz bármiféle következtetést a lehetséges okok jelentőségére vonatkozóan” (uo.). Mindamelltt a Határozat (213) preambulumbekzdésében a Bizottság leírja a citromsav árának 1991 márciusa és 1995 közötti alakulását, megjegyyezve lényegében azt, hogy 1991 márciusa és 1993 közepe között a citromsav ára 40%-kal nőtt, és ezen időpont után lényegében ezen a szinten maradt. A Határozat (214) és (215) preambulumbekzdésében emlékeztet arra, hogy a kartell tagjai értékesítési kvótákat rögzítettek, és információs, felügyeleti és kompenzációs mechanizmusokat dolgoztak ki és alkalmaztak a kvóták biztosítása céljából.

- ¹⁴⁹ Végül a Határozat (217)–(228) preambulumbekzdésében a Bizottság összefoglalta, megvizsgálta és elutasította az érintett felek által a közigazgatási eljárás során előadott érveket, köztük a Jungbunzlauer által előadottakat. A Határozat (226) preambulumbekzdésében a Bizottság úgy találta az alábbiak szerint, hogy az érintett felek által előadott érveket nem lehet elfogadni:

„Az ADM, [a H & R] és a Jungbunzlauer által az 1991–1992-es áremelkedésre vonatkozóan nyújtott magyarázat bizonyos mértékben érvényes lehet, azonban nem bizonyítja meggyőző módon, hogy a kartell létrejötte nem játszhatott semmilyen szerepet az árak ingadozásában. Még ha a leírt jelenségek kartell hiányában is bekövetkezhetnek, akkor is tökéletesen összeférnek a kartell fennállásával. A citromsav árának tizennégy hónap alatt bekövetkezett 40%-os emelkedése nem magyarázható kizárólag pusztá versenyreakcióval, hanem a résztvevőknek az áremelés összehangolása, a piaci részesedés megszerzése, valamint az információs és felügyeleti rendszer létrehozása céljából kötött megállapodásai fényében kell értelmezni. E tényezők mind hozzájárultak az áremelés sikeréhez.”

150 A Határozat (228) preambulumbekzdésében a Bizottság a következó választ adta a Jungbunzlauer által előadott érvekre:

„A kartell világsiaci részesedésének – a Jungbunzlauer által hangsúlyozott – fokozatos csökkenése a kezdeti megközelítéleg 70%-ról az 1994-es 52%-ra minden bizonynal azon nehézségeknek tudható be, amelyekkel a kartell résztvevői szembesültek az árak versenyszint felett tartásával kapcsolatban. Nem bizonyítja azonban, hogy a jogellenes gyakorlat nem volt kihatással a piacra. Épp ellenkezéleg, a Kínából történő behozatal jelentős növekedése 1992-től azt mutatja, hogy a kartell tagjai nem alkalmazkodtak a behozatal által az árakra gyakorolt nyomáshoz úgy, ahogy normális esetben tették volna”.

– Értékelés

151 Először is emlékeztetni kell arra, hogy az iránymutatás 1.A. pontja első bekezdésének értelmében a bírságoknak a jogsértés súlyának függvényében végzett számításához a Bizottság különösen figyelembe veszi „a [jogsértés] piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető”.

152 E tekintetben elemezni kell az „ha ez a [t.i. tényleges] hatás mérhető” kitétel konkrét értelmét. Különösképpen azt kell meghatározni e kitétel értelmében, hogy a Bizottság csak akkor veheti-e figyelembe a bírságok kiszámítása során a jogsértés tényleges hatását, amennyiben e hatást mérni tudja.

153 Amint azt a Bizottság helyesen állította, valamely kartell érintett piacra gyakorolt hatásának vizsgálata szükségszerűen bizonyos elméletek felállításához vezet. Ezzel

kapcsolatosan a Bizottságnak különösen azt kell megvizsgálnia, milyen szintű lett volna a kérdéses termék ára, ha a kartell nem állt volna fenn. Vagyis az árak tényleges alakulása okainak vizsgálatakor kockázatos ezen okok mindegyikének külön jelentőséget biztosítani. Azon objektív körülményt kell figyelembe venni, hogy az árkartell miatt a felek pontosan az árakkal való versenyzéshez kapcsolódó szabadságukról mondtak le. Tehát a kartell feleinek ezen önkéntes tartózkodásán túli tényezőkből eredő befolyás felmérése szükségszerűen ésszerűen valószínűsíthető következtetéseken, és nem pontosan mérhető tényeken alapul.

- 154 Ennélfogva – hacsak nem akarjuk megfosztani az iránymutatás 1 A. pontjának első bekezdésében meghatározott ismérvet annak hatékonyságától – nem kifogásolható, hogy a Bizottság a versenyellenes célú – vagyis, mint az árra vagy a kvótákra irányuló – kartellnek – az érintett piacra gyakorolt tényleges hatására támaszkodott e hatás mennyiségi meghatározása, illetve számszerű értékelése nélkül.
- 155 Következésképpen a kartellnek az érintett piacra gyakorolt tényleges hatását kellőképpen bizonyítottnak kell tekinteni, amennyiben a Bizottságnak módjában áll közvetlen és megbízható mutatókat nyújtani annak ésszerű valószínűséggel való jelzésére, hogy a kartell hatást gyakorolt a piacra.
- 156 A bizottsági vizsgálat összefoglalójából kitűnik, hogy (lásd fenti 146–150. pontot) a Bizottság két támpont alapján következtetett arra, hogy a kartellnek „tényleges hatása” volt a piacra. Egyrészt arra a tényre hivatkozott, hogy a kartell tagjai a kartellmegállapodásokat gondosan végrehajtották (lásd a fenti 147. és 148. pontban hivatkozott (210), (212), (214) és (215) preambulumbekendést), valamint hogy a tagok részesedése a vizsgált időszakban a citromsav világpiacán több mint 60% volt, a citromsav európai piacán pedig 70% volt (a Határozat fenti 146. pontban idézett (210) preambulumbekendése) Másrészt a Bizottság úgy találta, hogy az érintett felek által a közigazgatási eljárás során nyújtott adatok bizonyos értelemben egyezést mutatnak a kartell által rögzített árak és a piacon a kartell tagjai által valóban alkalmazott árak között (a Határozat fenti 148. pontban idézett (213) preambulumbekendése).

157 Még ha igaz is, hogy a Határozat (210) és (216) preambulumbekkezdésében (lásd fenti 147. pont) használt kifejezések magukban értelmezhetőek úgy, mint amelyek azt sugallják, hogy a Bizottság a kartell létrehozása és a piacra gyakorolt konkrét hatása közötti ok-okozati összefüggésre alapozta megállapításait, a Bizottság vizsgálata teljességének olvasatából kitűnik, a Jungbunzlauer állításaival ellentétben, hogy a Bizottság nemcsak a kartell megvalósításából következtetett annak a piacra gyakorolt tényleges hatásaira.

158 A kartellmegállapodások „gondos” végrehajtásán kívül a Bizottság a citromsav árának a kartell által érintett időszakban bekövetkezett változására támaszkodott. A Határozat (213) preambulumbekkezdésében leírja a citromsav árának 1991 és 1995 közötti alakulását, ahogy arról a kartell tagjai megállapodtak, a vevőknek bejelentették, és az érintett felek nagymértékben alkalmazták. A továbbiakban meg kell vizsgálni, hogy – ahogyan a Jungbunzlauer állítja – vétett-e a Bizottság nyilvánvaló hibát azon tények mérlegelésekor, amelyekre a következtetéseit alapozta.

159 Ebben az összefüggésben nem kifogásolható, hogy a Bizottság úgy találta, miszerint az a körülmény, hogy a kartell tagjai igen jelentős piaci részesedéssel bírnak a citromsav piacán (60% a világpiacon és 70% az európai piacon) olyan jelentős tényező, amelyet figyelembe kell vennie a kartell piacra gyakorolt konkrét hatásának vizsgálatakor. Ugyanis nem tagadható, hogy az árak és értékesítési kvóták rögzítésére irányuló kartell hatékonyságának mértéke e kartell tagjai piaci részesedésének nagyságával arányosan nő. Még ha igaz is, hogy ez a körülmény önmagában nem bizonyítja az érintett piacra gyakorolt konkrét hatás fennállását, a Határozatban a Bizottság nem állapított meg semmi ilyen ok-okozati összefüggést, hanem csupán figyelembe vette egyéb tényezők mellett e körülményt is.

160 A Bíróság és az Elsőfokú Bíróság a Jungbunzlauer által hivatkozott különböző ítéleteit illetően először is meg kell állapítani, hogy a Bíróságnak a fenti 142. pontban hivatkozott ítéletei az EK 81. cikk hatálya alá tartozó összehangolt magatartás

fennállásának megállapítása esetén a Bizottságra háruló bizonyítási teherre vonatkoznak, és nem – ahogy jelen esetben – a jogsértés piacra gyakorolt hatására, mivel a jogsértés vitathatatlanul versenyellenes célra irányult.

- 161 Másodszor a felperesnek a fenti 141. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 4863. pontjában leírt érvelésre való hivatkozását illetően meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróság lényegében azt mondta ki, hogy amennyiben a bíróság kiszabásakor a jogsértés súlyának a megítélése keretében a Bizottság a jogsértésnek az érintett piacra gyakorolt hatására támaszkodott, a Bizottságnak „ezeket [tudnia] kell bizonyítani vagy jó okokkal kell alátámasztania ezek figyelembevételét”. Következésképpen – ellentétben ezen ítéletnek a Jungbunzlauer szerinti olvasatával – az Elsőfokú Bíróság világosan megjelölte, hogy az a bizonyítási teher, amely a jogsértés által az érintett piacra gyakorolt hatás fennállásával kapcsolatban hárul a Bizottságra, amennyiben a bíróságoknak a jogsértés súlya alapján történő kiszámításakor figyelembe veszi, kevésbé súlyos, mint az, ami akkor terheli a Bizottságot, amikor a kartell esetében kell magának a jogsértésnek a megtörténtét bizonyítania. Ezen ítélet szerint a kartell piacra gyakorolt konkrét hatásának figyelembevételéhez elegendő, ha a Bizottság „jó okokkal [támasztja alá] ezek figyelembevételét”.
- 162 Harmadszor a fenti 141. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben hozott ítéletet illetően igaz, hogy abban az ügyben az Elsőfokú Bíróság vizsgálta, vajon a Bizottság bizonyította-e, hogy a jogsértés hatással volt az érintett piacra. Ugyanakkor az említett ítélet 181–185. pontjából kitűnik, hogy a Bizottság abban az esetben egy jelentésre támaszkodott a hatás bizonyításakor, amely jelentés az Elsőfokú Bíróság által e tekintetben tett megállapítások szerint csak részben támasztotta alá a Bizottság következtetéseit.
- 163 Az előzőekből következik, hogy a megközelítés, amelyet a Bizottság a kartell citromsavpiacra gyakorolt konkrét hatásának az értékelésénél alkalmazott nem nyilvánvalóan téves.

b) A citromsav árának alakulására vonatkozóan

A felek érvei

- 164 Egyrészt a Jungbunzlauer vitatja, hogy a Bizottság a citromsav ára 1991 és 1993 közötti alakulásának – a Határozat (213) és (214) preambulumbekzdésében megismételt – mérlegelésével bizonyította volna a kartellnek a piacra gyakorolt konkrét hatását.
- 165 Bár a Jungbunzlauer általánosságban nem vitatja, hogy az árakról kötött megállapodások következményekkel bírnak, amennyiben a tényleges árak a megállapított árakhoz hasonlóan alakulnak, a jelen esetben a Bizottság ilyen igazodást nem bizonyított. A Jungbunzlauer rámutat, hogy – ellentétben a fenti 141. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben hozott ítéletnek (180. és azt követő pontok) alapul szolgáló üggyel – a jelen ügyben mindig is vitatta, hogy a kartelltalálkozókon megállapított árakat a vevőktől megkövetelték volna. Előadja, hogy mindezt részletesen kifejtette az 1991 és 1993 közötti időszak egészére nézve mind a kifogásközlésre adott válaszában, mind a keresetlevében.
- 166 Másrészt a Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Bizottság nem vette kellőképpen figyelembe azokat a különböző körülményeket, amelyekre a közigazgatási eljárás során hivatkozott a kartell piacra gyakorolt hatásának vitatásakor.
- 167 Először is a Jungbunzlauer azt kifogásolja, hogy a Bizottság figyelembe vette a citromsav árának az 1991-ben és 1992-ben tapasztalt alakulását (a Határozat

(213) preambulumbekzdése), valamint hogy elutasította az arra vonatkozó érveit, hogy az árak illetén alakulása nem a kartell következménye (a Határozat (224)–(226) preambulumbekzdése). A Jungbunzlauer szerint ha a Bizottság megvizsgálta volna – kötelességének megfelelően – az érintett időszakot jellemző gazdasági körülményeket, megállapíthatta volna, hogy nem mutatható ki kellő bizonyossággal, hogy az árak illetén alakulása a kartellre vezethető vissza.

- ¹⁶⁸ A Jungbunzlauer kiemeli, hogy a kifogásközlésre adott válaszában III 1. pontja a) albekezdésében már előadta, hogy főképpen a citromsav, illetve a nátrium-citrát (amelynek a citromsav az alapanyaga) – mint a mosó- és tisztítószeriparban alkalmazott hatóanyag – piacok fejlődésének eredményeképpen jelentősen megnövekedett kereslet felelős az árak 1991–1992-ben bekövetkezett emelkedéséért. Rámutat, hogy az 1980-as évek végén és az 1990-es évek elején a környezetvédelemmel és a piacpolitikával kapcsolatos okokból a mosó- és tisztítószeripar kezdett a foszfátok használatáról áttérni az ökológiai szempontból előnyösebb citromsav alapú termékek használatára, és ez maga után vonta a citromsav és a citrátok iránti kereslet növekedési arányának megduplázódását. Továbbá kifejti, hogy a következő években még magasabb keresletre számítottak. Ebből következett arra, hogy a kereslet tényleges növekedése és az 1990-es évekre előrejelzett fogyasztásnövekedés tették lehetővé a citromsavgyártóknak, hogy magasabb árakat alkalmazzanak.

- ¹⁶⁹ A Jungbunzlauer emlékeztet arra, hogy ezen érvelés alátámasztására belső tanulmányokat, valamint a szaksajtó egy cikkét nyújtotta be, amelyekből kitűnt először is, hogy a nátrium-citrátok mosó- és tisztítószerhez való alkalmazása Európában 1989 és 1990 között a 22-szeresére emelkedett, másodsor hogy ésszerűen lehetett 1993-ra 44 000 tonnányi eladásra számítani (ami 1990 és 1993 között 100%-os növekedésnek felel meg), harmadszor pedig, hogy e növekedést még fokozta a mosogatószerek terén 1993-ra előre jelzett jelentős – évi 22 000 tonnányi – emelkedés.

- 170 A felperes hozzáteszi, hogy 1991–1992-ben a citromsav iránti növekvő keresletet nem tudták a meglévő gyártási kapacitások kielégíteni. A Jungbunzlauer-csoportnak és más gyártóknak kiegészítő beszerzéseket kellett tenniük Indonéziában vagy Kínában az igények kielégítése végett. Ez azt mutatja, hogy 1991-ben és 1992-ben az árak emelkedésének hátterében a jelentős többletkereslet állt.
- 171 A Jungbunzlauer arra hivatkozik még, hogy a kifogásközlésre adott válasza III 1. pontjának b) albekezdésében már kifejtette, hogy a Bizottság által az 1991-es és 1992-es években megállapított áremelkedést viszonylagossá teszi az a tény, hogy 1986 és 1990 között a piaci árak megközelítőleg 45%-kal csökkentek. Ebből arra a következtetésre jut, hogy az 1991-es és 1992-es években megállapított áremelkedés végül is a piaci erők által kiváltott árkorrekció volt.
- 172 Másodsorban a Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Határozat (227) preambulumbekzdésében a Bizottság helytelenül utasította el azon érvét, amely a citromsavvásárlóknak a Bizottság 1998. január 20-i információkérésére adott válaszára alapozott. Szerinte e válaszok, amelyekből keresetlevelében és válaszában idéz részleteket, megerősítik, hogy a kartell nem volt negatív hatással a vásárlókra. A Bizottság ugyanakkor nem hoz fel olyan vásárlói válaszokat, amelyek ennek az ellenkezőjét bizonyítanák.
- 173 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Határozat (227) preambulumbekzdésében a Bizottság helytelenül próbálta csökkenteni e válaszok jelentőségét, arra hivatkozva, hogy a válaszok alapjául szolgáló kérdés „általánosan volt megfogalmazva a piacon a verseny erősség[ére vonatkozóan]”, és hogy azt „a citromsav piacának lényeges jellemzőire vonatkozó előzetes vizsgálat keretében kell értelmezni”. Épp ellenkezőleg, a feltett kérdés a következőképpen hangzott: „az árak tekintetében erős-e a verseny a citromsav piacán? Adjon részletes választ erre a kérdésre”. A Jungbunzlauer szerint a vevők által adott válaszok ezzel kapcsolatban teljesen

világos képet adtak, amelyről a Bizottság egész egyszerűen nem vett tudomást. A Bizottság nem fordulhat nagy költségekkel járó információkéréssel számos vállalkozáshoz, hogy utána a kérdésfeltevést nem megfelelőnek nyilvánítsa, a jelek szerint azért, mert nem a kívánt eredménnyel járt. Továbbá ellentétben a Bizottság állításaival, a feltett kérdések kontextusából világosan kitűnik, hogy azok mind az 1990 utáni időszakra vonatkoztak.

- 174 A Jungbunzlauer szerint továbbá a Határozat (227) preambulumbekzdésében a Bizottság helytelenül hivatkozik e válaszokkal szemben arra, hogy „tekintettel a jogellenes egyezségek rendkívül összetett jellegére, nem várható el a vevőktől, hogy megerősítsék a verseny hiányát a kérdéses piacon”. A Jungbunzlauer épp ellenkezőleg úgy gondolja, hogy nem hihető, hogy az említett vásárlók nem vették volna észre az árak szerkezetében bekövetkező szokatlan változásokat. Ez annál is inkább igaz, hogy a vevőkhöz intézett információkérésre a kartelljog alapján indított vizsgálat keretében került sor, valamint, hogy az Egyesült Államokban már lezárult a citromsavval kapcsolatos eljárás. Az áremelkedések és a versenykorlátozó megállapodások közötti kapcsolat ennél fogva nyilvánvaló kellett volna legyen, az említett vevők majdnem mindegyike egyébként nagy vállalkozás, amelyek teljes mértékben képesek lennének ilyen kapcsolatot észrevenni. A tény, hogy egyik megkérdezett vállalkozás sem vonta le ezt a következtetést, pontosan azt hangsúlyozza, hogy a megállapodások nem gyakoroltak hatást a piacra.
- 175 Harmadszor a Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy a Határozat (225) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy a közigazgatási eljárás során már kifejtette, hogy véleménye szerint „a tény, hogy a [z érintett] felek együttes világgpiaci részesedése a kezdeti 70%-ról 1994-re 52%-ra esett vissza, az bizonyítja, hogy a kartell már nem volt képes az árak alakulását befolyásolni”. Szerinte a Bizottság elmulasztotta figyelembe venni e körülményt. Szerinte pedig ebből kitűnik, hogy a kartell résztvevői már egyáltalán nem rendelkeztek olyan erővel a piacon, amely szükséges lett volna a kívánt árak meghatározásához, valamint hogy a kartell folyamatosan vesztett a jelentőségéből, és 1993 óta már biztosan nem állt módjában világszinten befolyást gyakorolni az árak alakulására. Ezt világosan megerősíti a Procter & Gamble társaságnak a Bizottság 1998. január 20-i információkérésére adott válasza.

- 176 A Bizottság elveti a Jungbunzlauer érvelését, és arra hivatkozik, hogy kellőképpen bizonyította a kartellnek a piacra gyakorolt konkrét hatását.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 177 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a kartellnek a piacra gyakorolt konkrét hatására vonatkozó bizottsági értékelésnek ellenőrzése végett elsősorban a kartellnek az árakra gyakorolt hatására nézve kell ezen értékelést megvizsgálni (lásd az Elsőfokú Bíróságnak a T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletét [EBHT 2003; II-2597. o.], valamint ebben az értelemben a fenti 141. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 173. pontját és az Elsőfokú Bíróság T-347/94. sz., Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1751. o.] 225. pontját).

- 178 Ezen túlmenően az ítélkezési gyakorlat emlékeztet arra, hogy a jogsértés súlyának meghatározása során különösen figyelembe kell venni a kifogásolt magatartás jogszabályi és gazdasági hátterét (a fenti 115. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 612. pontja és a fenti 136. pontban hivatkozott Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 38. pontja), valamint arra, hogy a jogsértés piacra gyakorolt konkrét hatásának értékelése során a Bizottságnak figyelembe kell vennie, hogy milyen lett volna a verseny a jogsértés nélkül (lásd e tekintetben a fenti 115. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 619. és 620. pontját, a fenti 177. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 235. pontját és az Elsőfokú Bíróság T-141/94. sz., Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-347. o.] 645. pontját).

- 179 Egyrészt ebből az következik, hogy az árakra vonatkozó kartellek esetében meg kell állapítani – ésszerű valószínűséggel (lásd fenti 155. pontot) –, hogy a megállapodások ténylegesen lehetővé tették az érintett vállalkozások számára, hogy a kartell hiányában érvényesülő áraknál magasabbakat érjenek el. Másrészt ebből az következik, hogy – tekintettel a fennálló gazdasági és esetleges jogszabályi

háttérre – a Bizottságnak értékelése során az érintett piac összes objektív körülményét figyelembe kell vennie. Az Elsőfokú Bíróság által a kartonpapírkartell ügygel kapcsolatosan hozott ítéletekből kitűnik (lásd különösen a fenti 177. pontban hivatkozott *Mayr-Melnhof kontra Bizottság* ügyben hozott ítélet 234. és 235. pontját), hogy adott esetben figyelembe kell venni az „objektív gazdasági tényezők” fennállását, amiből az derül ki, hogy a „szabad verseny” keretében az árszintek nem ugyanúgy alakultak volna, mint ahogy az alkalmazott árak alakultak (lásd még a fenti 177. pontban hivatkozott *Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság* ügyben hozott ítélet 151. és 152. pontját és a fenti 141. pontban hivatkozott *Cascades kontra Bizottság* ügyben hozott ítélet 183. és 184. pontját).

180 A jelen ügyben a Határozat (213) preambulumbekzdésében a Bizottság a következőképpen jellemzi a citromsav árának alakulását, ahogyan abban a kartell tagjai megállapodtak, és azt alkalmazták:

„1991 márciusától 1993 közepéig a kartell tagjai által megállapított árakról tájékoztatták a vevőket és igen széles körben alkalmazták, különösen a kartell első éveiben. 1991 áprilisában könnyen bevezették a kilogrammonkénti 2,25 [német márkás (DEM)] árat [...], amelyben az 1991. márciusi kartelltalálkozón állapodtak meg. Ezt követte a telefonon egyeztetett júliusi határozat arról, hogy augusztusra kilónkénti 2,70 DEM-re [...] emeljék az árakat. Ezt az áremelést is sikerrel véghez vitték. Az árak kilogrammonkénti 2,80 DEM-re [...] emeléséről szóló végső határozatot az 1991. májusi találkozó hozták meg, és 1992 júniusában hajtották végre. Ettől az időponttól fogva az árakat nem emelték tovább, a kartell ezen árak fenntartásának szükségességére összpontosított.

181 A Jungbunzlauer nem vitatja a Bizottságnak a megállapított árak alakulására és az értékesítési kvóták rögzítésére vonatkozó ténymegállapításait, csupán annak kijelentésére szorítkozik lényegében, hogy ezen árakat a valóságban nem követelték meg a vevőktől.

182 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a felperes az 1999. április 29-i levelében, amelyben a 17. rendelet 11. cikke alapján kért információkat nyújtotta a Bizottságnak, leírta a kartell keretében rögzített árakat. Ezenkívül a kifogásközlésre adott válaszában mellékelésében a felperes a citromsav árának 1991 és 1995 közötti alakulására vonatkozó grafikont nyújtott be a Bizottságnak.

183 Az említett grafikonokból – amelyeket a Jungbunzlauer saját kezdeményezésre készített és nyújtott be a Bizottságnak – kitűnik, hogy a vevőktől ténylegesen kért árak a kartell tagjai által meghatározott árak alakulását párhuzamosan követték, még ha általában a megállapított áraknál alacsonyabbak is voltak. Különösen az következik e grafikonokból, hogy amikor a kartell tagjai 1991 márciusában, illetve júliusában úgy határoztak, hogy az élelmiszerágazatban használt citromsav kilogrammonkénti árát 2,25 DEM-ről megközelítőleg 2,7 DEM-re emelik, a fogyasztóktól ténylegesen kért árak, amelyek 1991 áprilisában kilogrammonként 1,9 és 2,1 DEM között voltak, kilogrammonként 2,7 és 2,75 DEM közötti értékre emelkedtek. Ugyanígy e grafikonokból következik, hogy amikor a kartell tagjai ezen áremelés után megegyeztek abban, hogy a kilogrammonkénti árakat 2,7 és 2,8 DEM között tartják, a vevőktől ténylegesen kért kilogrammonkénti árak 2,6 és 2,75 DEM között voltak. E grafikonokból következik továbbá, hogy a vevőktől ténylegesen kért árak túlnyomórészt követték a kartell tagjai által 1994-ben hozott határozatokat a citromsav kilogrammonkénti árának 2,65 DEM-re csökkentéséről, jöllehet alacsonyabb szinten, kilónként 2,45 és 2,6 DEM között maradv.

184 Ennélfogva a Jungbunzlauer állításaival ellentétben az általa a közigazgatási eljárás során a Bizottságnak nyújtott információkból világosan következik, hogy állandó párhuzam volt a kartell tagjai által meghatározott árak és a ténylegesen alkalmazott árak között.

185 Ilyen helyzetben a Bizottság helyesen hivatkozhatott a Határozat (219) preambulumbekzdésében a fenti 141. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (179. pont), és találhatta úgy, hogy közvetlen kapcsolatot állt

fontos a bejelentett és az alkalmazott árak alakulása között, ebből arra következtetve, hogy kellőképpen bizonyított, miszerint a kartell konkrét hatást gyakorolt a piacra, amely hatás az iránymutatás értelmében a kartell hiányában érvényesülő feltételezett ár és a kartell létrehozása után alkalmazott ár összehasonlításával „mérhető” volt.

- 186 A Jungbunzlauer által előterjesztett kifogás, amely szerint az árak a kartell hiányában is emelkedtek volna, nem befolyásolja ezt a következtetést. Még ha igaz is, hogy az ilyen feltételezés nincs kizárva, a Bizottság helyesen találhatta úgy a Határozat (226) preambulumbekkezdésében, hogy az áremelkedés nem magyarázható kizárólag a piac versenyreakciójával, hanem azt annak fényében kell értékelni, hogy a kartell lehetővé tette a tagjai számára, hogy az árak alakulását koordinálják. Ennélfogva nem megállapítható, hogy a kartell hiányában az árak a kartell következtében alkalmazott árakkal azonos módon alakultak volna. Ezt magának a Jungbunzlauernek az 1999. május 21-i levelében tett nyilatkozata erősítette meg. Bár nem zárható ki, hogy a kartell hatékonyságának keresésén kívüli egyéb okok készítették a kartell tagjait együttműködési, információs és felügyeleti mechanizmusok kidolgozására, figyelembe véve különösen az ilyen kartellhez kapcsolódó ügyintézés költségeit, a lelepleződés veszélyét, a Bizottság által adott magyarázat, azaz a kartell hatékonyságának optimalizálása, tűnik a leghihetőbb magyarázatnak.

- 187 Ugyanígy a Jungbunzlauer állításaival ellentétben a Határozat (227) preambulumbekkezdésében a Bizottság helyesen vetette el a citromsavvásárlók által az 1998. január 20-i információkérésére adott válaszokat, mint nem döntőeket.

- 188 Egyrészt ezen információkérés 4. kérdésével a Bizottság arra keresett választ, hogy a vásárlók tapasztalták-e a citromsav árának észrevehető emelkedését 1990 és e kérdés elküldésének 1998-as időpontja között. Míg egyes vásárlók azt jelezték válaszaikban,

hogy tapasztaltak bizonyos időszakokban áremelkedéseket, amelyek megfeleltek a kartell keretében megállapított emelkedéseknek, mások kizárólag a kartell 1995-ben bekövetkezett megszűnése utáni időszakra hivatkoztak, illetve azt jelezték, hogy árcsökkenést tapasztaltak. Másrészt a Bizottság által az 1998. január 20-i levelében megfogalmazott többi kérdés nem a kartell által érintett időszakra irányult, hanem a piac helyzetére e levél elküldésének időpontjában. Ezen okból kifolyólag nem döntöek a vásárlók válaszaival a kartellnek a piacra gyakorolt konkrét hatását illetően.

- 189 Végül a Jungbunzlauer által hivatkozott azon tény, miszerint 1994-ben az érintett felek együttes világgpiaci részesedése 70%-ról a kartell kezdeti szakaszában 52%-ra esett vissza, szintén nem támasztja azt alá, hogy a kartell tényleges hatással bírt az érintett piacra. Egyrészt ahogyan arra a Bizottság helyesen hivatkozik, lényegében a citromsav árának 1991 és 1995 közötti emelkedéséből következtetett az ilyen piaci hatás fennállására. Másrészt az 1993 és 1995 közötti időszakot illetően a Bizottság által megállapított hatás lényegében az áraknak az emelkedés előtti, 1991-es szintnél magasabb szinten való állandósulása. A tény, hogy a kartell tagjainak a piaci részesedése csupán 52%, nem jelenti azt, hogy nem állt módjukban legalább előmozdítani az árak állandósulásának ezen irányát.
- 190 A fentiekre tekintettel a Bizottság nem vétett nyilvánvaló mérlegelési hibát a citromsav árának alakulását illetően.

3. Az indokolási kötelezettség megsértéséről

- 191 A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a Határozat megsérti az indokolási kötelezettséget. Szerinte a Bizottság nem jelölte meg, hogy mennyiben hatottak a megállapodások a

piacra, hanem csupán a Jungbunzlauer által a közigazgatási eljárás során benyújtott, ennek ellenkezőjét alátámasztó bizonyítékok elvetésére szorítkozott, minden indokolás nélkül elégtelennek nyilvánítva őket. A Jungbunzlauer különösen azt kifogásolja, hogy a Bizottság nem foglalt állást az információkérésekre a különböző vállalkozások által adott válaszokkal kapcsolatban, míg a felperes a kifogásközlésre adott válaszában ezt kifejezetten kérte.

192 A Bizottság úgy véli, hogy kellőképpen megindokolta e tekintetben a Határozatot.

193 Az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a Határozat (92)–(111) preambulumbekendésében a Bizottság pontosan leírja a kartell tagjai által megvalósított megállapodásokat, beleértve többek között az árakra vonatkozó megállapodásokat (a Határozat (95) és (96) preambulumbekendése). Ráadásul a tényállás jogi értékelésére vonatkozó részben a Bizottság elemezte ezeket az adatokat. A kartell piacra gyakorolt tényleges hatásának a megállapításakor arra a tényre támaszkodott, hogy a megállapodásokat gondosan végrehajtották ((212) preambulumbekendés), a kartell tagjai a citromsavnak a vásárlók részére bejelentett árát alkalmazták ((213) preambulumbekendés), a kartell tagjai értékesítési kvótákat rögzítettek, amelyek tiszteletben tartását folyamatosan felügyelték, valamint kompenzációs rendszert hoztak létre ((214) és (215) preambulumbekendés). Végül a Bizottság megvizsgálta az érintett felek – köztük a felperes – érveit, és tömör, de e tekintetben kielégítő indokolást adott (lásd többek között a Határozat (226)–(228) preambulumbekendését).

194 Következésképpen a Bizottság megmagyarázta, hogy szerinte mennyiben gyakorolt a kartell konkrét hatást a citromsav piacára.

195 Következésképpen a Határozat e tekintetben kellően indokolt.

B – A bírság összegének az érintett vállalkozások mérete alapján történő módosításáról

1. A felek érvei

- 196 A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy amikor a bírásznak a jogsértés súlya figyelembevételével történő kiszámításakor a bírságok összegét az érintett vállalkozások mérete és összesített forrásai alapján módosította, a Bizottság nem vette megfelelő módon figyelembe a Jungbunzlauernek a többi érintett vállalkozáshoz viszonyítva igen korlátozott gazdasági erejét, és ezzel megsértette az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét, a „bírságok egyedi mérlegelésének elvét”, valamint a saját iránymutatását.
- 197 A Jungbunzlauer jelzi, hogy a Határozat (240)–(246) preambulumbekkezdéséből kitűnik, hogy az érintett vállalkozások méretének és összesített forrásainak figyelembevételekor a Bizottság összehasonlította az érintett vállalkozásoknak, – illetve azon csoportoknak, amelyekhez e vállalkozások tartoznak – a teljes forgalmát, ahogyan az kitűnik a 3. táblázatból, amelyet átvesz a Határozat (50) preambulumbekkezdése. Ennek alapján a Jungbunzlauer arra emlékeztet, hogy a bírságok kellőképpen elrettentő szintjének biztosítása céljából a Bizottság 100%-kal megemelte a bírság alapösszegét az ADM és a HLR esetében, és 150%-kal a H & R esetében.
- 198 A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a bírság összegének illetően módosításával a Bizottság abszurd eredményt ér el, hiszen nyilvánvalóan keményebben bünteti a kifejezetten kisebb vállalkozásokat, mint például a Jungbunzlauert, és a nagyobb vállalkozásokra kiszabott bírságokkal jelentősen kisebb elrettentő hatást ér el.

- 199 A Jungbunzlauer elismeri, hogy a bíróságok kiszámításánál számos tényezőt figyelembe lehet venni, és hogy a Bizottság igen széles körű mérlegelési lehetőséggel bír a bíróságok kiszámításával kapcsolatban. Ugyanakkor a Bíróság 183/83. sz., Krupp kontra Bizottság ügyben 1985. november 12-én hozott ítéletének (EBHT 1985., 3609. o.) 37. pontjára, a 100/80–103/80. sz., Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítéletének (EBHT 1983., 1825. o.) 121. pontjára, és az Elsőfokú Bíróság T-77/92. sz., Parker Pen kontra Bizottság ügyben 1994. július 14-én hozott ítéletének (EBHT 1994., II-549. o.) 94. pontjára hivatkozva úgy érvel, hogy ebben az összefüggésben lényeges szerepet kell tulajdonítani az érintett vállalkozás gazdasági erejének.
- 200 Különösen a fenti 199. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletet illetően a Jungbunzlauer úgy véli, hogy ezen ügy alapjául olyan nagy vállalkozás esete szolgált, amely a teljes forgalmának csupán kis részét képező termékre vonatkozó megállapodásokban vett részt. A Jungbunzlauer szerint ebben az ügyben a Bizottság álláspontját követve a Bíróság világossá tette, hogy a vállalkozás méretének és gazdasági erejének kellőképp tükröződnie kell a kiszabott bírságban (a fenti 199. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 121. pontja). A Jungbunzlauer szerint a Bíróság ezzel pont azt akarta elkerülni, hogy a nagy csoportnak a gazdasági erejéhez mérten viszonylag alacsony bírságot kelljen csak fizetnie, pusztán azért, mert az érintett termék nem jelentős a teljes forgalma szempontjából.
- 201 A Jungbunzlauer kiemeli, hogy jelen ügyben pontosan ez történt, ahogyan az több összehasonlításból is kiténik.
- 202 A Jungbunzlauer kiemeli, hogy a jelen esetben a Határozat címzettjeiként szereplő vállalkozások gazdasági teljesítőképességéhez viszonyítva a jogsértés súlya alapján kiszámított alapösszeg a Jungbunzlauer-csoportot sokkal súlyosabban érinti, mint a többi érintett vállalkozást.

203 E tekintetben a Határozat (239) és (246) preambulumbekzdéséből következ adatokra támaszkodva, a Jungbunzlauer a következ táblázatot nyújtja be:

Vállalkozás	Teljes forgalom (millió EUR-ban kifejezve)	Alapösszeg (a jogsértés súlyának figyelembevételével kiszámított összeg) (millió EUR-ban kifejezve)	Az alapösszeg a teljes forgalom%-ában kifejezve
Jungbunzlauer	314	21	6,69
HLR	18 403	42	0,23
ADM	13 936	42	0,30
H & R/Bayer AG	30 971	87,5	0,29
Cerestar/ Cerestar AG	1 693	3,5	0,20

204 Ebből kitűnik a Jungbunzlauer szerint, hogy bár a HLR forgalma 58,6-szorosa a Jungbunzlauer-csoport forgalmának, az ADM forgalma pedig 44,38-szer nagyobb, mint az említett csoporté, e két vállalkozásra kiszabott bírság összegét a Bizottság csupán megkétszerezte a bírságkiszabás e szakaszában. Ugyanígy annak ellenére, hogy a Bayer-csoportnak a Bizottság által a bírságkorrekció keretében figyelembe vett forgalma ((243) és (244) preambulumbekzdés) – amely csoporthoz a H & R tartozott – 99,8-szorosa a Jungbunzlauer-csoport forgalmának, a H & R-re kiszabott bírság összegét csupán 2,5-szeresére emelte a Bizottság, ami annál is inkább meglepő, hogy az érintett vállalkozások közül Bayer-csoportnak messze a legjelentősebb a piaci részesedése.

- 205 A Jungbunzlauer szerint az ilyen egyenlőtlen bánásmód nem igazolható, amennyiben a Határozat címzettjeiként szereplő vállalkozások, a méretüktől eltekintve, mindenben összehasonlíthatóak, különösen a jogsértésben való közreműködésük és a piaci helyzetük tekintetében.
- 206 Továbbá a Bizottság tévedett, amikor a citromsav piaci részesedésének jelentőségére hivatkozva elutasította a Jungbunzlauer érvelését. Egyrészt emlékeztet arra, hogy a Jungbunzlauer-csoportnak a citromsav piaci részesedése [*bizalmas*], mégis olyan bírságot szabott ki rá a Bizottság, amely 23-szor nagyobb a H & R-re kiszabottnál, pedig ez utóbbi vállalkozásnak jelentősebb a piaci részesedése (22%). Másrészt úgy érvel, hogy a különböző vállalkozások piaci részesedésének jelentőségét már figyelembe vette a Bizottság a bírságkiszabás korábbi szakaszában, a vállalkozások három csoportba osztásakor (a Határozat (233)–(239) preambulum-bekezdése).
- 207 A jogsértés súlya alapján kiszámított alapösszegek összehasonlításából kitűnik a Bizottság kisebb vállalkozásokkal szembeni egyenlőtlen bánásmódja is, amely egyrészt a Határozatban a Jungbunzlauert érinti, másrészt a jelen ügyben megtámadott határozattal egyidőben hozott határozatokhoz alapul szolgáló hasonló ügyekben más vállalkozásokat. A Jungbunzlauer e tekintetben a Bizottságnak az alábbi ügyekben hozott határozataira hivatkozik: az ún. „nátrium-glükonát”-ügy (az EK-szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban [COMP/E-1/36.756 „nátrium-glükonát”-ügy] 2001. október 2-án hozott bizottsági határozat [a továbbiakban: „nátrium-glükonát”-határozat], az ún. „aminosavak”-ügy (az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban [COMP/36.545/F3 „aminosavak”-ügy] 2000. június 7-én hozott 2001/418/EK bizottsági határozat [HL 2001. L 152., 24. o.; a továbbiakban: „aminosavak”-határozat]), valamint az ún. „vitaminok”-ügyben (az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban [COMP/E-1/37.512 „vitaminok”-ügy] 2001. november 21-én hozott 2003/2/EK bizottsági határozat [HL 2003. L 6., 1. o.; a továbbiakban: „vitaminok”-határozat]). Ezekben az ügyekben a Bizottság által a különböző érintett vállalkozások tekintetében kiszabott alapösszegek e vállalkozások teljes forgalmához viszonyítva a

„nátrium-glükonát”-ügyben 0,04 és 0,58% közöttiek, az „aminosavak”-ügyben 0,24 és 1,59% közöttiek, a „vitaminok”-ügyben pedig 0,7 és 2,0% közöttiek, míg ugyanez a százalékos arány a Jungbunzlauer esetében a jelen ügyben 6,69%.

208 A Jungbunzlauer összehasonlítja továbbá a Határozatban az együttműködésért járó mérséklés alkalmazása előtt rá kiszabott bírság összegét a HLR-re és az ADM-re kiszabottéval (a Határozat (293) és (326) preambulumbekendése) a vállalkozások teljes forgalmának százalékában. E tekintetben, fejtí ki a Jungbunzlauer, a vállalkozások teljes forgalomban kifejezett erejéhez viszonyítva (lásd a fenti 203. pontot), az együttműködésért járó mérséklés alkalmazása előtt rá kiszabott bírság összege (29,4 millió EUR, azaz a teljes forgalmának 9,36%-a) százalékarányban 21,8-szor magasabb, mint a HLR-re kiszabott bírság összege (79,38 millió EUR, azaz a HLR teljes forgalmának 0,43%-a), és 16,4-szer magasabb, mint az ADM-re kiszabott bírság összege (79,38 millió EUR, azaz az ADM teljes forgalmának 0,57%-a).

209 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a rá kirótt bírság összegének aránytalan volta még nyilvánvalóbb, ha a vállalkozások teljes forgalmának százalékában összehasonlítjuk a bírságoknak a Határozatban elfogadott végső összegét a Jungbunzlauer, valamint a HLR és az ADM tekintetében. A Jungbunzlauer kifejti, hogy a vállalkozások teljes forgalomban kifejezett erejéhez viszonyítva (lásd fenti 203. pont) a rá kiszabott bírság végső összege (17,64 millió EUR) 16-szor magasabb, mint a HLR-re kiszabott bírság összege (63,5 millió EUR), és 20-szor magasabb, mint az ADM-re kiszabott bírság összege (39,69 millió EUR).

210 A Jungbunzlauer összehasonlítja továbbá a Határozatban rá kiszabott bírság végső összegét a „-glükonát”-, az „aminosav”-, illetve a „vitaminok”-határozatban, valamint a Sun-Air/SAS és Maersk Air ügyekben hozott határozatban (az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban [COMP.D.2 37.444 SAS/Maersk Air ügy és COMP.D.2 37.386 Sun-Air

kontra SAS és Maersk Air ügy] 2001. július 18-án hozott 2001/726/EK. bizottsági határozat [HL L 265., 15. o.] kiszabott bírságok összegével. A Jungbunzlauer szerint ezekből kitűnik, hogy a vállalkozások teljes forgalomban kifejezett erejéhez viszonyítva az ezekre a vállalkozásokra kirótt bírság végső összege csupán a forgalmuk 0,06–2,61%-ával egyenértékű.

- 211 A fentiekre tekintettel a Jungbunzlauer azon a véleményen van, hogy a bírságkiszabásnak a kellő elrettentő hatás biztosítását célzó szakaszában a Bizottságnak csökkentenie kellett volna a Jungbunzlauer-csoporttal szemben megállapított alapösszeget.
- 212 A Bizottság elveti a felperes érvelését.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

a) Bevezetés

- 213 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértések súlyát számos tényező függvényében kell értékelni, úgy mint például az ügy sajátos körülményei és kontextusa, anélkül azonban, hogy létezne kötelezően figyelembe veendő szempontok kötelező vagy kimerítő listája (a fenti 136. pontban hivatkozott SPO és társai kontra Bizottság ügyben hozott végzés 54. pontja, a fenti 136. pontban hivatkozott Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 33. pontja, valamint a fenti 136. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 443. pontja).

- 214 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértés súlyának mérlegeléskor figyelembe veendő tényezők között az esettől függően szerepelhet a jogsértés tárgyát képező áru értéke és mennyisége, valamint a vállalkozás mérete és gazdasági ereje, és ennél fogva a hatás, amelyet az érintett piacra tudott gyakorolni. Ebből egyrészt az következik, hogy a bírság összegének meghatározására tekintettel figyelembe lehet venni nem csupán a vállalkozás teljes forgalmát, amely információval szolgál, ha mégoly hozzávetőleges és tökéletlen módon is, a méretre és a gazdasági erőre vonatkozóan, hanem e forgalomnak a jogsértés tárgyát képező áru eladásából származó részét is, amely ennek a nagyságáról nyújt tájékoztatást. Másrészt az is következik ebből, hogy ezen adatok egyikének sem szabad aránytalan jelentőséget tulajdonítani a mérlegelendő egyéb tényezőkhez képest, azaz a megfelelő bírság megállapítása nem lehet a teljes forgalomra alapozott egyszerű számítás eredménye (lásd ebben az értelemben a fenti 199. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 120. és 121. pontját, a fenti 199. pontban hivatkozott *Parker Pen* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 94. pontját, az Elsőfokú Bíróság T-327/94. sz., *SCA Holding* kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1373. o.] 176. pontját, a fenti 177. pontban hivatkozott *Archer Daniels Midland* és *Archer Daniels Midland Ingredients* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 187. pontját, és a fenti 136. pontban hivatkozott *HFB* és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 444. pontját).
- 215 A jelen esetben a Bizottság figyelembe vette mind a szóban forgó termékek eladásából származó forgalmat, mind az érintett vállalkozások teljes forgalmát. Miután megállapította, hogy a jogsértés az iránymutatás 1.A. pontjának második bekezdése értelmében „különösen súlyosnak” minősül (a Határozat (230) preambulumbekezdése), e két kritériumra tekintettel határozott a bírságok összegéről a különösen súlyos jogsértések keretén belül, amelyek esetére az iránymutatás 20 millió EUR feletti bírságokat „irányoznak elő”.
- 216 A Határozat (233), (234) és (240) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság e tekintetben az iránymutatás 1.A. pontjának negyedik és hatodik bekezdésére támaszkodott. Az iránymutatás e részében a Bizottság lényegében azt jelezte, hogy amennyiben a jogsértésben több vállalkozás vesz részt, és e vállalkozások mérete között jelentős eltérés van, az érintett vállalkozások tekintetében eltérő bánásmódot fog alkalmazni, annak érdekében egyrészt, hogy

figyelembe vegye ezek tényleges gazdasági lehetőségét arra, hogy a versenyt jelentősen korlátozzák, másrészt, hogy a bírságot olyan szinten állapítsa meg, hogy az kellő elrettentő erővel bírjon.

- 217 Így egyrészt az érintett vállalkozásoknak a szóban forgó termékekből származó forgalmára támaszkodva a Bizottság három csoportba sorolta őket. Ennek az volt a célja, ahogyan a Határozat (234) preambulumbekkezdésében jelzi a Bizottság, hogy figyelembe lehessen venni mindegyik érintett vállalkozás magatartásának a versenyre gyakorolt tényleges hatását. A Bizottság nyilvánvalóvá tette, hogy az elrettentés céljából nagyobb mértékben fogja büntetni azokat a vállalkozásokat, amelyek olyan piacon vesznek részt kartellben, amelyen jelentős súlyuk van.
- 218 Ebben az összefüggésben a Bizottság a felperest, mivel a citrom világpiacán közepes nagyságú a részesedése, a vállalkozások második csoportjába sorolta, amelyekkel szemben 21 millió EUR-s alapösszeget határozott meg.
- 219 Másrészt az érintett vállalkozások teljes forgalmára támaszkodva a Bizottság szükségesnek találta a bírság alapösszegének módosítását három vállalkozás esetében, azzal az indokkal, hogy a méretük és az összesített forrásaik olyanok, hogy ezen összegek megemelése nélkül a bírságnak nem lenne elrettentő hatása, mivel az érintett vállalkozások teljes forgalmának csak igen csekély részét képeznék.
- 220 A felperes által megfogalmazott kritika a bírságkiszabásnak csupán erre az előző pontban leírt szakaszára vonatkozik. Lényegében arra hivatkozik, hogy a Bizottság azzal, hogy a kartell nagy multinacionális csoportokhoz tartozó tagjaival szemben a bírság alapösszegét pusztán 2-szeresére, illetve 2,5-szeresére emelte, ugyanakkor a határozottan kisebb vállalkozások esetében nem csökkentette a bírság alapösszegét, hátrányosan megkülönböztette az utóbbiakat az előbbiekkal szemben. Anélkül, hogy

e ponton a Bizottság ellentmondott volna, a felperes a Határozat preambulum-bekezdéseiből e tekintetben arra következtet, hogy a jogsértés súlya alapján rá kiszabott bírság kiindulási összege a teljes forgalmának 6,69%-át teszi ki, míg a nagy multinacionális csoportokkal (azaz jelen esetben a HLR, az ADM és a Bayer, amelyhez a H & R tartozik) szemben kiszabott összeg azok teljes forgalmának 0,23–0,30%-a, még a vállalkozások méretének és összesített forrásainak figyelembevételét szolgáló szorzó alkalmazása után is.

221 Ebben az összefüggésben a felperes három jogalapra hivatkozik, amelyek közül az első a „bírságok egyedi mérlegelése elvének” és az iránymutatásnak, a második az arányosság elvének, a harmadik pedig az egyenlő bánásmód elvének a megsértésén alapul.

b) A „bírságok egyedi mérlegelése elvének” és az iránymutatásnak a megsértésére alapított kifogásról

222 A felperes a „bírságok egyedi mérlegelése elvének” és az iránymutatásnak a megsértésére hivatkozva lényegében azt állítja, hogy a Bizottságnak az egyes érintett vállalkozások teljes forgalmának százalékarányában kellett volna a bírságok kiszabnia.

223 Emlékeztetni kell arra, hogy az Elsőfokú Bíróság több ízben kimondta az állandó ítélkezési gyakorlatban kimondott elvek alapján, hogy a Bizottságnak jogában áll – az iránymutatásával összhangban – a bírságok összegét nem az érintett vállalkozásoknak a szóban forgó piacon megvalósított forgalma alapján megállapítani, hanem mindegyik érintett vállalkozással szemben a jogsértés jellege alapján meghatározott abszolút összeget megállapítani a bírság kiszámításának kiindulópontjaként, és ezen összeget aztán minden egyes érintett vállalkozás tekintetében több tényező alapján

módosítani (lásd ebben az értelemben a Bíróság 96/82–102/82., 104/82., 105/82., 108/82. és 110/82. sz., IAZ International Belgium és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. november 8-án hozott ítéletének [EBHT 1983., 3369. o.] 51–53. pontját, az Elsőfokú Bíróság fenti 88. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 281. pontját, valamint a T-213/00. sz., CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben 2003. március 19-én hozott ítélet [EBHT 2003., II-913. o.] 384., 385., 416. és 437. pontját).

224 A felperes nem vitatja, hogy a jelen esetben a Bizottság az iránymutatás által kilátásba helyezett e módszert alkalmazta.

225 Következésképpen a felperes nem hivatkozhat az iránymutatás megsértésére. A „bírságok egyedi mérlegelése” állítólagos elvének a megsértését illetően elegendő megjegyezni, hogy a felperes nem határozta meg pontosan ezt az elvet, amelyet az ítélkezési gyakorlat nem ismert el kifejezetten. Ennélfogva a felperesnek ezen elvre való hivatkozása önmagában még nem kérdőjelezheti meg a Határozat érvényességét. El kell tehát utasítani a felperesnek mind az iránymutatás megsértésére, mind a „bírságok egyedi mérlegelése” állítólagos elvének a megsértésére alapuló érvelését.

c) Az arányosság elvének megsértéséről

226 Az arányosság elve azt követeli meg, hogy a közösségi intézmények jogi aktusai ne haladják meg a kitűzött cél elérésére alkalmas és az ahhoz szükséges mértéket (az Elsőfokú Bíróság T-260/94. sz., Air Inter kontra Bizottság ügyben 1997. június 19-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-997. o.] 144. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a T-65/98. sz., Van den Bergh Foods kontra Bizottság ügyben 2002. október 23-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-4653. o.] 201. pontja).

- 227 Az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a bíróságok kiszámításakor a jogsértés súlyát számos tényező függvényében kell értékelni, és e tényezők közül egyiknek sem szabad a többi mérlegelési tényezőhöz képest aránytalan fontosságot tulajdonítani (lásd fenti 213. és 214. pontot).
- 228 Az arányosság elve ebben az összefüggésben azzal jár, hogy a Bizottságnak a jogsértés súlyának értékelése során figyelembe vett tényezőkkel arányosan kell meghatározni a bírság összegét, és hogy e tényezőket egységes és objektíven igazolható módon kell alkalmazni (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-202/98., T-204/98. és T-207/98. sz., Tate & Lyle és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. július 12-én hozott ítéletének [EBHT 2001., II-2035. o.] 106. pontját; a fenti 223. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 416–418. pontját és a T-191/98., T-212/98–T-214/98. sz., Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. szeptember 30-án hozott ítélet [EBHT 2003., II-3275. o.] 1541. pontját).
- 229 A jelen esetben a Bizottság, miután megállapította, hogy a jogsértés jellegét tekintve különösen súlyos, több mint 20 millió EUR bírsággal büntethető jogsértésnek minősül, hozzáfogott a bírság alapösszege megállapításához. Ehhez figyelembe vette, összhangban a fenti 241. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlattal, egyrészt mindegyik érintett vállalkozás esetében a jogsértés tárgyát képező termékek mennyiségét és értékét, amely jelzi a vállalkozások által a szóban forgó termékek piacán elkövetett jogsértés terjedelmét, másrészt az érintett vállalkozások méretét és gazdasági erejét. Még ha a Bizottság e két szempontot a bírságkiszámítás azonos szakaszában vette is figyelembe, ez két eltérő szempont. Így külön kell megvizsgálni, hogy a Bizottság aránytalan jelentőséget tulajdonított-e e két szempont valamelyikének.
- 230 Először is azzal, hogy magasabb kiindulási összeget állapított meg azon vállalkozások esetében, amelyeknek az érintett piacon a többiekhez képest jelentősebb részesedése van, a Bizottság figyelembe vette a vállalkozások által a piacra gyakorolt tényleges hatást, és így a vállalkozások egyéni felelősségét a szabad verseny fenntartását illetően, amely az érintett vállalkozások magatartásának súlyosságát tekintve az egyik

szubjektív tényező. E tényező az érintett piacon a többiekhez képest jelentősebb részesedéssel rendelkező vállalkozások nagyobb felelősségét fejezi ki a titkos kartell létrehozásával a verseny korlátozása, és végül a fogyasztóknak okozott károk tekintetében.

- 231 A jelen esetben azzal, hogy a felperest az érintett vállalkozások második csoportjába sorolta, és kiindulási pontként ugyanolyan összeget határozott meg vele szemben, mint két másik vállalkozással szemben, amelyeknek e piacon a felperesével egyenértékű részesedése volt, Bizottság nem határozta meg aránytalanul ezt az összeget tekintettel a felperes által elkövetett jogsértés súlyára, valamint arra, hogy e súlyt figyelembe véve kellő elrettentő hatást kell biztosítani. Ezt az értékelést nem kérdőjelezi meg az a tény, hogy teljes méretüket tekintve e másik két vállalkozás nagyobb, mint a felperes. A felperes ténykedéseinek az érintett piacra gyakorolt hatása alátámasztja a Bizottság értékelését a bírságösszeg kiszámításának e szakaszában.
- 232 Másodszor azzal, hogy szorzótényezőt alkalmazott az ADM, a HLR és a H & R esetében, a Bizottság kellőképpen figyelembe vette az érintett vállalkozások méretét és összesített forrásait, és így szem előtt tartotta a célt, hogy a bírságoknak kellő elrettentő hatást biztosítson.
- 233 A Jungbunzlauer nem állíthatja megalapozottan, hogy az arányosság elve alapján a Bizottságnak ebben a szakaszban csökkentenie kellett volna a vele szemben kiszabott bírság összegét, mivel a teljes forgalmához viszonyítva ez az összeg meghaladja a kitűzött cél – azaz a bírság elrettentő hatásának biztosítása – elérésére alkalmas és az ahhoz szükséges mértéket.

234 A bírság összegének meghatározásakor, ahogyan a fenti 231. pont is rámutatott, a Bizottság nem aránytalan összeget vett figyelembe, tekintettel a felperes által a szóban forgó termékek piacán elkövetett jogsértés terjedelmére. Ezt az értékelést nem kérdőjelezi meg az a tény, hogy ez a bírság jelen esetben az érintett vállalkozás forgalmának 6,69%-át jelenti.

235 Következésképpen az arányosság elvének megsértésére alapított jogalapot el kell utasítani.

d) Az egyenlő bánásmód elvének megsértéséről

236 Az egyenlő bánásmód elve tiltja, hogy összehasonlítható helyzeteket különböző módon kezeljenek, vagy hogy különböző helyzeteket azonos módon kezeljenek, hacsak objektíve nem igazolt az ilyen bánásmód (lásd az Elsőfokú Bíróság fenti 88. pontban hivatkozott BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 309. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a T-67/01. sz., JCB Service kontra Bizottság ügyben 2004. január 13-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-49. o.] 187. pontját).

237 A Bizottság nem vitatja, hogy a felperes hasonló helyzetben volt, mint a többi vállalkozás, amelyeknek a Bizottság a jogsértésben megállapította a felelősségét, az elrettentő hatás ugyanakkora lévén a felperes, mint a többi érintett vállalkozás számára. A Bizottság azt sem vitatja az érintett felek forgalma – amely tényezőt a Bizottság figyelembe vett a bírság összegének a jogsértés súlyára tekintettel történő megállapításakor – és a bírság összege közötti összefüggést illetően, hogy a felperessel szemben a jogsértés súlyára tekintettel kiszabott kiindulási összeg a teljes forgalmának 6,69%-át jelenti, míg ez az összeg a nagy multinacionális csoportok

esetében (azaz a HLR, az ADM és a H & R-t magában foglaló Bayer) a teljes forgalmuk 0,23 és 0,30%-a közötti, még a vállalkozások méretének és összesített forrásainak figyelembevételére irányuló szorzó alkalmazása után is.

- 238 Ugyanakkor, egyrészt amennyiben nem az érintett vállalkozások forgalmával arányos a megállapított bírságösszeg, az érintett vállalkozásokkal szembeni eltérő bánásmód az elrettentő hatás elérése érdekében együtt jár az iránymutatás által választott módszer alkalmazásával, amely módszert a közösségi bíróság jogszerűnek tekintett (a fenti 88. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 222. pontja).
- 239 Másrészt mivel a bírság alapösszegének arányosságára vonatkozó bizottsági értékelés nem bizonyult helytelennek (lásd fenti 226–235. pontot), a felperes érvelésével valójában azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság ellenőrizze a nagy vállalkozásokkal szemben kiszabott bírságok jogszerűségét, amelyekhez a felperes a vele szemben kiszabott bírságot hasonlítja. A felperes e tekintetben nem hivatkozhat perindítási jogra. Az egyenlő bánásmód elvét össze kell békíteni a jogszerűség elvével, amely szerint senki sem hivatkozhat igényének alátámasztásaként a más javára elkövetett jogellenes cselekményekre (lásd a fenti 136. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 515. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 240 Következésképpen az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított jogalapot el kell utasítani.

IV – *Az enyhítő körülményekről*

- 241 A Jungbunzlauer elsősorban az iránymutatás, másodsorban az indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapokat hoz fel.

A – Az iránymutatás megsértéséről

242 A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy az iránymutatás 3. pontjának első és második bekezdésével összhangban, a Bizottságnak enyhítő körülményként figyelembe kellett volna vennie egyrészt, hogy a Jungbunzlauer GmbH kizárólag „követő” szerepben követte el a jogsértést, másrészt hogy a Jungbunzlauer GmbH ténylegesen nem teljesítette a kartellt.

1. A jogsértés Jungbunzlauer GmbH által kizárólag „követő” szerepben történő elkövetéséről

a) A felek érvei

243 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy az iránymutatás 3. pontjának első bekezdésével összhangban a Bizottságnak enyhítő körülményként figyelembe kellett volna vennie, hogy a Jungbunzlauer GmbH kizárólag „követő” szerepben követte el a jogsértést. A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a „követő” szerep – amely fogalom nincs meghatározva az iránymutatásban – enyhítő körülményként való figyelembevételét nem zárhatja ki pusztán az a tény, hogy a vállalkozás, legalábbis részben, tiszteletben tartja a kartell szabályait. Szerinte a követő szerepet az jellemzi, hogy tekintettel a kartell többi tagja által gyakorolt jelentős nyomásra, az előbbi a lehetséges legkisebb mértékben vesz részt a megállapodások végrehajtásában, a kartellen belül bizonyos funkciók elvállalásával, és a tárgyalásokon való részvétellel. Bármilyen más értelmezés azzal a veszéllyel járna, hogy a követőt szankciókkal sújtják a kartellen belül, és megtorló intézkedéseknek teszi ki magát a többi vállalkozás részéről.

244 A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a kartell elején a Jungbunzlauer GmbH-nak nem állt módjában kivonni magát a megállapodások alól, és többé-kevésbé kénytelen volt

csatlakozni a megállapodásokhoz 1991-ben. A vállalkozás – mint citromsavra szakosodott kiskereskedő – azt kockáztatta volna, hogy legfőbb versenytársai, amelyek pénzügyileg sokkal erősebbek nála (és amelyeknek a Jungbunzlauer-csoportnál akár 58,6-szor nagyobb forgalma), és amelyek vele ellentétben igen széles termelési alappal rendelkeznek, kizárják a piacról. Ezenkívül a Jungbunzlauer kifejti, hogy 1991 és 1995 között a Jungbunzlauer-csoport igen nehéz gazdasági helyzetben volt, amelynek következményeként a Jungbunzlauer GmbH nem lett volna képes megőrizni függetlenségét, ha nem csatlakozik 1991 elején a kartellhez. Ehhez még hozzájárult az a tény, emeli ki a Jungbunzlauer, hogy a citromsavgyártás teljes költségének 40%-át a nyersanyagok, többek között a glükóz ára teszi ki. Ez utóbbit pedig részben a kartell más tagjai gyártják, így azoknak módjában állt volna jelentősen befolyásolni a Jungbunzlauer GmbH citromsav alapú termékeinek beszerzési árát, amelynek abban az időben gyakorlatilag nem állt rendelkezésére alternatív beszerzési forrás.

245 A Jungbunzlauer kifogásolja a Bizottság álláspontját, mivel szerinte a Határozat (282) és (284) preambulumbekzdésében meglegedett annyival, hogy az érvelését összefoglalva elutasítsa, arra hivatkozva, hogy 1994-től a Jungbunzlauer lett ismét felelős az értékesítési adatok gyűjtéséért, illetve hogy az elnök-főigazgatója elnökölt a kartelltalálkozókon. Ez a Bizottság szerint elegendő annak alátámasztására, hogy a Jungbunzlauer „aktív szerepet játsz[ott], amely jócskán túlmegy azon, amit elismer” (a Határozat (284) preambulumbekzdése).

246 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Bizottság túlértékeli a kartelltalálkozókon az elnök szerepét. Amint azt a Bizottság a Határozat (120) preambulumbekzdésében jelezte, ez a szerep a citromsavgyártók európai szövetségének elnökségéhez kapcsolódik, a Jungbunzlauer képviselője csak azért vette át ezt a szerepet, mert a kartell szabályai a rotációs rendszer értelmében így rendelkeztek. A Jungbunzlauer szerint ez a funkció főképpen arra korlátozódott, hogy biztosítsa az adatgyűjtés megfelelő működését, és „hálátlan” feladatot jelentett, amely főként adminisztratív jellegű volt. Ezt a funkciót semmi esetre sem járt a kartellen belül megnövekedett befolyással. A fenti 244. pontban kifejtett érvekre hivatkozva a felperes úgy véli, hogy nem állt módjában elutasítani ezt a funkciót. Továbbá az elnök szerepe, ahogyan azt a Bizottság

értelmezi, ellentmondana azon ténynek, hogy a Jungbunzlauer GmbH-t folyamatos kritika érte, hogy nem tartja teljesen tiszteletben a megállapodásokat. Végül a gazdasági erőknek fenti 244. pontban kifejtett összefüggésében a Jungbunzlauer úgy véli, hogy az a feltételezés, hogy az olyan közepes méretű családi vállalkozás, mint amilyen a Jungbunzlauer-csoport, bármilyen lépést is a kartell többi tagjára tudott volna kényszeríteni, kevésbé tűnik valószínűnek.

247 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a kartelltalálkozó elnöki szerepének elvállalása legfeljebb azt bizonyíthatná, a Jungbunzlauernek csupán 1994-től volt jelentős szerepe a kartellben, azaz a Bizottság által figyelembe vett időszak utolsó évében. Azonban e körülmény semmi esetre sem mondhat ellent a fenti 243. és 244. pontban hivatkozott érveknek. E funkciónak a három évvel későbbi elvállalása egyáltalán nem zárja ki, hogy 1991-ben a Jungbunzlauer GmbH csatlakozni kényszerült a kartellhez.

248 A Jungbunzlauer szerint a Bizottság helytelenül hivatkozik arra, hogy a vezetőinek megjelenésével rendszeresen részt vett a kartelltalálkozókon. Úgy érvel, hogy egyrészt ez azonban nem állt fent R. és H. urak esetében, és másrészt egy viszonylag kis vállalkozásra, mint amilyen a Jungbunzlauer, a „kevésbé szigorú” hierarchia jellemző. Azzal kapcsolatban, amit a Bizottság a Határozat (122) preambulumbekzdésében és az ellenkérelmében is kifejt, miszerint a Jungbunzlauer „szóvivő” szerepet töltött be a kartellnek a kínai gyártók elleni fellépésében, a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy csupán a Bizottsághoz benyújtandó dömpingellenes panasz előkészítéséről volt szó, ami jogos eszköze a verseny azon torzulása elleni védekezésnek, amelyet a beszerzés alatti áron történő behozatala okoz, és nem jelenti az EK 81. cikk megsértését.

249 Végül a Jungbunzlauer azt kifogásolja, hogy a Bizottság átvette a közigazgatási eljárás során a kartell két tagjának – a H & R-nek és a HLR-nek – az érvelését, amelyet a Határozat (279)-(281) preambulumbekzdésében foglalt össze. E tekintetben először

is úgy érvel, hogy e két vállalkozás állításai pontatlanok, másodszer hogy nincs bizonyító erejük, hiszen terhelttársak nyilatkozatai, akik természetesen más vállalkozásokra próbálják hárítani a jogsértésben való fő közreműködésért való felelősséget, és harmadszor hogy a Bizottság nem említette meg ezeket az állításokat a kifogásközlésben, így azzal, hogy a Határozatban hivatkozott rájuk, megsértette a felperes védelemhez való jogát (e harmadik elemet illetően lásd a lenti 336. pontot).

250 A Bizottság elveti a felperes érvelését.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

251 Az iránymutatás 3. pontjának első bekezdése szerint a bíróság alapösszege olyan enyhítő körülmények hatására csökken, mint például „a jogsértés kizárólag passzív módon vagy követő szerepben történő elkövetése”.

252 E tekintetben az ítélkezési gyakorlat szerint (az Elsőfokú Bíróság T-236/01., T-239/01., T-244/01–T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítéletének [EBHT 2004., II-1181. o.] 331. pontja) valamely vállalkozás kartellen belüli passzív szerepének megítélésekor figyelembe vehető tényező lehet többek között az, ha a kartell többi tagjához képest érezhetően ritkábban vesz részt a kartellalálkozásokon (a fenti 343. pontban hivatkozott BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 88. pontja), vagy ha a jogsértés tárgyát képező piacra később lép be, függetlenül a jogsértésben való részvétel időtartamától (lásd e tekintetben a Bíróság 240/82–242/82., 261/82., 262/82., 268/82. és 269/82. sz., Stichting Sigarettenindustrie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1985. december 10-én hozott ítéletének [EBHT 1985., 3831. o.] 100. pontját), vagy ha a jogsértésben részt vett valamely másik vállalkozás képviselője erre vonatkozóan kifejezetten nyilatkozatot tesz (az Elsőfokú Bíróság T-317/94. sz., Weig kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én

hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1235. o.] 264. pontja). Egyébként az Elsőfokú Bíróság úgy találta, hogy a kartell valamely tagjának a „kizárólag passzív” szerepe azt jelenti, hogy az érintett vállalkozás „visszafogottan” viselkedik, vagyis nem vesz részt aktívan a versenyellenes megállapodás vagy megállapodások kidolgozásában (az Elsőfokú Bíróság T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2473. o.] 167. pontja).

253 A Bizottság a Határozatban nem minősíti ugyan a Jungbunzlauer irányítónak, de vitatja, hogy csupán passzív vagy követő szerepet játszott volna, tekintettel arra a tényre, hogy 1994-től a Jungbunzlauer lett ismét felelős az értékesítési adatok gyűjtéséért, illetve hogy az elnök-főigazgatója elnökölt a kartelltalálkozókon (a Határozat (284) preambulumbekzdése).

254 A jelen esetben először is a felperes nem állíthatja megalapozottan enyhítő körülményként, hogy kénytelen volt részt venni a kartellben. Így, még ha feltételezzük is, hogy megállapítható lenne, miszerint a kartell többi tagja gazdasági nyomást gyakorolt a Jungbunzlauer GmbH-ra, avégett hogy ez utóbbi jóváhagyja a kartellmegállapodásokat, miután csatlakozott a kartellhez, alkalmazkodott a kartell tagjainak határozataihoz, anélkül hogy kizárólag passzív módon vagy „követő” szerepben követte volna el a jogsértést. A Bizottság az iránymutatásban kiemeli, hogy csak a „kizárólag” passzív vagy követő szerep adhat okot a bírság összegének csökkentésére. Nem elegendő tehát az, ha az érintett vállalkozás a kartell bizonyos időszakában, vagy a kartell bizonyos megállapodásai tekintetében viselkedett „visszafogottan”.

255 Másodszor ezt az érvelést támasztja alá az is, hogy a Jungbunzlauer rendszeresen részt vett a kartelltalálkozókon.

- 256 Harmadszor a felperes nem hivatkozhat helytállóan a gazdasági nehézségeire a kartell által érintett időszakban. Éppen a citromsav piacának valamennyi szereplője által az 1980-as évek végén tapasztalt nehézségek miatt döntöttek néhányan, köztük a felperes, a versenyellenes magatartás mellett. Általában a szóban forgó kartellhez hasonló kartellek akkor jönnek létre, amikor az ágazat nehézségekkel küzd (lásd ebben az értelemben a fenti 252. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 345. pontját).
- 257 Negyedszer a felperes tévesen értelmezi úgy a kartelltalálkozó elnökének szerepét, hogy az csupán adminisztratív feladatokkal jár, és egyáltalán nem nyújt lehetőséget a kartellen belüli megnövekedett befolyásolásra. Nem vitatott, hogy a találkozó összehívása, a napirend megtervezése, a találkozókra tekintettel előkészítő iratok szétosztása összeegyeztethetetlen a visszafogott, passzív szereppel. Az ilyen kezdeményezések kedvező és aktív hozzáállásra utalnak a felperes részéről a kartell kidolgozása, folytatása és ellenőrzése kapcsán. A felperes helytelenül kisebbíti azon tény jelentőségét, hogy maga a Jungbunzlauer elnök-főigazgatója vett részt a kartelltalálkozókon, mivel e vállalkozáson belül nincs a kartell többi tagjének megfelelő hierarchikus rend. Még ha e tényezőket elfogadottnak is tekintjük, legfeljebb azt támaszthatják alá, hogy a felperes nem vezető szerepet töltött be a kartellben, azt viszont nem bizonyíthatja, hogy a felperes „kizárólag passzív módon vagy követő szerepben” követte volna el a jogsértést. Márpedig az megállapítható, hogy a Bizottság nem értékelte úgy, hogy a felperes a kartell egyik vezetője lett volna.
- 258 Következésképpen a Bizottság nem sértette meg az iránymutatást, amikor a felperessel szemben megtagadta az enyhítő körülményeknek azon a címen történő figyelembevételét, hogy a Jungbunzlauer GmbH kizárólag passzív módon vagy követő szerepben követte volna el a jogsértést.

2. A kartell Jungbunzlauer GmbH általi tényleges nemteljesítéséről

a) A felek érvei

259 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy az iránymutatás 3. pontjának első bekezdésével összhangban, a Bizottságnak enyhítő körülményként figyelembe kellett volna vennie, hogy a Jungbunzlauer GmbH ténylegesen nem teljesítette a kartellt. A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy bár a Jungbunzlauer GmbH képviselői rendszeresen jelen voltak a találkozókön, a Jungbunzlauer GmbH versenyre irányuló, önálló üzletpolitikát folytatott. Ráadásul a Jungbunzlauer GmbH a kartellben részt vevő többi vállalkozásnál nagyobb mértékben, következetesen és viszonylag hosszú ideig kivonta magát a kartell többi tagjának az értékesítési feltételekre és az árakra vonatkozó politikájának „fegyelmezésére” irányuló kísérlete alól.

260 Először is a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy – amint a Határozat (72) preambulumbekkezdéséből kitűnik – 1990-ig a Jungbunzlauer GmbH piaci magatartása állt Európában a citromsav árának csökkenése mögött, amely végül a kartell létrehozásához vezetett. Kifejti, hogy 1970 és 1990 között a Jungbunzlauer GmbH megharmincszorozta a citromsav eladását, míg ugyanez idő alatt a piac volumene alig 96%-kal nőtt. Ezeket a piaci részesedéseket a piac nagy citromsav-értékesítői rovására szerezte. Ennélfogva a kartell bizonyult olyan eszköznnek, amellyel többek között közös fegyelemnek lehet a Jungbunzlauer GmbH-t alávetni, amint az az 1991. március 6-án Bázelen tartott első a kartelltalálkozó leírásából kitűnik, amely leírás a kifogásközlésre adott válaszában található. Ezen első találkozó lefolyása is bizonyítja, hogy a megállapodások a kezdetektől fogva ellentétesek voltak a Jungbunzlauer GmbH gazdasági érdekeivel.

261 Másodszor a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a kartell egész ideje alatt a Jungbunzlauer GmbH jelentősen zavarta a kartell munkáját, és csökkentette ez

utóbbi piacra gyakorolt hatását. Így, bár részt vett a kartelltalálkozók többségén, a Jungbunzlauer GmbH-t a kartell többi tagja „rendbontónak” tekintette.

- 262 A Jungbunzlauer kifejti, hogy a kartell első szakaszában, amely 1991 márciusától 1993 első feléig tartott (a Határozat (90) preambulumbekzdése), a Jungbunzlauer GmbH különösképpen a kartell hatékonyságát próbálta mérsékelni. Fő törekvése az volt, hogy megakadályozza a kvóták megsértésének szankcionálására irányuló kompenzációs mechanizmus létrehozását. Ezt támasztja alá a Jungbunzlauer GmbH képviselőinek az 1992 májusában Jeruzsálemben tartott találkozó során tanúsított magatartása, amint azt már az 1999. április 29-i levelében, az engedékenységi közlemény alapján tett, 1999. május 21-i nyilatkozatában, valamint a kifogásközlésre adott válaszában kifejtette.
- 263 A kartell második szakaszát illetően, amely 1993 második felétől tartott 1995 májusáig (a Határozat (91) preambulumbekzdése), a Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy az érintett feleknek egyre több gondjuk volt a megállapított árakat betartatásával. Előadja, hogy a Kínából származó behozatalon kívül, a Jungbunzlauer GmbH volt, a kartellból való kilépésre tett kísérletéből adódóan, a fő felelős a dolgok ilyenén alakulásáért.
- 264 A Jungbunzlauer szerint, amint az a Határozat (117) preambulumbekzdéséből kitűnik, 1993 elejétől a kartell tagjai között egyre több érdekellentét alakult ki, és a Jungbunzlauer GmbH-t tekintették ezért a fő felelősnek, mivel ez utóbbi nem tartotta már be a megállapodásokat és a kartell többi tagja szerint nem volt hajlandó alávetni magát a fegyelemnek. Ezt az FBI-nak az 1993. márciusi, Chicagóban tartott találkozóra vonatkozó kihallgatási jegyzőkönyve is megerősíti. Úgy érvel, hogy – amint azt a Bizottságnak már az 1999. április 29-i levelében, az engedékenységi közlemény alapján tett, 1999. május 21-i nyilatkozatában, valamint a kifogásközlésre adott válaszában kifejtette, és amint az a kartell többi tagjának a nyilatkozataiból,

valamint a kifogásközlésre adott válaszához csatolt FBI jegyzőkönyvből is kitűnik –, az 1993 és 1995 közötti kartelltalálkozásokon a kartell többi tagja kifogásolta, hogy a Jungbunzlauer GmbH ellenezte a versenyellenes intézkedéseket, és nem teljesített bizonyos megállapodásokat. Végül 1995 elején a Jungbunzlauer GmbH kartellből történő kizárása is felmerült, és mivel semmilyen megoldást sem találtak, a kartell beszüntette tevékenységét az 1995. május 22-i találkozó során.

265 Harmadszor a Jungbunzlauer úgy véli, hogy a megállapodások Jungbunzlauer GmbH általi tényleges nemteljesítése az e vállalkozás által alkalmazott árakból is kitűnik. Négy grafikonra hivatkozik, amelyeket a kifogásközlésre adott válasza keretében adott át a Bizottságnak, és amelyekben összehasonlította a kartell célárait azokkal az árakkal, amelyeket a Jungbunzlauer GmbH ténylegesen alkalmazott a piacon. Szerinte ezekből kitűnik, hogy a Jungbunzlauer GmbH árai általában a célárak alatt maradtak, és így nagymértékben „megsértette”, és nem is kevéssé a kartell által megállapított árakat. A Bizottság állításaival ellentétben a Jungbunzlauer úgy véli, hogy e grafikonok nem mutatnak párhuzamot a célárak és a Jungbunzlauer GmbH által ténylegesen alkalmazott árak között.

266 A Bizottság elveti a felperes érvelését.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

267 Az iránymutatás 3. pontjának második francia bekezdése szerint a bíróság alapösszege olyan enyhítő körülmények hatására csökken, mint például a jogsértő megállapodások nemteljesítése.

- 268 Erre vonatkozóan fontos azt megállapítani, hogy a felperes által előadott körülmények jellegüknél fogva megalapozhatják-e azt, hogy azon időtartam során, amíg a jogsértő megállapodások részese volt, azok teljesítésülését ténylegesen gátolta-e azzal, hogy a piacon versenyző magatartást követett (lásd ebben az értelemben a fenti 141. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 4872–4874. pontját és a fenti 252. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 192. pontját).
- 269 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint azt a tényt, hogy valamely vállalkozás – amely versenytársaival összehangolja árait – piaci magatartása nem felel meg a versenytársakkal kötött megállapodásnak, nem kell feltétlenül enyhítő körülményként figyelembe venni a kiszabandó bírság meghatározásakor. Ugyanis az olyan vállalkozás, amely a versenytársakkal való megállapodás ellenére többé-kevésbé független üzletpolitikát folytat a piacon, lehet, hogy egyszerűen csak a saját előnyére próbálja felhasználni a kartellt (a fenti 141. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 230. pontja, valamint a fenti 252. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 190. pontja).
- 270 Mindenesetre a fenti 183. és 184. pont már rámutatott, hogy bizonyos párhuzam figyelhető meg a kartell által rögzített és a felperes által alkalmazott árak között, még ha ez utóbbiak általában alacsonyabbak is voltak az előbbieknél. Ilyen helyzetben a felperes nem hivatkozhat helytállóan arra mentséggként, hogy a kartell ellentétben állt a gazdasági érdekeivel, hogy zavarta a kartell munkáját és csökkentette annak hatékonyságát, és hogy általában a megállapodott áraknál alacsonyabban szabta meg árait.
- 271 Következésképpen a Bizottság nem sértette meg az iránymutatást, amikor a felperessel szemben megtagadta az enyhítő körülményeknek azon a címen történő figyelembevételét, hogy a Jungbunzlauer GmbH ténylegesen nem teljesítette a kartellt.

B – *Az indokolási kötelezettség megsértéséről*

- 272 A Jungbunzlauer lényegében úgy véli, hogy a Határozat nincs kellőképpen megindokolva a megállapodások tényleges nemteljesítése, illetve a kartellen belüli követő szerepe tekintetében, mivel a Bizottság nem foglalt állást az általa a közigazgatási eljárás során hivatkozott különböző érvekkel kapcsolatban.
- 273 A Bizottság e jogalap elutasítását kéri.
- 274 Az Elsőfokú Bíróság emlékeztet a fenti 100. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, és megállapítja, hogy a Határozat (284) preambulumbekzdésében a Bizottság úgy találta, hogy „az a pusztán tény, hogy 1994-től e vállalkozás lett ismét felelős az értékesítési adatok gyűjtéséért, illetve hogy az [elnök-főigazgatója] elnökölt a kartelltalálkozókon, elegendő annak alátámasztására, hogy aktív szerepet játsz[ott], amely jócskán túlmegy azon, amit elismer”.
- 275 Egyébként a Határozat (218) és (219) preambulumbekzdésében a Bizottság mérlegelte és elvetette a felperes azon állítását, miszerint nem játszott aktív szerepet a kartellben, és nem hajtotta végre annak határozatait.
- 276 A megállapodás nemteljesítését illetően a Határozat (285) preambulumbekzdésében a Bizottság az ugyanezen Határozat (212)-(218) preambulumbekzdésében foglalt vizsgálatára hivatkozik, ahol részletesen kifejtette a kartellmegállapodásoknak az érintett felek általi végrehajtását a citromsav árait, a kvótáit és a kompenzációs mechanizmusokat illetően.

- 277 Következésképpen a felperes állításaival ellentétben a Határozat indokolása megfelelő e vonatkozásban.

V – *A más államokban kiszabott bírságok figyelembevételének hiányáról*

A – *A felek érvei*

- 278 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Bizottság túllépte mérlegelési jogkörét azáltal, hogy nem vette figyelembe az Egyesült Államokban és Kanadában az adott ország versenyszabályainak megsértése miatt indított eljárások keretében már kiszabott bírságokat, és nem csökkentette e körülményre tekintettel a Határozatban kiszabott bírságok összegét.
- 279 A Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy az Egyesült Államokban indított eljárás keretében a Jungbunzlauer-csoport ezen ország versenyhatóságaival 1997-ben perbeli egyezséget (Plea Agreement) kötött, amelyben 11 millió amerikai dolláros (USD) bírság kifizetését vállalta. Ezen egyezség feltételei szerint a kötelezettségvállalás nem csupán a megállapodásoknak az egyesült államokbeli piacot érintő részére vonatkozik, hanem a harmadik országokban végrehajtani szándékozott részére is. Ezen egyezség 2. pontjában és 4. pontja b) bekezdésében az amerikai hatóságok a bírság kiszámításakor figyelembe vették, hogy világméretű kartellról volt szó („az Egyesült Államokban és máshol”). A Jungbunzlauer hozzáteszi, hogy ebben az összefüggésben az amerikai hatóságok először jelentősen magasabb bírságot szabott ki, többek között a megállapodások nemzetközi jellegére hivatkozva. Tehát az Egyesült Államokban indított eljárás az érintett vállalkozások valamennyi megállapodására és azok végrehajtására irányuló intézkedésére is vonatkozik, amennyiben azok az európai piacot érintik. A kifogásközlésben leírt ügyleteket és az európai piacra gyakorolt hatásukat ennél fogva már bírsággal sújtották.

280 Ugyanígy a Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy a kanadai versenyhatóságok is a kartelljogszabályok szerint bírság kiszabásához vezető eljárást indítottak ugyanezen megállapodások alapján. Az 1998-as perbeli egyezségben (Plea Agreement) a Jungbunzlauer-csoport 2 millió kanadai dollár (CAD) összegű (azaz 1,2 millió EUR-s) bírság fizetését vállalta, a kanadai hatóságok által ugyanezen megállapodások alapján indított eljárás befejezése végett.

281 Ebben az összefüggésben a Jungbunzlauer először is elismeri, hogy a *ne bis in idem* elve jelen esetben nem alkalmazható, minthogy közösségi és nemzeti büntető rendelkezések közötti kapcsolatról van szó. Ugyanakkor a Jungbunzlauer szerint a méltányosság közösségi bíróságok által elismert általános elvének értelmében (a Bíróság 14/68. sz., Wilhelm és társai ügyben 1969. február 13-án hozott ítéletének [EBHT 1969., 1. o.] 11. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-149/89. sz., Sotralentz kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1127. o.] 29. pontja) a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie a jelen esetben a *ne bis in idem* elvének alapul szolgáló gondolatot. A Jungbunzlauer hangsúlyozza, hogy a jelen esetben világpiaconról van szó, amelyen a kartellmegállapodásoknak nemzetközi következményei voltak, és az amerikai és kanadai hatóságok ugyanazon tényekért szabtak ki bírságot, mint a Bizottság. Így szerinte valamely harmadik állam hatóságai által kiszabott szankciónak hatással kellene lennie a Bizottság bírságkiszámítására, legalábbis amikor a Bizottság és a szóban forgó harmadik állam hatóságai ugyanazon a tények alapján járnak el. A szakirodalomban ezt az elgondolást számos szerző osztja, beleértve a Bizottság bizonyos volt köztisztviselőit. Ezenkívül a Jungbunzlauer szerint a 7/72. sz., Boehringer kontra Bizottság ügyben 1972. december 14-én hozott ítélet (EBHT 1972., 1281. o.) 3. pontjában a Bíróság kilátásba helyezte a harmadik államokban kiszabott bírságok figyelembevételét, amennyiben a tények azonosak. Abban az ítéletben a Bíróság úgy találta, hogy a bírságok összegének a meghatározásakor nem szükséges figyelembe venni a más államban már kiszabott bírságokat azért, mert a tények nem azonosak. Ez azt támasztaná alá, hogy figyelembe kell venni viszont, amennyiben a tények azonosak.

282 Majd a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a bírság kiszabáskor követendő célok közül több, egyebek mellett az elrettentés és a gazdagodás elvonása, már teljesült a harmadik államok által kiszabott bírságok által. Ebben az összefüggésben a Jungbunzlauer fenntartja, hogy a megtorló eljárások keretében mind az Egyesült

Államokban, mind Kanadában a rendelkezésére álló korlátozott forrásokra tekintettel engedélyezték számára, hogy a bírságot több év alatt részletekben fizesse ki. A Jungbunzlauer-csoport gazdasági lehetőségeit ennél fogva súlyosan érintették a vele szemben az Egyesült Államokban és Kanadában kiszabott jelentős bírságok. Következésképpen a már kiszabott bírságok figyelembevétele a bírságkiszabás céljaira tekintettel is szükséges lenne.

283 Végül a Jungbunzlauer szerint a Bizottság tévesen hivatkozik arra, hogy az egyesült államokbeli, illetve a kanadai hatóságoknak nincs hatáskörük bírság kiszabására a Közösség területén elkövetett versenykorlátozás miatt, minthogy az amerikai hatóságokkal kötött egyezség szövegéből kitűnik, hogy ez utóbbiak nem pusztán az azon ország piacára gyakorolt hatásra szorítkoztak.

284 A Bizottság e jogalap elutasítását kéri.

B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

285 Emlékeztetni kell arra, hogy a *ne bis in idem* elve tiltja, hogy ugyanazt a személyt ugyanazon jogsértő magatartás miatt egyazon védett jogi tárgy védelmében többször szankcionálják. Ezen elv alkalmazása három konjunktív feltétel teljesüléséhez kötött: a tényállás azonossága, a jogsértés elkövetőjének azonossága és a védett jogi tárgy azonossága (lásd ebben az értelemben a fenti 132. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 338. pontját).

286 A közösségi ítélkezési gyakorlat így elismerte, hogy valamely vállalkozás ellen lehet jogszerűen ugyanazért a jogsértő magatartásért két párhuzamos eljárást folytatni, és

két külön szankciót kiszabni, egyrészt az érintett tagállami, másrészt a közösségi illetékes hatóság által, amennyiben ezen említett eljárások különböző célokat követnek és a megsértett normák nem egyeznek (a fenti 281. pontban hivatkozott Wilhelm és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 11. pontja, az Elsőfokú Bíróság T-141/89. sz., Trefileurope kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-791. o.] 191. pontja, a fenti 281. pontban hivatkozott Sotralentz ügyben hozott ítélet 29. pontja).

287 Ennélfogva a *ne bis in idem* elve még kevésbé alkalmazható olyan ügyben, mint ez a jelen ügy, ahol az egyrészt a Bizottság, másrészt az amerikai és kanadai hatóságok által indított eljárások és kiszabott szankciók nyilvánvalóan nem ugyanazokat a célokat követik. Ugyanis, míg az első esetben az Európai Unió, illetve az EGT területén a torzulásmentes verseny megőrzése, a második esetben az amerikai, illetve kanadai piac védelme a cél (lásd ebben az értelemben a fenti 252. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 134. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). A védett jogi tárgy azonosságának feltétele, amely a *ne bis in idem* elvének alkalmazásához szükséges, így nem teljesül.

288 Következésképpen az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy a *ne bis in idem* elve nem alkalmazható a jelen esetben. Ez egybevág a Jungbunzlauer fenti 281. pontban említett értékelésével.

289 A Jungbunzlauer mégis úgy véli, hogy a *ne bis in idem* elve alkalmazásának hiánya ellenére a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie a bíróság kiszabásakor az amerikai és kanadai hatóságok által kiszabott bírságokat, amely hatóságok ugyanazokra a tényekre alapoztak. A Jungbunzlauer szerint ez a követelmény mind a méltányosság elvéből, mind a bíróság céljaiból – az elrettentés és a gazdagodás elvonása – következik.

- 290 A méltányosság elvét illetően az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy a Közösség és a tagállamok között a kartellek tekintetében a különböző célok követése miatt felmerülő hatáskörmegosztás különös rendszeréből eredően elfogadható párhuzamos eljárások esetében a közösségi és a nemzeti szankció halmozásának lehetősége a méltányosság követelményének van alávetve. A méltányosság követelménye azzal jár, hogy a bíróságok összegének meghatározásakor a Bizottságnak figyelembe kell vennie a vállalkozással szemben ugyanazon tényekért már kiszabott szankciókat, amennyiben valamely tagállam kartelljogának megsértéséért kiszabott szankciókról van szó, amelyeket következképpen közösségi területen elkövetett jogsértésért szabtak ki (a fenti 281. pontban hivatkozott Wilhelm és társai ügyben hozott ítélet 11. pontja, a fenti 286. pontban hivatkozott Tréfileurope kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 191. pontja és a fenti 281. pontban hivatkozott Sotralentz kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 29. pontja).
- 291 Ugyanakkor ezen ítélkezési gyakorlat szerint a méltányosság követelményének kötelező figyelembevételé egyrészt a tagállamok nemzeti piaci és a közös piac közötti magas szintű függőségéből adódó, másrészt a Közösség és a tagállamok között ugyanazon területen fennálló kartellek tekintetében felmerülő hatáskörmegosztás különös rendszeréből ered.
- 292 Minthogy a jelen esetben ezek az elemek hiányoznak, ezen az alapon nem lehet kifogásolni, hogy a Bizottság nem vette figyelembe ezt a kötelezettséget.
- 293 E következtetést nem kérdőjelezi meg a Jungbunzlauernek a fenti 281. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre való hivatkozása. Ugyanis abban az ügyben a Bíróság nem döntötte el azt a kérdést, hogy a Bizottság köteles-e figyelembe venni a valamely harmadik állam hatóságai által kiszabott szankciót abban az esetben, ha a Bizottság és az említett hatóságok által valamely vállalkozás ellen felhozott tények azonosak, csupán arról határozott, hogy e kérdésben döntenit kell majd, amikor felmerül (a fenti 281. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 3. pontja).

- 294 A jelen esetben, még ha úgy is kell tekinteni, hogy a méltányosság elve arra kényszeríti a Bizottságot, hogy figyelembe vegye a harmadik államok hatóságai által kiszabott szankciókat amennyiben a Bizottság és a harmadik állam hatósága által a vállalkozás ellen felhozott tények azonosak, meg kell állapítani, hogy a Jungbunzlauer nem tudta bizonyítani, hogy az amerikai és kanadai hatóságok határozatai a kartell ezen országok területén kívüli alkalmazásaira és hatásaira is vonatkoztak.
- 295 Az amerikai hatóságokkal kötött egyezségben az arra való pusztán utalás, hogy a kartell „az Egyesült Államokban és máshol” is hatással bírt, nem bizonyítja, hogy a bíróság kiszámításakor az amerikai hatóságok figyelembe vették volna a kartellnek az Egyesült Államok területén kívüli, különösen az EGT területén történő alkalmazását és hatásait (lásd ebben az értelemben a fenti 252. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 143. pontját). Az ilyen alkalmazás egyébként sértené a Bizottság területi illetékességét.
- 296 A kanadai hatóságokkal kötött egyezséget illetően a Jungbunzlauer ugyanúgy nem bizonyította, hogy a bíróság összegének megállapításakor e hatóságok figyelembe vették volna a kartellnek a Kanada területén kívüli, különösen az EGT területén történő alkalmazását és hatásait.
- 297 A már kiszabott bírságok elrettentő hatását és a gazdagodásnak azok általi elvonását illetően az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy a Bizottság hatásköre arra, hogy bírságot szabjon ki a szándékosan vagy gondatlanul az EK 81. cikk (1) bekezdésébe vagy az EK 82. cikkbe ütköző jogsértést elkövető vállalkozásokkal szemben, az abból a célból a Bizottság rendelkezésére bocsátott eszközök közé tartozik, hogy az elláthassa a közösségi jog által ráruházott felügyeleti feladatot. Ez a feladat magában foglalja a kötelezettséget, hogy a Bizottság a Szerződés által lefektetett elvek versenyügyekben való alkalmazására és a vállalkozások magatartásának ebbe az

irányba történő befolyásolására irányuló általános politikát kövessen (a fenti 199. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 105. pontja).

- 298 Ebből következőleg a Bizottság hatáskörébe tartozik, hogy elrettentő hatásuk megerősítése céljából a bírságok összegének szintjéről döntsön, amikor meghatározott fajta jogsértések – a belőlük egyes érdekelt vállalkozások által nyerhető haszon miatt – még viszonylag gyakoriak, noha jogellenességük a közösségi versenypolitika kezdetétől fogva megállapítást nyert (a fenti 199. pontban hivatkozott *Musique diffusion française* és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 108. pontja).
- 299 A Jungbunzlauer nem érvelhet helytállóan úgy, hogy a vállalkozás gazdagodásának a már kiszabott bírságok miatti megszűnése szükségszerűen igazolja a közösségi szinten kiszabott bírság összegének csökkentését, tekintettel arra, hogy a Bizottságnak fontos, hogy biztosítsa a kiszabott bírságok elrettentő hatását.
- 300 Egyébként a Jungbunzlauer nem érvelhet helytállóan úgy, hogy az ő esetében semmilyen elrettentés nem volt szükséges, mivel harmadik államok bíróságai már szankcionálták ugyanazokért a tényekért. A Bizottság által követett elrettentési cél a vállalkozásoknak a Közösség vagy az EGT területén tanúsított magatartására irányul. Következésképpen a Jungbunzlauerre a közösségi versenyjogi szabályok megsértése miatt kiszabott bírság elrettentő ereje nem határozható meg kizárólag a Jungbunzlauer különös helyzete, illetve az EGT-n kívüli harmadik államok verseny-szabályainak tiszteletben tartása alapján (lásd ebben az értelemben a fenti 252. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 146. és 147. pontját).
- 301 Következésképpen a más államokban kiszabott bírságok figyelembevételének hiányára alapított jogalapot el kell utasítani.

VI – A bírságok összegének a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott felső határáról

A – Bevezetés

302 A Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy a Határozat (293) preambulumbekkezdésében a Bizottság csökkentette a bírság összegét a Cerestar és a H & R tekintetében a bírságok összegének a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott felső határának tiszteletben tartása érdekében. A Jungbunzlauer úgy véli, hogy ebben az összefüggésben a Bizottság több mérlegelési hibát vétett, valamint megsértette az egyenlő bánásmód elvét és az indokolási kötelezettséget.

303 A Jungbunzlauer e jogalapját három részre osztja, amelyek a következőkre alapulnak: a bírságok összegének a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott határra vonatkozó kiszámításakor a Bizottság először is nem volt hajlandó figyelembe venni az ún. „nátrium-glükonát”-ügy keretében kiszabott bírságokat, másodszor figyelembe vette a Jungbunzlauer Holding AG forgalmát, és harmadszor nem vette figyelembe a más államokban kiszabott bírságokat.

B – Az ún. „nátrium-glükonát”-ügy keretében kiszabott bírságok figyelmen kívül hagyásáról

1. A felek érvei

304 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Bizottság megsértette a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdését, amennyiben nem vette figyelembe – a bírságok összegének az említett rendelkezésben meghatározott felső határára tekintettel – a „nátrium-

glükonát"-ügy keretében hozzávetőleg két hónappal a Határozat elfogadása előtt vele szemben kiszabott bírságot. Kifejti, hogy amennyiben a Bizottság összeadta volna e két bírság összegét, a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott felső határ alkalmazása a kiszabott bírság összegének csökkentését vonta volna maga után.

305 A Jungbunzlauer szerint a Bizottság mesterségesen különválasztotta e két ügyet. A Jungbunzlauer szerint a citromsav és a nátrium-glükonát kapcsolódó termékek és ugyanahhoz a termékcsaládhoz tartoznak, mivel mindkét terméknek ugyanaz a nyersanyaga, a gyártási folyamat nagyrészt azonos, a két terméket nagyrészt ugyanazokon az értékesítési csatornákon keresztül értékesítik, és a citromsav és a nátrium-glükonát vásárlói is ugyanazok.

306 Nem meggyőző az a körülmény, hogy a két ügy résztvevőinek köre különbözik egymástól, mivel két tényállás egyesítése a vállalkozás arra vonatkozó egyedi döntésétől függ, hogy adott terméket gyártson, vagy ne gyártson. Ezenkívül ellentétben a Bizottság állításaival, a két ügyben a jogsértések időtartamának összehasonlítása egy egységes határozat elfogadása mellett szól. A Jungbunzlauer hozzáteszi, hogy a hatáskörrel rendelkező amerikai és kanadai hatóságok egyetlen eljárás keretében egyesítették ezeket az ügyeket, és egyetlen bírságot szabtak ki e két termékkel kapcsolatban elkövetett jogsértésekért. Végül a Jungbunzlauer úgy véli, hogy a „vitaminok"-határozat – amelynek keretében a Bizottság nyolc kartellel kapcsolatban hozott egységes határozatot – alátámasztja, hogy a kartelljoghoz tartozó független kifogások eljárási csoportosítása megfelel az általános gyakorlatnak.

307 A Bizottság elveti a felperes érvelését.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

308 A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében a Bizottság bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át.

309 A jelen esetben a felperes azt kifogásolja, hogy a Bizottság mesterségesen különválasztotta a jelen ügyet a „nátrium-glükonát”-határozatnak alapul szolgáló ügytől.

310 A Határozat, valamint a „nátrium-glükonát”-határozat több preambulumbekkezdéséből kitűnik, hogy 2001-ben a Bizottság két bírságot szabott ki a felperesre, tekintettel arra, hogy ez utóbbi megsértette a versenyszabályokat azzal, hogy két, különböző termékre irányuló kartellben vett részt, amelyek bár bizonyos alkalmazásaikat tekintve közelieliek, két elkülönült piacot képeznek. Amint az a „nátrium-glükonát”-határozat (34)–(39) preambulumbekkezdéséből kitűnik, a citromsav nem általános helyettesítő termék, hanem az alkalmazástól függően csupán részleges helyettesítője a nátrium-glükonátnak. Az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy a Bizottság ezen értékelése nem hibás, és következésképpen ilyen helyzetben objektív okokból – és nem mesterségesen, amint azt a felperes állítja – indított a Bizottság két külön eljárást, két külön jogsértést állapított meg, és szabott ki, egymástól függetlenül, két külön bírságot e két jogsértéssel kapcsolatban.

311 E tekintetben a felperes állításaival ellentétben a Bizottság nem járt el másképp, mint a „vitaminok”-ügyben. Még ha ez utóbbi ügyben a Bizottság egyesítette is a vitaminok piacára irányuló kartellekkel kapcsolatos eljárásokat, és egységes

határozatot fogadott is el, valamennyi érintett vitamin tekintetében külön jogsértést állapított meg, és az érintett vállalkozásokra nyolc különálló bírságot szabott ki.

- 312 Meg kell állapítani, hogy a Határozat címzettjeként szereplő öt citromsavgyártó közül csupán kettő – a felperes és az ADM – vett részt kartellben a nátrium-glükonát ágazatban. Ráadásul a nátrium-glükonát ágazatra irányuló kartell 1987 és 1995 júniusa között állt fenn, míg a citromsav ágazatra irányuló kartell 1991 márciusa és 1995 májusa-júniusa között működött, és a két kartell tagjainak nem volt sem közös projektje, sem közös célja, amely a két érintett piacon a verseny összehangolt és teljes megszüntetésére irányult volna.
- 313 Végül a felperes által hivatkozott tény, miszerint az amerikai és kanadai versenyhatóságok egyesítették a citromsavval, illetve a nátrium-glükonáttal kapcsolatos ügyeket, nem releváns annak megítélésékor, hogy a Bizottságnak a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott felső határral kapcsolatos eljárása jogszerű volt-e.
- 314 Következésképpen el kell utasítani e jogalap első részét, miszerint a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott határt illetően a Bizottság nem volt hajlandó figyelembe venni a „nátrium-glükonát”-határozatban kiszabott bírságokat.

C – A Jungbunzlauer Holding AG forgalmának figyelembevételéről

1. Bevezetés

- 315 A Jungbunzlauer Holding AG forgalmának figyelembevételét illetően a felperes elsősorban az egyenlő bánásmód elvének, másodsorban az indokolási kötelezettségnek a megsértésére, és harmadsorban mérlegelési hibára vonatkozó jogalapokra hivatkozik.

2. Az egyenlő bánásmód elvének megsértéséről

A felek érvei

- 316 A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a Bizottság megsértette az egyenlő bánásmód elvét, amennyiben a bíróságok összegének a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott felső határára vonatkozóan figyelembe vette a Jungbunzlauer-csoport forgalmát, míg a Határozat két másik címzettje, a H & R és a Cerestar esetében sem ezek anyavállalatainak forgalmát, sem ez utóbbiak részesedését nem vette figyelembe.
- 317 A Jungbunzlauer kiemeli, hogy nem vitatja azon számítás megalapozottságát, amelyet a Bizottság a H & R és a Cerestar esetében alkalmazott, még ha szerinte így eljárva a Bizottság eltért az addig alkalmazott számítási módtól. A „nátrium-glükonát”- és „vitaminok”-határozatra hivatkozva a Jungbunzlauer úgy véli, hogy a korábbi határozathozatali gyakorlat szerint a bíróság mértékének – a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében – az érintett vállalkozások teljes forgalmára figyelemmel történő kiszámításánál a Bizottság a csoport – azaz az anyavállalat, illetve anyavállalatok és ezek leányvállalatai – forgalmát vette figyelembe. A Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a Bizottságnak vele szemben is ezt a kedvezőbb elbánást kellett volna alkalmaznia.
- 318 A H & R-rel szembeni bánásmódot illetően a Jungbunzlauer megjegyzi, hogy a Határozat (292) és (293) preambulumbekkezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság csupán a H & R részvételével megvalósított forgalmat vette alapul, és e döntés alapján 122,5 millió EUR-ról 20,31 millió EUR-ra csökkentette a bíróság összegét. A Jungbunzlauer szerint ha a Bizottság a korábbi gyakorlatát alkalmazta volna, nem lett volna szükséges e csökkentés. A Jungbunzlauer a Határozat (25) és azt követő,

valamint (50), (183) és (243) preambulumbekendéseiből arra következtet, hogy 2000-ben a H & R a Bayer-csoportozoz tartozott, amely abban az évben 30 971 millió EUR forgalmat valószított meg.

319 A Cerestar szembeni bánásmódot illetően a Jungbunzlauer megjegyzi, hogy a Bizottság – anélkül, hogy ezt megindokolta volna – 4,55 millió EUR-ról 1,75 millió EUR-ra csökkentette a bírság összegét. A Jungbunzlauer úgy véli, hogy e tekintetben a Bizottság a Cerestarnak a Határozat (21) preambulumbekendésében jelzett forgalmát vette alapul. A Jungbunzlauer szerint 2000-ben a Cerestar az Eridania-Béghin-Say csoportozoz tartozott, amely abban az évben 98 053 millió EUR forgalmat valószított meg ((19) preambulumbekendés).

320 Ugyanakkor a Jungbunzlauer arra emlékeztet, hogy az ő esetében a Bizottság a Jungbunzlauer-csoport forgalmára hivatkozott (a Határozat (50), (185) és (293) preambulumbekendése). Pedig a Jungbunzlauer szerint ha a Bizottság vele szemben is ugyanazt a számítási módot alkalmazta volna, mint a H & R és a Cerestar esetében, csak a Jungbunzlauer forgalmát kellett volna figyelembe vennie, amely kezelő társaságként csupán csekély jelentőségű forgalmat valószított meg (megközelítőleg 3,5 millió EUR). A 10%-os felső határt alkalmazva a bírság jelentős csökkentéséhez vezetett volna (megközelítőleg 0,35 millió EUR). A Jungbunzlauer hozzáteszi, hogy amennyiben a Bizottság a Jungbunzlauer GmbH forgalmára hivatkozott volna – 2000-ben a Jungbunzlauer GmbH csupán 197,3 millió EUR-s forgalmat valószított meg –, amely vállalkozásnak a Jungbunzlauer szerint a Határozat címzettjének kellett volna lennie, a végső összeg 29,4 millió EUR helyett 19,73 millió EUR lett volna.

321 A Bizottság elveti a Jungbunzlauer érvelését.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

322 Emlékeztetni kell arra, hogy az egyenlő bánásmód elve tiltja, hogy összehasonlítható helyzeteket különböző módon kezeljenek, vagy hogy különböző helyzeteket azonos

módon kezeljenek, hacsak objektíve nem igazolt az ilyen bánásmód (lásd a fenti 88. pontban hivatkozott BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 309. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- 323 A jelen esetben a Határozat (30), (34) és (187) preambulumbekzdéséből kitűnik – anélkül, hogy ezt a Jungbunzlauer vitatná –, hogy a jogsértést azok a vállalkozások követték el, amelyek egymást követően voltak megbízva a csoport egészének az ügyintézésével, azaz a Jungbunzlauer GmbH, majd a csoport szerkezetátalakítása után a Jungbunzlauer. A Jungbunzlauer-csoport vezető állású munkavállalói részt vettek a kartelltalálkozókon és döntéseket hoztak a csoportnak a kartellen belüli részvételével és magatartásával kapcsolatban.
- 324 Ugyanakkor a Jungbunzlauer nem is kívánja bizonyítani, hogy e két másik társaság – a H & R és a Cerestar – helyzete hasonló volt az ő helyzetéhez. Ennélfogva a felperesnek nem sikerült bizonyítania, hogy helyzete a jelen esetben hasonlatos a két társaság volt helyzetéhez.
- 325 Következésképpen az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított jogalapot el kell utasítani.

3. Az indokolási kötelezettség megsértéséről

- 326 A Jungbunzlauer azt kifogásolja, hogy a Bizottság nem indokolta megfelelően, miért nem csökkentette a bírság összegét a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott küszöb alapján. Szerinte a Bizottság csak az ellenkérelmében szolgált magyarázattal az eltérő bánásmódot illetően, amelyet a Jungbunzlauer, illetve a H & R és a Cerestar esetében alkalmazott.

327 A Bizottság e jogszerű elutasítását kéri.

328 Az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a (30)–(34), (187) és (188) preambulumbekkezdésben a Bizottság megindokolta, miért a Jungbunzlauer – mint a csoport kezelő társasága – terhére róta a jogsértést. A Határozat preambulumbekkezdéseinek együttes olvasata minden nehézség nélkül lehetővé teszi azon okok megértését, amelyek alapján a Bizottság – ellentétben azzal, ahogy a H & R és a Cerestar esetében eljár – nem csökkentette a bíróság összegét a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott küszöb alapján. A Bizottság egyáltalán nem köteles ismét kifejezni ezen okokat a Határozatnak a küszöb alkalmazásával kapcsolatos részében.

329 Következésképpen az indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapot szintén el kell utasítani.

4. A más államokban kiszabott bírságok Bizottság általi figyelembevételének hiányára alapított mérlegelési hiba fennállásáról

330 A Jungbunzlauer ügy érvel, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében a bírságok felső határának kiszámításához össze kell adni a Jungbunzlauer-csoportra az Egyesült Államokban és Kanadában kiszabott bírságok összegét (10,9 millió EUR) a Bizottság által kiszabott bírság összegével (29,4 millió EUR, az engedékenységi közlemény alkalmazása előtt). Így teljes összegként 40,3 millió EUR-t kapunk, amely jelentősen meghaladja a szóban forgó határt.

331 A Bizottság elveti ezt az érvelést.

- 332 Az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséből kitűnik, miszerint a bírságok ott meghatározott felső határa csak a közösségi versenyszabályok megsértése miatt a Bizottság által kiszabott bírságokra alkalmazandó. A 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének ilyen értelmezése megfelel a fenti 285–301. pontban mondottaknak, miszerint a Bizottság nem sértette meg a *ne bis in idem* elvét azzal, hogy a Jungbunzlauerre úgy szabott ki bírságot, hogy nem vette figyelembe ez utóbbi által harmadik országokban indított eljárások keretében már kifizetett bírságokat.
- 333 Következésképpen a Jungbunzlauer helytelenül kifogásolja, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a Jungbunzlauerrel szemben az Egyesült Államokban és Kanadában kiszabott bírságokat a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott felső határ kiszámításakor.
- 334 Következésképpen a jogalpnak ezt a részét és e jogalapot egészében el kell utasítani.

VII – *Az iratbetekintési jog megsértéséről*

A – *A felek érvei*

- 335 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Bizottság megsértette a valamennyi iratra vonatkozó iratbetekintési jogát, amennyiben a Határozatot olyan iratokra alapította, amelyekkel kapcsolatban nem hallgatta meg. Ezen eljárási hibák miatt a Jungbunzlauer szerint meg kell semmisíteni a Határozatot, vagy legalább azt a részét, amely olyan iratokra hivatkozik, amelyekbe a felperes nem nyert betekintést.

- 336 A Jungbunzlauer szerint a Bizottságnak a vizsgálati iratok teljességébe betekintést kell biztosítani az érintett vállalkozások számára, avégett, hogy megfelelően tudjanak védekezni a kifogásközlésben ellenük felhozott kifogások ellen (a Bíróság C-51/92. P. sz., Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4235. o.] 54. pontja, valamint a fenti 141. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 144. pontja). Az iratbetekintési jog a többi érintett vállalkozás által a kifogásközlésre adott válaszok tekintetében is fennáll (a fenti 141. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 384. és azt követő pontjai). A vizsgálati iratok teljességére vonatkozó betekintési jog nemcsak minden terhelő dokumentumra, hanem minden mentő bizonyítékra is vonatkozik. A Jungbunzlauer szerint amennyiben nem zárható ki, hogy az érintett vállalkozások védekezését befolyásolta az a tény, hogy nem tekinthettek be az összes vizsgálati iratba, a Határozatot meg kell semmisíteni (a fenti 141. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 156. és azt követő pontjai). Léger főtanácsnoknak a C-310/93. P. sz., BPB Industries és British Gypsum kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának (1995. április 6-án hozott ítélet, EBHT 1995., I-865., I-987. o.) 119. és 120. pontjára, valamint a T-198/01. R. sz., Technische Glaswerke Ilmenau GmbH kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának 85. és azt követő pontjaira (az Elsőfokú Bíróság elnökének 2002. április 4-én hozott végzése, EBHT 2002., II-2153.) hivatkozva a Jungbunzlauer úgy véli, hogy nem állíthatóak magas követelmények annak bizonyítását illetően, hogy a nem teljes iratbetekintési jog korlátozta a vállalkozás védekezési lehetőségeit.
- 337 A jelen esetben a Jungbunzlauer azt kifogásolja, hogy a Bizottság nem értesítette a Cerestar, a H & R, a HLR és az ADM kifogásközlésre adott válaszairól. A Jungbunzlauer arra hivatkozik, hogy a Határozat 113. ((217) preambulumbekendés), 118. ((220) preambulumbekendés) és 119. ((223) preambulumbekendés) lábjegyzetében a Bizottság többek között a megállapodások tényleges végrehajtására vonatkozó részleteket idéz az említett dokumentumokból.
- 338 Először is e dokumentumok hasznosak lehetnek volna a Jungbunzlauernek a védekezése szempontjából, mivel az ő állításait támasztják alá.

- 339 Másodszor a Jungbunzlauer úgy érvel, hogy a Határozat (279) és (281) preambulumbekezdésében a Bizottság az ő terhére használta fel a H & R és a HLR kifogásközlésre adott válaszainak a Jungbunzlauer GmbH követő szerepére vonatkozó némelyik részét.
- 340 A Jungbunzlauer hozzáteszi, hogy a közigazgatási eljárás folyamán a Bizottság kérte a feleket, hogy nyújtsák be a kifogásközlésre adott válaszaik nem bizalmas változatát. Ennélfogva a Bizottság további adminisztratív költségek nélkül biztosíthatott volna az érintett felek számára betekintést e dokumentumokba.
- 341 A Bizottság e jogalap elutasítását kéri.

B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

1. Bevezetés

- 342 A felperes kifogásolja, hogy a Bizottság nem biztosított iratbetekintést a többi érintett fél kifogásközlésre adott válaszaiba, ugyanakkor a Bizottság a Határozatban felhasználta e válaszok bizonyos részeit a felperest terhelő, más információkat pedig mentő bizonyítékként használt fel.

2. A terhelő bizonyítékokat illetően

- 343 Amennyiben a Bizottság a kifogásközlésre adott válasz adott részletére vagy az ilyen válaszhoz csatolt iratra kívánja alapítani a jogsértés fennállásának bizonyítását az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazására irányuló eljárásban, az eljárásban érintett többi félnek lehetőséget kell biztosítani, hogy nyilatkozhassanak az ilyen bizonyítékról. Ilyen körülmények között a kifogásközlésre adott válasz adott részlete vagy az e válaszhoz csatolt irat ugyanis a jogsértésben részt vett felek elleni terhelő bizonyítékot képez (lásd a fenti 141. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 386. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 344 Az érintett vállalkozásnak kell bizonyítania, hogy a Bizottság által a határozatában elfogadott következtetés más lett volna, ha a dokumentumot – amelyet a vállalkozással nem közöltek, és amelyre a Bizottság a jogsértés megállapítása során támaszkodott – bizonyítékként elutasították volna (a fenti 132. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 71–73. pontja).
- 345 A jelen esetben a felperes úgy érvel, hogy a Határozat (279) és (281) preambulumbekezdésében a Bizottság az ő terhére használta fel a H & R és a HLR kifogásközlésre adott válaszainak a Jungbunzlauer GmbH kartellen belüli szerepére vonatkozó némely részét.
- 346 Meg kell állapítani ezzel kapcsolatban, hogy miután összefoglalta a felperesnek az enyhítő körülményekkel kapcsolatos érveit, amelyeket ez utóbbi a kizárólag passzív vagy követő szerepének alátámasztására hozott fel (a Határozat (275)–(278) preambulumbekezdése), és mielőtt ezekre az érvekre válaszolt volna (a Határozat (282) és (284) preambulumbekezdése) a Bizottság összefoglalta H & R és a HLR

kifogásközlésre adott válaszukban tett nyilatkozatait ((279)–(281) preambulumbekzdés). E nyilatkozatokban a felek lényegében vitatják, hogy a felperes kizárólag passzív vagy követő szerepet játszott volna a kartellben.

347 Anélkül, hogy szükséges lenne megvizsgálni, hogy a fenti 343. és 344. pontban kifejtett elvek alkalmazandóak-e nemcsak a kartell fennállásával, és az abban való részvétellel, hanem a bíróságok összegének megállapításával kapcsolatos értékelésre is, meg kell állapítani a felperes kizárólag passzív vagy követő szerepére – mint enyhítő körülményre – vonatkozó érveinek elutasításához a Bizottság helyesen támaszkodhatott kizárólag azokra az információkra, amelyeket ez a fél nyújtott be a közigazgatási eljárás során.

348 A Határozat (284) preambulumbekzdésében a Bizottság következtetéseként alátámasztására kizárólag azt a tényt vette figyelembe, hogy „1994-től e vállalkozás lett ismét felelős az értékesítési adatok gyűjtéséért, illetve hogy az [elnök-főigazgatója] elnökölt a kartelltalálkozókon, elegendő annak alátámasztására, hogy aktív szerepet játszott, amely jócskán túlmegy azon, amit elismer”. Ezen információkat maga a felperes nyújtotta a Bizottságnak mind az 1999. április 29-i, mind az 1999. május 21-i levelében.

349 Következésképpen a Bizottság által a Határozatában elfogadott következtetés nem lett volna más, ha a H & R és a HLR kifogásközlésre adott válaszait el kellett volna távolítani az iratok közül.

350 Következésképpen a jogalapnak ezt a részét el kell utasítani.

3. A mentő bizonyítékokat illetően

- 351 Ha a Bizottság nem közöl mentő dokumentumot, az érintett vállalkozásnak csak azt kell bizonyítania, hogy e dokumentum nyilvánosságra hozatalának hiánya a hátrányára befolyásolhatta az eljárás lefolyását és a Bizottság határozatának tartalmát. Elegendő, ha a vállalkozás bebizonyítja, hogy az említett mentő dokumentumot fel tudta volna használni a védekezéséhez, abban az értelemben, hogy amennyiben a közigazgatási eljárás során ebbe betekinthezett volna, olyan tényezőkre tudott volna hivatkozni, amelyek nem egyeztek a Bizottságnak az ebben a szakaszban levont következtetéseivel, tehát bármilyen módon befolyásolhatta volna a Bizottság által a Határozatban elfogadott értékelést, legalábbis az e vállalkozásnak felrótt magatartás súlyát és időtartamát illetően, és ebből következően a bírság szintjét. Ebben az összefüggésben annak lehetősége, hogy hozzáférhetővé nem tett dokumentum befolyásolhatta volna az eljárás kimenetelét és a Bizottság határozatának tartalmát, csak bizonyos bizonyítékok előzetes vizsgálata után állapítható meg, annak nyilvánvalóvá tételéhez, hogy a hozzáférhetővé nem tett dokumentumok jelentősége – e bizonyítékok tekintetében – nem lett volna figyelmen kívül hagyható (a fenti 132. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 74. és 76. pontja).
- 352 A felperes először is arra hivatkozik, hogy a Határozat 113. lábjegyzetében ((217) preambulumbekzdés) a Bizottság a Cerestar kifogásközlésre adott válaszában azon részére hivatkozik, amelyben a kartell tényleges végrehajtását illetően ez utóbbi úgy nyilatkozott, hogy nem volt hajlandó csatlakozni bizonyos árrögzítő megállapodásokhoz, és 1992 januárjától a többi gyártóhoz viszonyítva mindig alacsonyabb árat alkalmazott. A felperes szerint a Cerestar e nyilatkozatai hasznosak lehetnek volna a számára a saját védekezése szempontjából, minthogy az ő érvelését támasztják alá a kartell piacra gyakorolt konkrét hatásának hiányát illetően.
- 353 A pusztá tény, hogy a Cerestar lényegében ugyanazokat az érveket hozta fel, mint a felperes a megállapított szabályok állítólagos be nem tartását illetően, nem tekinthető mentő bizonyítéknak.

354 Először is meg kell állapítani, hogy a Határozat (218) preambulumbekkezdésében a Bizottság elvetette a Cerestar és a felperes érvelését, többek között az ADM-nek a kifogásközléshez csatolt nyilatkozatára támaszkodva. Az ADM e nyilatkozata szerint a felperes aktív szerepet játszott a kartellben és bizonyos stabilitást próbált a piacon elérni. Ezenkívül a Határozat (219) preambulumbekkezdésében a Bizottság az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlatára hivatkozik, miszerint az olyan vállalkozás, amely a versenytársakkal való megállapodás ellenére többé-kevésbé független üzletpolitikát folytat a piacon, lehet, hogy egyszerűen csak a saját előnyére próbálja felhasználni a kartellt. Az ítélkezési gyakorlatra való pusztán emlékeztetés nem tekinthető terhelő bizonyítéknak, mivel ez utóbbi mindenképpen nyilvános és hozzáférhető, függetlenül az adott közigazgatási eljárás irataitól.

355 Másodszor a pusztán tény, hogy az ADM és a Cerestar ugyanazokra az érvekre hivatkoztak, mint a felperes, és hogy egyikőjük több forrást használt fel a védekezéséhez nem elegendő ezen érvek „mentő bizonyítéknak” minősítéséhez.

356 Ennélfogva, még ha a felperes be is tekinthetett volna a közigazgatási eljárás során a Cerestar kifogásközlésre adott válaszában szóban forgó részéhez, a Bizottság értékelését ez nem befolyásolta volna.

357 Másodszor a felperes arra hivatkozik, hogy a 118. ((220) preambulumbekkezdés) és 119. ((223) preambulumbekkezdés) lábjegyzetben a Bizottság egyrészt a H & R kifogásközlésre adott válaszára, másrészt az ADM által nyújtott szakvéleményre hivatkozott. A felperes szerint e két dokumentum szintén lehetővé tette volna számára a kartell konkrét hatásának hiányára vonatkozó érvelése elmélyítését.

- 358 Amint azt már fentebb kifejtettük, a Bizottság több tényezőre támaszkodott, amelyek közül néhány okirati bizonyíték, és helyesen vélhette úgy a Határozat (226) preambulumbekezdésében, hogy még ha az e dokumentumokban kifejtett érveknek van is bizonyos értéke, nem bizonyítják a kartell piacra gyakorolt hatásának a hiányát.
- 359 Ennélfogva, még ha a felperes be is tekinthetett volna e dokumentumokba a közigazgatási eljárás során, a Bizottság értékelését e dokumentumok nem befolyásolták volna.
- 360 Tekintettel az eddigiekre az iratbetekintési jog megsértésére alapított jogalapot el kell utasítani.

VIII – *A közigazgatási eljárás időtartamának a bírság összegére gyakorolt hatásáról*

A – *Bevezetés*

- 361 A Jungbunzlauer előadja, hogy a Bizottság a Határozatot közel hat és fél évvel a jogsértés vége után fogadta el. Különösen a jogsértés vége és az eljárás 2000. március 28-i hivatalos megindítása között eltelt idő nagyon hosszú. A felperes szerint e körülmény kétszeresen is befolyásolta a bírság összegének megállapítását.

B – *Arra vonatkozóan, hogy a Bizottság az érintett vállalkozások 2000. évi forgalmát vette figyelembe*

1. A felek érvei

- 362 A Határozat (50) preambulumbekzdésébe illesztett táblázatot illetően a Jungbunzlauer rámutat, hogy a bírság összegének kiszámítása keretében az érintett vállalkozások, illetve e vállalkozásokat magukban foglaló csoportok méretének a figyelembevételkor a Bizottság nem a kartell fennállásának idején (1991–1995) megvalósított forgalmat vette figyelembe, hanem e tekintetben a 2000-ben megvalósított forgalomra támaszkodott. A Jungbunzlauer kiemeli, hogy a jogsértés 1995-ben bekövetkezett vége óta a forgalma jelentősen nőtt: 1995-ben a Jungbunzlauer-csoport a jelenlegi forgalmának csupán 76,3%-át valósította meg, és 1999 és 2000 között a csoport forgalma 13,5%-kal nőtt.
- 363 A Jungbunzlauer előadja, hogy a Bizottság az iránymutatásában kifejtette, hogy figyelembe kell venni, hogy „a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek [...] kárt okozzanak” (1.A. pont negyedik bekezdése). Ebben az összefüggésben a Bizottság az érintett vállalkozásoknak csupán a jogsértés elkövetésekor meglévő méretére támaszkodhat, minthogy csak az ez információ adhat választ e kérdésre, és e vállalkozások későbbi időszakban megvalósított forgalmának semmi jelentősége.
- 364 Ráadásul a Bizottság által választott számítási mód méltánytalanul kedvezne a kartellben részt vevő azon vállalkozásoknak, amelyeknek a kartell megszűnte óta jelentősen csökkent a forgalma. Ugyanakkor azok a vállalkozások, mint a Jungbunzlauer, amelyeknek a kartell megszűnte óta nőtt a forgalma, méltánytalanul hátrányos helyzetbe kerülnének, ami abszurd eredményhez vezetne.

- 365 A Jungbunzlauer úgy véli, hogy a Bizottság tévesen hivatkozik ezzel kapcsolatban arra, hogy amennyiben korábban szabott volna ki vele szemben bírságot, a bírság még kedvezőtlenebb lett volna a Jungbunzlauerrel szemben. Ha ugyanis a Bizottság 2001 előtt hozta volna meg a Határozatát, a bírság jelentősen alacsonyabb lett volna.
- 366 A Bizottság elveti a felperes érvelését.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 367 Emlékeztetni kell arra, hogy a szorzótényező alkalmazásának az a célja, hogy a bírságoknak kellő elrettentő hatást biztosítson. Ennek elérése érdekében lehetőség van a bírság kiszabásának pillanatában az érintett vállalkozások méretének és összesített forrásainak a figyelembevételére.
- 368 Még ha helytálló is a felperes állítása, miszerint az érintett felek teljes forgalma megnövekedett a kartell megszűnése és 2000 között; amikor a Bizottság 2-szeres, illetve 2,5-szeres szorzót alkalmazott az ADM, a HLR és a H & R esetében a bírság kiszámításánál, nem a forgalmukra alapuló nagyon pontos számítást vett figyelembe, hanem csupán megállapította, hogy nagyságrendbeli különbség van az elért forgalom között. A felperes nem állítja, hogy e lényeges nagyságrendbeli különbség megváltozott volna 1995 és 2000 között.
- 369 Ennélfogva a felperes állításaival ellentétben, amikor a Bizottság az érintett vállalkozások 2000-ben megvalósított forgalmára támaszkodva alakította ki a bírságok összegét, nem sértette meg sem az iránymutatást, sem az egyenlő bánásmód elvét.

370 Következésképpen a felperes által hivatkozott jogalapokat el kell utasítani.

C – A Bizottság bírságok terén követett politikájának szigorítására vonatkozóan

1. A felek érvei

371 A Jungbunzlauer ügy érvel, hogy a Határozat elfogadásával, illetve általános jelleggel 2001-ben a Bizottság lényegesen szigorított a bírságok terén követett politikáján. A Jungbunzlauer szerint az eljárás szokatlanul hosszú volta miatt szabott ki rá a Bizottság az új, szigorúbb gyakorlatának megfelelő bírságot. Míg ha az eljárás korábban zárult volna le, az érintett vállalkozások számára sokkal kedvezőbb, korábbi határozathozatali gyakorlat előnyeit élvezte volna.

372 A Jungbunzlauer ügy véli, hogy az eljárás kirívóan hosszú voltát megerősíti az „aminosavak”- és a „vitaminok”-határozattal való összehasonlítás. A Jungbunzlauer szerint ugyanis e két másik ügyet a jelen ügynél sokkal gyorsabban kezelték: az „aminosavak”-ügyben a kartell 1995 közepéig állt fenn, és a határozatot a Bizottság alig öt évvel később fogadta el; a „vitaminok”-ügyben a kartell 1999 tavaszáig állt fenn, és a határozatot a Bizottság két évvel és kilenc hónappal később fogadta el. A jelen ügyben viszont a Határozat elfogadására csak hat és fél évvel a megállapodások vége után került sor. Ez annál is inkább meglepő, mert e másik két ügghöz képest a jelen ügy sokkal kevésbé összetett, mind anyagi, mind eljárási szempontból.

373 A Jungbunzlauer ügy véli, hogy teljesen ésszerű elvárás lett volna, hogy a jelen esetben az eljárás két-három év alatt befejeződjön. Továbbá úgy véli, hogy ha az

eljárás korábban fejeződött volna be, egyrészt a feltételek sokkal kevésbé lettek volna szigorúak, mint a Határozat elfogadásakor alkalmazottak, másrészt a Határozat elfogadására még akár az iránymutatás közzététele előtt sor kerülhetett volna, és így a korábbi bírságszámítási módszert kellett volna alkalmazni.

374 A Jungbunzlauer szerint ezen ügyek kezelésének időtartamában mutatkozó különbségeket csak azok eltérő prioritási szintje indokolná. A Jungbunzlauer nem vitatja, hogy a Bizottság a versenypolitika szempontjából különböző prioritásokat állapíthat meg az ügyek fontosságától függően. Ugyanakkor ez nem vezethet ahhoz, hogy a kisebb prioritású ügyben érintett vállalkozással szemben nagyobb bírságot szabjon ki, mint a nagyobb prioritású ügyekben érintett más vállalkozásokkal szemben. Ráadásul ez az eljárási mód a kívánttal ellentétes hatású lenne a bírságok elrettentő hatása szempontjából.

375 A Bizottság elveti a felperes érvelését.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

376 A felperes lényegében úgy véli, hogy ha a Bizottság vizsgálati eljárása korábban befejeződött volna, a bírság összegének meghatározásánál a számára kedvezőbb korábbi határozathozatali gyakorlatot, és a sokkal kevésbé szigorú feltételeket kellett volna alkalmazni. Kifejti továbbá, hogy a Határozat elfogadására még akár az iránymutatás közzététele előtt sor kerülhetett volna, és így a korábbi bírságszámítási módszert kellett volna alkalmazni.

- 377 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság arra emlékeztet, hogy az a tény, miszerint a Bizottság a múltban bizonyos fajta jogsértésekre bizonyos szinten szabta ki a bírságokat, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy ezt a szintet a 17. rendeletben jelzett korlátok között felemelje, ha ez a közösségi versenypolitika végrehajtásának biztosítása érdekében szükséges. A közösségi versenyjog szabályainak hatékony alkalmazása megkívánja, miszerint a Bizottság bármikor e politikához tudja igazítani a bírság szintjét (lásd a fenti 88. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 237. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Következésképpen a felperes nem részesülhet a korábbi határozathozatali gyakorlat szerint bánásmódban pusztán azon okból, hogy az őt érintő határozatot korábban is elfogadhatta volna a Bizottság.
- 378 Másfelől az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a Bizottságnak a Határozatban a bírságkiszámítására vonatkozó határozathozatali gyakorlata az iránymutatásban meghatározott feltételek alkalmazásából következik.
- 379 Az Elsőfokú Bíróság emlékeztet ezenkívül arra, hogy 1995 augusztusában az amerikai igazságügyi minisztérium arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy nyomozást folytat a citromsav piacán. 1997 áprilisában az amerikai igazságügyi minisztérium arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy a felperes kartellben vett részt az Egyesült Államokban. Végül 1997 augusztusában a Bizottság információkéréssel fordult a Közösség négy legfőbb citromsavgyártójához, közöttük a Jungbunzlauer GmbH-hoz.
- 380 E tényezőket illetően az Elsőfokú Bíróság rámutat, hogy önmagában az, hogy harmadik államok versenyhatóságai információkat közölnek a Bizottsággal, nem kötelezheti ez utóbbit vizsgálat indítására. Az EK 85. cikk által a versenyjog területén a Bizottságra ruházott általános felügyeleti feladatkör nem jelenti azt, hogy a Bizottságnak eljárást kell indítania a közösségi jog esetleges megsértésének megállapítása céljából (a Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P. – C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én

hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 447. és 448. pontja, az Elsőfokú Bíróság T-24/90. sz., Automec kontra Bizottság ügyben 1992. szeptember 18-án hozott ítéletének [EBHT 1992., II-2223. o.] 74. pontja). Következésképpen nem állhat fenn a Bizottság részéről kötelezettség az amerikai igazságügyi minisztérium által közölt információk alapján vizsgálati eljárás indítására.

- 381 Ugyanakkor, ha a Bizottság nem is köteles eljárást indítani harmadik államok versenyhatóságai által közölt információk alapján, azonban saját kezdeményezésre indíthat eljárást ilyen információk alapján. Így a jelen esetben a Bizottság eljárást indított nem sokkal azon információk közzétele után, miszerint a felperes kartellben vett részt az Egyesült Államokban. Ennélfogva az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy a jelen esetben nem róható fel a Bizottságnak, hogy nem indított vizsgálatot az ügyben 1997 augusztusa előtt.
- 382 Ezen túlmenően az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy a felperes a jelen ügyben két-három éves bizottsági vizsgálatot talál teljesen ésszerűnek.
- 383 Ennélfogva még ha el is ismernénk, hogy a jelen esetben az ügy bizottsági vizsgálata nem tarthatott volna tovább három évnél, amint azt a felperes állítja, az 1998. január 14-én közzétett iránymutatást minden valószínűség szerint figyelembe vette volna a Bizottság a felperessel szemben a bíróság összegének kiszámításához.
- 384 Következésképpen az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy – a Bizottság jelen ügygel kapcsolatos hivatkozott késlekedésétől eltekintve – a felperes nem bizonyítja, hogy az iránymutatásban foglaltaknál korábbi bírságkiszabási feltételek, következésképpen a korábbi határozathozatali gyakorlat előnyeiből kellett volna részesülnie.

385 El kell tehát utasítani a felperes azon érvelését, miszerint az ügy vizsgálatának állítólagos késedelve miatt a Bizottság a bírság összegének meghatározásakor szigorúbb elveket és gyakorlatot alkalmazott vele szemben.

386 Mivel a Határozat ellen felhozott jogalapok egyike sem bizonyított, nincs helye a bírság csökkentésének az Elsőfokú Bíróság számára biztosított korlátlan felülvizsgálati jogkör értelmében. Következésképpen a keresetet teljes egészében el kell utasítani.

A költségekről

387 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján az Elsőfokú Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a felperes pervesztes lett, az alperes és a beavatkozó kérelmének megfelelően kötelezni kell a költségek viselésére.

388 Ugyanezen szabályzat 87. cikke 4. §-ának első bekezdése alapján az eljárásba beavatkozó tagállamok és intézmények maguk viselik saját költségeiket. Ennélfogva a Tanács – mint beavatkozó – maga viseli a saját költségeit.

A fenti indokok alapján

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (harmadik tanács)

a következőképpen határozott:

- 1) Az Elsőfokú Bíróság a keresetet elutasítja.**
- 2) A Jungbunzlauer maga viseli saját, valamint a Bizottság költségeit.**
- 3) A Tanács maga viseli saját költségeit.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Kihirdetve Luxembourgban, a 2006. szeptember 27-i nyilvános ülésen.

hivatalvezető

elnök

E. Coulon

J. Azizi

Tartalomjegyzék

Az eljárás alapjául szolgáló tényállás	II - 3450
Az eljárás és a felek kérelmei	II - 3457
Indokolás	II - 3459
I – A jogszerűség elvének megsértéséről	II - 3459
A – A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésével szemben emelt jogellenességi kifogásról	II - 3459
1. A felek érvei	II - 3459
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3469
B – A 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének jogszerű értelmezéséről	II - 3477
II – A határozat címzettjeiről	II - 3478
A – Az indokolási kötelezettség megsértéséről	II - 3478
B – A Határozat címzettjével kapcsolatos hibára alapított jogalapról	II - 3481
1. A felek érvei	II - 3481
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3485
III – A jogsértés súlyáról	II - 3489
A – A kartell piacra gyakorolt konkrét hatását illetően	II - 3489
1. Bevezetés	II - 3489
2. A mérlegelési hibák fennállásáról	II - 3490
a) A Bizottságnak a kartell piacra gyakorolt konkrét hatására vonatkozó hibás megközelítését illetően	II - 3490
A felek érvei	II - 3490
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3492
– A bizottsági elemzés összefoglalása	II - 3492
– Értékelés	II - 3494

JUNGBUNZLAUER KONTRA BIZOTTSÁG

b) A citromsav árának alakulására vonatkozóan	II - 3498
A felek érvei	II - 3498
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3502
3. Az indokolási kötelezettség megsértéséről	II - 3506
B – A bíróság összegének az érintett vállalkozások mérete alapján történő módosításáról	II - 3508
1. A felek érvei	II - 3508
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3513
a) Bevezetés	II - 3513
b) A „bírságok egyedi mérlegelése elvének” és az iránymutatásnak a megsértésére alapított kifogásról	II - 3516
c) Az arányosság elvének megsértéséről	II - 3517
d) Az egyenlő bánásmód elvének megsértéséről	II - 3520
IV – Az enyhítő körülményekről	II - 3521
A – Az iránymutatás megsértéséről	II - 3522
1. A jogsértés Jungbunzlauer GmbH által kizárólag „követő” szerepben történő elkövetéséről	II - 3522
a) A felek érvei	II - 3522
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3525
2. A kartell Jungbunzlauer GmbH általi tényleges nemteljesítéséről	II - 3528
a) A felek érvei	II - 3528
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3530
B – Az indokolási kötelezettség megsértéséről	II - 3532
V – A más államokban kiszabott bírságok figyelembevételének hiányáról	II - 3533
A – A felek érvei	II - 3533
B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3535
	II - 3565

VI – A bírságok összegének a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott felső határáról	II - 3540
A – Bevezetés	II - 3540
B – Az ún. „nátrium-glükonát”-ügy keretében kiszabott bírságok figyelmen kívül hagyásáról	II - 3540
1. A felek érvei	II - 3540
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3542
C – A Jungbunzlauer Holding AG forgalmának figyelembevételéről	II - 3543
1. Bevezetés	II - 3543
2. Az egyenlő bánásmód elvének megsértéséről	II - 3544
A felek érvei	II - 3544
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3545
3. Az indokolási kötelezettség megsértéséről	II - 3546
4. A más államokban kiszabott bírságok Bizottság általi figyelembevételének hiányára alapított mérlegelési hiba fennállásáról	II - 3547
VII – Az iratbetekintési jog megsértéséről	II - 3548
A – A felek érvei	II - 3548
B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3550
1. Bevezetés	II - 3550
2. A terhelő bizonyítékokat illetően	II - 3551
3. A mentő bizonyítékokat illetően	II - 3553
VIII – A közigazgatási eljárás időtartamának a bírság összegére gyakorolt hatásáról .	II - 3555
A – Bevezetés	II - 3555
B – Arra vonatkozóan, hogy a Bizottság az érintett vállalkozások 2000. évi forgalmát vette figyelembe	II - 3556
1. A felek érvei	II - 3556
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3557
C – A Bizottság bírságok terén követett politikájának szigorítására vonatkozóan	II - 3558
1. A felek érvei	II - 3558
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3559
A költségekről	II - 3562